

მარბეროტი იულისიანო

საქართველოს
გარე საზღვარი

F 80262
3

საქართველოს
საგარეო ურთიერთობების
სამსახური

გამომცემლობა „ჯიოსიანი“

Editions GCF

MARGUERITE YOURCENAR

Nouvelles
orientales

nrf

GALLIMARD

მარგერიტ იურსენარ

აღმოსავლური
ნოველები

მე-7

„ჯიხიანი“

TRADUCTUION GEORGIENNE

ყველა უფლება დაცულია
Tous droits réservés

- © გამომცემლობა „ჯიზიაი“ - 1998
- © ქართული თარგმანი
- © Editions Gallimard - 1938,
édition revue et augmentée en 1963

ISBN 99928-21-03-5

K 244818

სპექს-2000
შემოწმებულია

საქართველოს
პარლამენტის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

წიგნი გამოიცა საფრანგეთის საგარეო საქმეთა
სამინისტროსა და საქართველოში საფრანგეთის
საელჩოს ხელშეწყობით „მერაბ მამარდაშვილის“
პროგრამის ფარგლებში.

*Cet ouvrage est publié dans le cadre du programme
"Merab Mamardachvili" avec le soutien du Ministère
français des Affaires Etrangères et de l'Ambassade de
France en Géorgie.*

ანდრე ლ. ამბირიკოს

როგორ გადარჩა უან-ფო

მოხუცი მხატვარი უან-ფო და მისი შეგირდი ლინი არხეინად მიუყვებოდნენ ჰანის სამეფოს გზებს.

ნელა მიიწევდნენ წინ, რადგან უან-ფო ღამღამობით ჩერდებოდა და ვარსკვლავების ჭერეგით ტკებოდა, ღლისით კი ჭრიჭინებს აკვირდებოდა. გვირთი მსუბუქი ჰქონდათ, რადგან უან-ფოს საგანთა ხატება ერჩივნა თვით საგნებს და ამქვეყნად არავითარი ნივთი იმდენად ღირებულად არ მიაჩნდა, რომ შეეძინა. ყიდულობდა მხოლოდ ფუნჯებს, ლაქით სავსე ქოთნებს, გუშს, აბრეშუმის თოფებსა და ბრინჯის ქაღალდებს. ღარიბები იყვნენ, რადგან უან-ფოს ფული ეჯავრებოდა და თავის გილოებს ფეცვის ფაფის ულუფაზე ცვლიდა. მისი შეგირდი ლინი ესკიზებით სავსე ჩანთის სიმძიმით წელში მოხრილიყო, მაგრამ ისეთი მოწიწებით მოღრეკილიყო, თითქოს მხრებით ცის თაღს შეპყულებიაო. ლინის აზრით, ჩანთაში იყო დათოვ-

ლილი მთები, გაზაფხულის მდინარეები და გაზაფხულის სავსე მთვარე.

ლილი გზებზე სახეგიალოდ არ იყო გაჩენილი, თანაც – იმ ბერიკაცის გვერდით, რომელიც რიჟრაჟსაც ფლობდა და მწუხრსაც ისაკუთრებდა. ლილის მამა ბარათი იყო, დედა კი ერთადერთი ასული ნეფრიგის ქვებით მოვაჭრისა, რომელმაც მთელი ქონება ქალიშვილს კი დაუტოვა, მაგრამ წყევლა-კრულვაც თან მიატანა, ვაჟად რაგომ არ დაიბადეო. ლილი ისეთ ოჯახში გაიზარდა, რომლის სიმდიდრე კარს უხშობდა ყოველგვარ ხიფათსა და განსაცდელს. ფუფუნებას და გარიყულმა ყოფამ მორცხვი და მურთხალი გახადა. ეშინოდა მწერების, ჭექა-ქუხილისა და მიცვალებულების. თხუთმეტი წლისა რომ შეიქნა, მამამ ლამაზი ცოლი შეურჩია. შვილის გაბედნიერებამ სიმშვილე მოჰგვარა: იმ ასაკს მივალწიე, როცა მთელი ღამე ძილისათვის არსებობსო. ლილის მეუღლე ლერწამივით ქალი იყო, ნერწყვივით თბილი, ცრემლივით მარილიანი და რძესავით თეთრი. მშობლები იმდენად მოკრძალებულნი იყვნენ, რომ ქორწილის შემდეგ მიიცვალნენ და ვაჟი მარტო დარჩა ჭიაფერით მოხატულ სახლში, მუდამ მომღიმარე ყმაწვილ ქალთან და ყოველ გაზაფხულზე ვარდისფერი ყვავილებით შემოსილ ქლიავის ხესთან ერთად. ლილს უყვარდა ეს უმანკო ქალი, უყვარდა, როგორც უყვართ ხოლმე სარკე, რომელიც არასოდეს გამქრქალდება, როგორც უყვართ ხოლმე

განუშორებული ავგაროზი, მუდამ რომ დაგიფარავს. ადათისამებრ, ღინი ჩაის სახლებში დადიოდა და მუშაითებსა და მოცეკვავე ქალებს მფარველობდა.

ერთ ღამესაც ღუქანში მაგიდასთან უან-ფოს გვერდით აღმოჩნდა. მოხუცი შეზარხოშებულიყო, რათა სიმთვრალე თავად გამოეცადა და უკეთ დაეხატა ღოთი. თავი გვერდზე გადაეხარა, თითქოს ცდილობდა თვალდათვალ შეეცყო მანძილი თავის ხელსა და ფინჯანს შორის. ბრინჯის არაყმა ენა გაუხსნა ამ სიტყვაძვირ ოსტატს. იმ საღამოს ისე საუბრობდა, თითქოს სიჩუმე კედელი ყოფილიყო, სიტყვები კი კედლის მოსასაგავი ფერები. მისი წყალობით ღინმა შეიგრძნო ცხელი სასმელების ანაორთქლით მობურულ ღოთთა სიღამაზე. ცეცხლის ენებით ალაგ-ალაგ დაბრაწული ხორცის რუხი ელფერი, სუფრაზე სმელი ფოთლებივით მიმოფანტული ღვინის ღაჭების საოცარი სივარდისფრე. ქარმა ფანჯარა შემოამტვრია. კოკისპირული წვიმა შემოიჭრა ოთახში. უან-ფო დაიხარა და ღინს ელვის გამონაკრთომის სიღამაზე აგრძნობინა. ღინი მოიხიბლა და ქარიშხლის შიში გაუქრა.

რაკი უან-ფოს არც ფული პქონდა და არც თავშესაფარი, ღინმა მოხუცი მხატვრის მაგივრადაც გადაიხადა და კრძალვით შესთავაზა ღამის გასათევი. ერთად წამოვიდნენ, ღინს ფარანი ეჭირა. მისი სინათლე აქა-იქ ცეცხლებად ირეკლებოდა

გუბეებში. იმ ღამეს ლინმა გაოცებულმა შეიგყო, რომ მისი სახლის კედლები, წითელი რომ ეგონა, გადამწიფებული ფორთოხლისფერი ყოფილა თურმე. ეზოში უან-ფომ დაინახა ღამამი ბუჩქი, რომელიც აქამდე არავის შეენიშნა და შეადარა ყმაწვილ ქალს, გასაშრობად თმა რომ გაუმლიბა. მოხიბლულმა მოხუცმა ღერეფანში თვალი გაადევნა ჭიანჭველას, რომელიც ცოცვით მიუყვებოდა კედლის ბზარს, და ლინს ამ პაწაწა მწერების შიში გაუქრა. როცა ლინი მიხვდა, რომ უან-ფომ ახალი სული აჩუქა და ახლებური ჭვრეტის უნარი შესძინა, მოხუცი დიდი პატივით მოასვენა იმ ოთახში, სადაც მისი დედ-მამა გარდაიცვალა.

კარგა ხანია უან-ფო ოცნებობდა დაეხატა გარდასულ დროთა მეფის ასული, გირიფის ქვეშ ბარბითს რომ უკრავს. მაგრამ არც ერთი ქალი არ იყო იმდენად არამიწიერი, რომ ხატად გამოსდგომოდა. ლინი კი ივარგებდა, რადგან ქალი არ იყო. შემდეგ უან-ფოს მოუნდა დაეხატა დიდ კედართან მდგარი მშვილდმოზიდული უფლისწული. მაგრამ არც ერთი ჭაბუკი არ აღმოჩნდა იმდენად არამიწიერი, ხატად რომ გამოსდგომოდა. მაშინ ლინმა ოსტატს საკუთარი ცოლი დაუსვა ქლიავის ხის ქვეშ. უან-ფომ ყმაწვილი ქალი ფერიასავით შემოსა და ჩამავალი მზის სხივებით შეფერილი ღრუბლების ფონზე დახატა. ქალი აგირდა, რადგან ეს სიკვდილის მომასწავებელი იყო. მას აქეთ, რაც ლინს თავის ცოლზე მეტად მოხუცის დახატუ-

ლი ყმაწვილი ქალი მოსწონდა, ქალის სახემ ჭკნობა იწყო, როგორც ემართება ხოლმე მთის ყვაველს ხორშაკი ქარისა და მაფხულის წვიმების დროს. ერთ დილას იგი ქლიავეს გოგმე ნახეს ჩამოკიდებული. რიდის ბოლოები, რომლითაც თავი ჩამოეხრჩო, მის მშვენიერ გრძელ თმებთან ერთად პაერში ფრიალებდა. სინაგიფით და სათნოებით ის იმ ქალწულებს პგავდა, ძველი დროის პოეტები ქებას რომ შეჰკადრებდნენ ხოლმე. უან-ფომ იგი უკანასკნელად დახატა, რადგან მოეწონა ის მომწვანო ფერი, მიცვალებულის სახეს რომ გადაჰკრავს ხოლმე. შეგირდი ისე გულდაგულ უზავებდა ფერებს, რომ ცრემლის ღვრა ავიწყდებოდა.

ლინმა ჯერ მონები გაყიდა, შემდეგ ძვირფასი ქვები და აუზის თევზები, რათა ოსტაგისათვის დასაველეთიდან შემოგანილი მუქი წითელი საღებავებით სავსე ქოთნები შეეძინა. მათ მიატოვეს დაცარიელებული სახლი და ლინმა თავის წარსულს კარი მიუხურა. უან-ფოც მოიქანცა ამ ქალაქში, სადაც აღამიანთა სახეები სიმამხინჯისა და სილამამის ველარავითარ ახალ საიდუმლოებას ველარ უმხელდნენ. ასე რომ ოსტაგმა და შეგირდმა ერთად განაგრძეს ხეგიალი პანის სამეფოს გმებზე.

მათი სახელი შორს გავარდა და წინ ხვდებოდათ სოფლის მისადგომებთან თუ ციხე-სიმაგრეების მღურბლთან. წმინდა ადგილთა შეჭირვებულ მომლოცველთაც, მწუხრის ეამს გაძრის კარიბჭე-

ებს რომ აფარებენ თავს, სმენოდათ მათი სახელი. ხმა დაირხა, უან-ფოს ძალა შესწევს თვალეებზე ფუნჯის უკანასკნელი მოსმით თავის ნახატებს სული შთაბეროსო. გლეხები ეხვეწებოდნენ მოდარაჯე ძალდი დაგვიხატეო. ბატონები კი მეომართა დახატვას სთხოვდნენ. მღვდლები უან-ფოს მოწიწებით ეპყრობოდნენ როგორც ბრძენს; ხალხს კი ეძინოდა მისი, ჯადოქარიო, ამბობდნენ. უან-ფოს მოსწონდა ამრთა ეს სხვადასხვაობა, რადგან შეეძლო მაღლიერების, შიშისა თუ თაყვანისცემის ნაირ-ნაირი გამომეგყველება შეეცნო ირგვლივ.

ლინი საჭმელს თხოულობდა, ღამით ფხიზლობდა, ოსტაგს ძილი არავინ დაუფრთხოსო, მისი გარინდების ქამს დროს იხელთებდა და ფეხებს უზღელდა. გათენებისას, როცა მოხუცს ჯერ კიდევ ეძინა, ლინი დაეძებდა მშვენიერ ხედებს, რომელთაც ლერწმის ჭალა ფარავდა. საღამოობით, როცა გაღიზიანებული ოსტაგი ფუნჯებს მიწაზე ყრიდა, ლინი მათ სათითაოდ აგროვებდა; როცა უან-ფო ნაღვლიანად საუბრობდა თავის ხანდაზმულობაზე, მომღიმარე ლინი განმაგარ ბებერ მუხას დაანახებდა; როცა უანი ქილიკობდა, ლინს თავი ისე ეჭირა, თითქოს უსმენდა.

ერთ დღეს, მზის ჩასვლისას, იმპერატორის ქალაქის შემოგარენს მიუახლოვდნენ და ლინმა უან-ფოსთვის ღამის გასათევი ფუნდუკი გამოძებნა. უან-ფო ძველმანებში გაეხვია, ლინი კი გასათ-

ბოზალ გვერდზე მიუწვა. გაზაფხული ის-ის იყო
ღგებოდა და სოხანე ჯერ კიდევ მზრალი იყო.
გათენებისას ფუნდუკის ღერეფნებში მძიმე ნაბი-
ჯების ხმა გაისმა; სასტუმროს პაგრონის შეშინე-
ბული ჩურჩული, როყო სმა და უხეში ბრძანებები
ჩაესმათ: ლინი აცახცახდა, გაახსენდა, წინა სალა-
მოს ოსტაგის დასაპურებლად ბრინჯის კვერი
რომ მოიპარა. ეჭვი არ იყო, მის შესაპყრობად
მოსულიყვნენ. ერთი კი გაიფიქრა, ვინდა დაესმა-
რება უან-ფოს მდინარეზე გადასვლაში.

ფარნიანი ჯარისკაცები შემოვიდნენ. ჭრელ ქა-
ღალღებში მჭვირავი ფარნის სინათლე წითლად
და ცისურად უელვარებდათ სპილენძის ჩაჩქნებს.
მშვილდის ღარები მხრებზე ერხეოდათ. ყველაზე
ულმოთელი ჯარისკაცი დროდადრო რაგომღაც
იღრინებოდა. უხეშად სტაცეს ხელი უან-ფოს, რო-
მელმაც იმის შემჩნევა მაინც მოასწრო, რომ
მათი სახელოს ფერი მოსასხამის ფერს არ ეხამე-
ბოდა.

ლინმა ხელი წააშველბ და უან-ფო ჯარისკა-
ცებს გაჰყვა ოღრო-ჩოღრო გზებზე. შემხედურები
დასცინოდნენ ამ ორ დამნაშავეს, რომლებიც, რო-
გორც ჩანს, თავის მოსაკვეთად მიჰყავდათ. უან-
ფოს ყოველ შეკითხვაზე ჯარისკაცები უხეშად
იმანჭებოდნენ. მოხუცს გაკრული ხელები სტკიო-
და. სასოწარკვეთილი შეგირდი ღიმილით შეჰყუ-
რებდა ოსტაგს. ლინის ეს ღიმილი გირილის
უნაზესი გამოხატულება იყო.

ისინი მიუახლოვდნენ იმპერატორის სასახლეს, რომლის იასამნისფერი კედლები შუადღისას ისე აღმართულიყო, როგორც მწუხრის ბინდი. ჯარისკაცებმა უან-ფო დიღხანს აგარეს ოთხკუთხა და მრგვალ დარბაზებში. დარბაზთა ფორმები სიმბოლურად გამოხატავდნენ წელიწადის დროებს, ქვეყნის მხარეებს, მამრსა და მდედრს, სიცოცხლის ხანგრძლივობას, ძალაუფლების სიამეს. ბჭეები ღერძის გარშემო გრიადებდნენ, თანაც მუსიკალურ ბგერებს გამოსცემდნენ და ბგერების მონაცვლეობა ისეთი იყო, ალმოსავლეთიდან დასავლეთისაკენ სასახლის გავლისას მთელ მუსიკალურ გამას მოისმენდით. ყველაფერი ისე იყო მოწყობილი, რომ ძლევამოსილებისა და შეადამიანური დახვეწილობის მთაბეჭდილება შექმნილიყო. ისიც იგრძნობოდა, რომ აქ წარმოთქმული უმცირესი ბრძანებაც კი წინაპართა სიბრძნესავით სასტიკი და შეუვალი იყო. ბოლოს ჰაერი მთლად დაიწმინდა. სიჩუმე ისეთი უძირო იყო, სიკვდილმისჯილიც კი ვერ გაბედავდა ხმის ამოღებას. საჭურისმა ფარდა გაღასწია. ჯარისკაცები ქალებივით აცახცახდნენ და პაგარა ჯგუფი შევიდა დარბაზში, სადაც მეციური ძე დაბრძანებულიყო.

დარბაზს კედლები არ ჰქონდა და ჭერი ცისფერი ქვის სქელ სვეტებს ეყრდნობოდა. მარმარილოს სვეტებს იქით გაეშენებინათ წალკოგი, რომლის თითოეული ყვავილი იშვიათი ჯიშისა იყო და ოკეანის გაღალმდიდან ჩამოეგანათ. მაგრამ არც

ერთი არ აურქვევდა სურნელს იმის შიშით, რომ ფიქრებში წასული ბეციური ღრაკონისათვის ხელი არ შეეშალა. ამ სიჩუმეში იყო ჩაძირული მისი ფიქრები. გალაუნის შიგნით ერთი ფრინველიც არ დაფრინავდა, ფუტკრებიც კი განელევნათ. უშველებელ კელელი მიჯნავდა წალკოგს გარესამყაროსაგან, რათა ბრძოლის ველზე მიმოფანტულ გვამებზე და ძაღლის მძორზე ჩამონაქროლი ქარიც კი არ გაკარებოდა იმპერატორის სახელოს.

ბეციური მეუფე ნეფრიტის ტახტზე იჯდა. ხელები მოხუცივით დანაოჭებოდა, თუმცა ოცი წლისა ძლივს იქნებოდა. მისი სამოსის მწვანე ფერი გაზაფხულს გამოხატავდა, ცისფერი კი ზამთარს მოგავონებდათ. სახე მშვენიერი ჰქონდა, მაგრამ არაფრისმეტყველი, იმ სარკესავით, ძალიან მაღლა რომ კიღია და მხოლოდ ვარსკვლავებსა და უმოწყალო ცას რომ ირეკლავს. მარჯვნივ უზენაეს სიამეთა გამრიგე ედგა, მარცხნივ კი წამებათა მართლმსაჯული. სვეტებთან ჩარიგებულ ხელქვეითთ ყურები დაეცქვიტათ, რათა მის ბაგეთაგან დაცდენილი უმცირესი ბგერაც კი გაეგოთ. ისიც შეჩეოდა ხმადაბლა ლაპარაკს.

– ბეციურო მეუფევ, – მოახსენა მიწაზე გართხმულმა უან-ფომ. – მე მოხუცი ვარ, ლაგაკი და სუსტი. შენ ზაფხულს ჰგავხარ, მე კი ზამთარს. შენ ათი ათასი სიცოცხლე გაქვს, მე კი მხოლოდ ერთი და ისიც იწურება. რა დაგიშავე? ხელები გამიკრეს; ამ ხელებს არასოდეს მიუყენებიათ

შენთვის ზიანი.

– შენ მეკითხები, რა დაგიშავო, ბებერო უან-ფო? – ბრძანა იმპერატორმა. ისეთი მელოდიური ხმა ჰქონდა, გულს აუჩუყებდა კაცს. მან ასწია მარჯვენა ხელი, რომელსაც ნეფრიტის კრიალა ბედაპირიდან არეკლილმა არილმა წყალმცენარეთა მომწვანო-მოლურჯო ელფერი გადაჰკრა. მისი თხელი და გრძელი თითებით მოხიბლული უან-ფო ცდილობდა გაეხსენებინა, ოდესმე თუ დაეხატა იმპერატორის ან მისი წინაპრების ისეთი პორტრეტი, რომლის გამოც სიკვდილს იმსახურებდა. მაგრამ ეს ძალიან სათუო იყო: აქამდე იშვიათად თუ ყოფილა იმპერატორის კარზე. სასახლის დარბაზებს მას ერჩივნა გლეხთა ქოხმახები, სანაპიროზე ჩარიგებული ფუნდუკები, სადაც მტკირთაყების გაუთავებელი აყალმაყალი იდგა.

– შენ მეკითხები, რა დაგიშავო, ბებერო უან-ფო? – განაგრძო იმპერატორმა და სმენად ქცეული მოხუცისაკენ ნატიფი კისერი დახარა. – კეთილი, გეტყვი, მაგრამ რადგან შხამი მხოლოდ ჩვენივე ცხრა ღრუთი შემოიჭრება ხოლმე ჩვენში, თვალი რომ აგხილო შენს შეცლომებზე, ჩემი მეხსიერების ტალანები უნდა შემოგატარო და მთელი ჩემი ცხოვრება მოგიტხრო. მამაჩემმა შენი გილოების კოლექციას სასახლის შეულწეველ დარბაზში მოუყარა თავი. ფიქრობდა, რომ უმეცართ არ უნდა ემშირათ სურათებზე გამოხატული პერსონაჟებისათვის, რომლებიც თვალს ვერ აარი-

დებდნენ, ვერ აიცილებდნენ მათ მზერას. ასე, სრულ სიმარტოვეში გავიზარდე ამ ღარბაზებში, ბებერო უან-ფო. ჩემს უმანკოებას ადამიანთა ჭუჭყი რომ არ შეხებოდა, მომაცილეს ჩემს მომავალ ქვეშევრდომთა მშოთვარე ბრბოს. არავის ჰქონდა ნება ჩემი კარის გღურბლთან გაველო, რათა კაცისა თუ ქალის ჩრდილს ჩემამდე არ მოეღწია. რამდენიმე ბებერი მსახური მომიჩინეს, მაგრამ მათაც იშვიათად ვხედავდი. დრო წრიულად მოძრაობდა. შენი გილოების ფერები განთიადისას ცოცხლდებოდნენ და მწუხრის ქამს მკრთალდებოდნენ. როცა უძილობა მომეძალებოდა, შენს გილოებს ვუმზერდი და ათიოდე წლის მანძილზე, მთელი ღამეები მათ ვუყურებდი. დღისით ფეხმორთხმული ვიჯექი ხალიჩაზე, რომლის ნახატი გეპირად ვიცოდი. ხელისგულებით ვეყრდნობოდი ყვითელი აბრეშუმით შემოსილ მუხლებს და ვოცნებობდი იმ სიხარულზე, რომელსაც მომავალი მიქაღდა. წარმოვიდგენდი სამყაროს, რომლის შუაგულში ჰანის ქვეყანა იყო. ის მიაგავდა ხელისგულივით ერთფეროვან და ჩაღრმავებულ ველს, დასერილს ხუთმდინარეთის საბედისწერო ხაზებით. გარშემო გღვა ერტყა, ურჩხულების სამფლობელო; უფრო შორს კი აღმართულიყვნენ მაღალი მთები, რომლებსაც ცის თაღი ეჭირათ. ყოველივე ეს შენი გილოების წყალობით აისახა ჩემს წარმოდგენაში. შენ დამაჯერე, რომ გღვა წყლის ფართო სუფრას ჰგავდა, შენს ნახატებზე გადაშლილს. წყა-

ლი ისეთი ცისფერი ჩანდა, შიგ ჩაგდებული ქვა საფირონად უნდა ქცეულიყო; მეგონა, რომ ქალები ყვავილებივით იშლებოდნენ და იხურებოდნენ. ეს არსებანი ქარიან ღღეში ნარნარად მიმოდიოდნენ შენი წალკოგის ხეივნებში, ხოლო ტანადი ჭაბუკი მეომრები, ციხესიმაგრეების მცველნი, თავად ისრებს ჰგებანდენ, ერთი გასროლით გულის განგმირვა რომ შეუძლიათ. თექვსმეტი წლისა ვიყავი, როცა ჩემს წინ გადაიხსნა ის ბჭე, ამა სოფლისაგან რომ მთიშავდა; სასახლის ბანზე ავედი და ღრუბლებს ავხედე. მაგრამ ისინი სილამაზით მწუხრის შენეულ ღრუბლებს ვერ შეედრებოდნენ. ვბრძანე მოეჩანათ ჩემი ტახტრევანი, ჯაყჯაყით შემოვიარე გალახიანი და ქვალორდიანი გზები, რომელთა წარმოდგენაც არ შემეძლო. მიმოვიხილე იმპერიის პროვინციებიც, მაგრამ ვერსად ვიხილე ციყინათელების დარი ქალებით სავსე შენი წალკოგები, იმ ქალებით, რომელთა სხეულები ბალნარებს მიაგვანან შენს ტილოებზე. რიყის ქვამ ოკეანე შემაძულა. შენი ტილოების ბროწეულმა გაახუნა წამებულთა სისხლის სიწითლე. სოფლებში მწერების ფუთფუთი მიშლიდა ბრინჯის ნათესის სილამაზის ხილვას. ცოცხალი ქალების ფერ-ხორცი ისევე შემძულდა, როგორც ყასბის კავზე ჩამოკიდებული ხორცი; ჩემი ჯარისკაცების ხორხოცი გულს მირევდა. შენ მომაგყუე, უან-ფო, ცბიერო ბებერო! სამყარო გიჟი მხატვრის მიერ სიცარიელეში მიმოზნეული ლაქების ნარევი ყო-

ფილა, რომელსაც ჩვენი ცრემლი ნიადაგ რეცხავს. პანის სამეფო ულამაზესი მხარე არ ყოფილა და არც მე ვარ იმპერატორი. ერთადერთი სამეფო, რომლის ხელმწიფობა ღირს, ის სამეფოა, რომელშიც შენ შეაღწიე, ბებერო უან-ფო! შეაღწიე ათასი მონასმითა და ათი ათასი ფერით. მხოლოდ შენ განაგებ უშუოთველად მარადთოვლიან მთებს და მარადუჭკნობ ნარგიბოვან ველებს. ამიგომ დიდხანს ვფიქრობდი, უან-ფო, რა წამება მომესაჯა შენთვის, დიახ, შენთვის, რადგან შენმა ჯადოქრულმა გრძნებამ შემაძულა ყოველივე, რასაც ვუღობ, და აღმიძრა სურვილი, მქონოდა ის, რის ფლობასაც ვერასოდეს შევძლებ, და იმისათვის, რომ გამოგკეცო ისეთ საკანში, საიდანაც ვერასოდეს გამოაღწევ, გადავწყვიტე თვალები ამოვიშანთო, რადგან შენი თვალები ის ორი ჯადოსნური კარია, საკუთარ სამყაროში რომ მიგიძღვებიან; შენი ხელები კი ათად განშგოებული ის ორი გზაა, შენი სამეფოს გულამდე რომ მიჰყავხარ, ამიგომ გადავწყვიტე ხელებიც მოგკეცოთ. ახლა გამიგე, ბებერო უან-ფო?!

ეს განაჩენი რომ მოისმინა, შეგირდმა ლინმა სარტყელიდან დაკბილული დანა იძრო და იმპერატორისაკენ წაიწია. ორმა მცველმა ხელი სტაცა. ბეციურმა ძემ გაიღიმა და ოხვრით დაუმატა:

— კიდეც იმიგომ მძულხარ, უან-ფო, რომ ასე შეაყვარე სხვებს თავი. მოკალთ ეს ძაღლი!

ლინი წინ გახტა, რომ მის სისხლს მასწავლებ-

ლის სამოსი არ დაეწინწკლა. ერთ-ერთმა ჯარისკაცმა მახვილი აღმართა და ლინის თავი მოცელილი ყვავილივით მოსცილდა ტანს. მსახურებმა გაიგანეს უთავო გვამი, ხოლო სასოწარკვეთილი უან-ფო მოხიბლული უმბერდა მეწამულს, შეგიღის სისხლს, ლაქად რომ დაღვრილიყო მწევანე ქვაფენილზე.

იმპერატორმა თვალთ ანიშნა ორ საჭურისს, რომ უან-ფოსთვის თვალეები მოეწმინდათ.

— მისმინე, უან-ფო! — თქვა იმპერატორმა, — შეიშრე ცრემლი, ახლა გირილის ღრო არ არის. შენს თვალებს ნათელი უნდა შერჩეს და თვალის ჩინი ცრემლით არ უნდა დაგებინდოს. იცოდე, მხოლოდ შურისგებისათვის არ მსურს შენი სიკვდილი, მხოლოდ სისასტიკის გამო არ მინდა ვუყურო შენს ტანჯვას. სხვა მიზანი მაქვს, ბებერო უან-ფო! შენი სურათების კოლექციაში მაქვს ერთი საოცარი გილო, რომელზეც მთები, მდინარეების შესართავი და მღვაა დახატული. ყოველივე საოცრად დაპაგარავებულია, მაგრამ მთლიანობაში სინამდვილეზე უფრო სინამდვილეა. ეს გილო დაუმთავრებელია, უან-ფო, და შენი მომავალი შედევრი ჯერ ესკიზია. ეგყობა, როცა ხევში განმარტებული ხატავდი, ცაში გაფრენილი ჩიგი შეამჩნიე, ან ბავშვი დაინახე, ამ ჩიგს რომ მისდევდა. ჩიგის ნისკარგმა თუ ბავშვის ლოყებმა გადაგავიწყეს ტალღების ცისფერი ქუთუთოები. დაუმთავრებელი დაგოვე მღვის მოსასხამის ფოჩები და

კლდეზე მოდებული წყალმცენარეების თმებიც. მე მინდა, უან-ფო, რომ, სანამ ნათელი გიდგას თვალებში, ეს გილო დაამთავრო. მასში ხომ ჩაიქსოვება შენი გრძელი ცხოვრების მანძილზე დაგროვილი საიდუმლოებანი. ეჭვი არ არის, რომ ხელები, რომელთაც სადაცაა წარგკვეთენ, არ აგიკანკალდება აბრეშუმის გილოზე და ტანჯვა-ვაების განცდა უსასრულობით აღავსებს შენს ქმნილებას. შენი თვალები კი, რომლებიც სადაცაა უნდა დაგვესოს, იხილავენ ადამიანური აღქმის ზღვარზე არსებულ კავშირებს. ასეთია ჩემი სურვილი, ბებერო უან-ფო, და მე ძალმიძს შეგასრულებინო ჩემი ნება! თუ უარს მეტყვი, ვიდრე თვალებს დაგივსებდე, ღვაწლმწიფე შენს ყველა გილოს და შენ დაემსგავსები მამას, რომელსაც ვაყებს უქლეტენ და შთამომავლობის იმედს უსპობენ. გირჩევ დაფიქრდე. ამ ბოლო ბრძანებას ჩემს სიკეთეს უმაღლოდ! ვიცი, რომ გილო შენთვის ერთადერთი საგრფოა, რომლის ალერსითაც დამთვრალხარ. სიცოცხლის ბოლო წუთებში უქმად რომ არ იყო, გთავაზობ ფუნჯებს, ფერებსა და მელანს. ეს ხომ იგივეა, სიკვდილით დასჯის წინ ქალს რომ უწყალობებენ ხოლმე მამაკაცს.

იმპერატორმა ნეკით ანიშნა და ორმა საჭურისმა მოწიწებით შემოიგანა დაუმთავრებელი გილო, რომელზეც უან-ფოს ზღვა და ცა დაეხატა. მხატვარმა ცრემლი მოიწმინდა და გაიღიმა, რადგან ამ პაგარა ესკიზმა სიჭაბუკე გაახსენა. გილოზე

იგრძნობოდა ჭაბუკური სიწრფელე, რომელიც ახლა უან-ფოს ველარ ექნებოდა, მაგრამ გილოს უღაოდ რაღაც აკლდა. ეგყობა, იმხანად უან-ფო ისე დაკვირვებით არ უჭვრეტდა მთებს, ზღვით განბანილ კბოდეებს; ეგყობა სიჭაბუკეში ისე ღრმად არ გრძნობდა მწუხრის სევდას. მონამ უუნჯები გაუწოდა. მან ერთი აირჩია და დაუმთავრებელ ზღვაზე ფართოდ მოავლო ცისფერი ფერხით ჩაცუცქული საჭურისი ფერებს უბავებდა. ამ სამუშაოს ისე ცუდად ართმევდა თავს, რომ უან-ფომ სინანულით გაიხსენა თავისი შევირდი ღინი.

უან-ფომ ეარღისფერი ღაადო ღრუბლის ქულას, რომელიც მთას დაჰყენოდა. შემდეგ ზღვის ბედაპირს რამდენიმე ნაოჭი დაუმატა, რამაც, უფრო ცხადად წარმოაჩინა მისი სიმშვიდე და სიწმინდე. ნეფრიტის ქვაფენილი უცნაურად ნესტიანდებოდა. მაგრამ ხაგვით გართული უან-ფო ვერც კი ამჩნევდა, რომ ფეხები წყალში ჰქონდა. მხატვრის უუნჯმა პატარა, მსუბუქი ნავი მოაღონიერა და ახლა მას გილოს მთელი წინა პლანი ეჭირა. უეცრად შორიახლო ნიჩბების რიგბული ხმაური გაისმა, ფრთების ცემასავით ჩქარი და ღალი ხმა მოახლოვდა. ნელ-ნელა მოიცვა მთელი ღარბაზი და შეწყდა. მენავის ნიჩბებზე წყლის წვეთები თრთოლნენ. ჯალათის ნაკვერჩხლებზე უან-ფოს თვალებისათვის გაეარვარებული შანთი კარგა ხანია განელელებულიყო. ყელამდე წყალში მდგომი, წესისამებრ გაშეშებული ჯარისკაცები თითის წვე-

რებზე იწეოდნენ. წყალმა იმპერატორის გულამდე მიაღწია. ისეთი სამარისებური სიჩუმე იდგა, მომწყდარი ცრემლის დაცემის ხმას გაიგონებდა კაცი.

ღიახ, ეს ღინი იყო. ძველი, საყოველღეო კაბა ეცვა. მარჯვენა სახელო გახეული ჰქონდა, ამოკემსვა ვერ მოესწრო დილით, ჯარისკაცების მოსვლამდე. ყელზე კი უცნაური წითელი შარფი ეხვია.

უან-ფომ ჩუმად მიმართა, ისე, რომ ხატვა არ შეუწყვეტია:

– მკედარი მეგონე.

– როგორ შემეძლო მოემკედარიყავი, როცა თქვენ ცოცხალი მეგულებოდით, – უპასუხა ღინმა მოწიწებით.

ღინი ოსტაგს დაეხმარა და ნავში ჩასვა. ნეფრიტის ჭერი წყალში ისე ირეკლებოდა, თითქოს ღინის ნავი გამოქვაბულში მიცურავსო. ჯარისკაცების ნაწნავები გველებივით დასრიალებდნენ წყლის ბედაპირზე, ხოლო იმპერატორის გაფითრებული სახე ლოგოსივით ირწეოდა წყალზე.

– შეხედე, ჩემო მეგირდო, – სევდიანად წარმოთქვა უან-ფომ, – ეს საცოდავები ხომ დაიღუპებიან, თუ უკვე არ დაღუპულან. არ მეგონა, იმდენი წყალი თუ იქნებოდა ზღვაში, რომ იმპერატორი დაეხრჩო. რა ვქნათ?

– არ იდარღო ოსტაგო, – ჩაიჩურჩულა ღინმა, მალე მთლად გაშრებიან და აღარც კი მოაგონდებათ, ოდესმე სახელო თუ დასველებიათ. მხოლოდ

იმპერატორს ოდნავ შერჩება გულზე ზღვის სიმწარე. ეს ხალხი ფერწერის სიღრმეებში ჩასაძირად არ არის გაჩენილი.

შემდეგ კი დაუმატა:

– ზღვა მშვენიერია, ბურგქარია. ჩიტები ბუდეებს იკეთებენ. წავიდეთ, ჩემო მოძღვარო, გალღების მიღმა მხარეში.

– წავიდეთ, – თქვა მოხუცმა მხატვარმა.

უან-ფომ საჭეს ჩაავლო ხელი, ლინი კი ნიხებზე დაიხარა. ნიხების რიტმული ღგაფუნი კელავ გახმიანდა დარბაზში. ახლა იგი გულის ძგერასავით ძლიერი და თანაბარი იყო. წყლის ღონე შეუმჩნევლად კლებულობდა ციცაბო კლდეების გარშემო, რომლებიც ნელ-ნელა ისევ სვეტებად იქცეოდნენ. მალე აქა-იქ, ნეფრიგის ფილების ღრმულებში, რამდენიმე გუბე გამოკრთა. კარისკაცთა კაბები შემშრალიყო, მხოლოდ იმპერატორის მოსასხამის ფოჩს შერჩენოდა გალღის ქაფი.

უან-ფოს დამთავრებული სურათი იქვე იყო მიყუდებული. სურათის მთელი წინა პლანი ნავს ეჭირა. ის ნელ-ნელა შორდებოდა ნაპირს და წვრილ ბოლად გოვებდა კვალს, რომელიც მაშინვე უჩინარდებოდა უძრავ ზღვაზე. ნავში მჯდომი ორი მამაკაცის სახე აღარ ჩანდა. მოჩანდა მხოლოდ ლინის წითელი შარფი და უან-ფოს გრძელი წვერი, რომელსაც ქარი აფრიალებდა.

ნიხების ჩქამი ძლივსღა ისმოდა. შემდეგ კი სულ მიწყდა. იმპერატორი წინ გადახრილიყო,

თვალი ხელით მოეჩრდილა და გაჰყურებდა უან-ფოს ნავს, რომელიც სულ უფრო და უფრო შორდებოდა იქაურობას და ოდნავ შესამჩნევ ლაქად-და მოჩანდა გაცრეცილი მწუხრის ბინდში. ოქროსფერი ორთქლი აიბოლქვა და გაიშალა ბლვამზე. ნავმა შემოუარა კლდეს, რომელიც ბლვაში გასავალს ფარავდა. ციცაბო კლდის ჩრდილი დაეცა ნავს და უკაცრიელი ზედაპირიდან მისი კვალი გაქრა. მხატვარი უან-ფო და მისი შეგირდი ლინი სამუდამოდ გაუჩინარდნენ მოცისფრო ნეფრიტის ბლვაში, რომელიც უან-ფომ ეს-ესაა შექმნა.

მარკოს ღიმილი

გემი მელუმასავით გივტივებდა უძრავი წყლის
ზედაპირზე. თვითმფრინავი მწერივით გამაბეზრე-
ბლად ბზუოდა მთებს შუა მომწყვდეულ ვიწრო
სივრცეში. ნაშუადღევ იყო. მზე უკვე გადაიწვერა
მონტენეგროს ალპების ხრიოკი ქედის უკან. აქა-
იქ თითო-ოროლა ხე მოჩანდა. ლურჯად გამლი-
ლი მოლივლივე ბღვა დილას აქეთ თანდათან
ჩამუქდა ბალკანეთის ნაპირების უცნაურად გან-
ლაგებულ უსწორმასწორო ფიორდებში. ერთმა-
ნეთზე მიჯრილ ქოხმახებს, თვალწინ გამლილ
ცინცხალ გარემოს სლავური ელფერი დაპკრავდა;
ფერთა ყრუ სიმძაფრე და მოწმენდილი ცის სი-
დიადე კი აღმოსავლეთსა და ისლამს მოგაგონებ-
დათ. მგზავრების უმრავლესობა ნაპირზე გადმოვი-
და. ისინი თეთრებში გამოწყობილ მებაჟეებს და
სამპირა სატევრებით აღჭურვილ, მთავარანგელო-
ზებივით მშვენიერ ჯარისკაცებს ესაუბრებოდნენ.
ბერძენი არქეოლოგი, ეგვიპტელი ფაშა და ფრანგი

ინჟინერი გემბანზე დარჩნენ. ინჟინერი ლულს სვამდა, ფაშა – ვისკის, არქეოლოგი კი ლიმონათს შეექცეოდა.

– ეს მხარე მაღელვებს და მიზიდავს, – თქვა ინჟინერმა, ბალკანეთიდან ურალამდე გადაჭიმული ეს უზარმაზარი სლავეური მიწა, ვგონებ, მხოლოდ კოტორისა და რაგუმის ნავმისადგომებით გადის ხმელთაშუა ზღვაში. მისთვის უცხოა ევროპის რუკის ნაირგვარი მოხაზულობა, ჯიუტად შეუქცევია ბურგი ზღვისათვის, რომელიც მხოლოდ კასპიის დაკბილული ღრმულით, ფინეთისა და პონტოს-ექსინოსის ყურით და დაღმადგის სანაპიროებით შეჭრილა მასში; და ამ უშველებელ კონტინენტზე ერთა ურიცხვი სხვადასხვაობა ისევე არ არღვევს ამ ილუმალ მთლიანობას, როგორც ტალღების მრავალფეროვნება ზღვის დიდებულ მონოტონურობას. მაგრამ, ამჯერად, კოტორი მაინტერესებს და არა ისტორია და გეოგრაფია, სწორედ ეს კოტორი, ამ იგალიური გემიდან რომ ვხედავთ, – კოტორის პირი, როგორც თვითონ მკვიდრნი უწოდებენ, – პირქუში, გორაკებში ჩამალული, სეგინამდე დაკლანკილი ბილიკი რომ გასდევს. ცოტა უფრო პირქუში კოტორიც მიზიდავს – სლავეური რაინდული ლეგენდებისა და სიმღერების მხარე. მუსულმანური ალბანეთისაგან გადაბირებული, მოღალატე კოტორიც მხიბლავს. თქვენ კარგად უწყით, ფაშა, რომ სერბების ეპიკური პოეზია სამართლიანი ვერ იქნება ალბანელთა მიმართ. თქვენ კი, ლუკიადის,

ისევე კარგად რომ იცნობთ წარსულს, როგორც ფერმერი – საკუთარი კარ-მიდამოს ყოველ კუნჭულს, მითხარით ერთი, თუ გსმენიათ რაიმე მარკო კრალიევიჩზე?

– მე არქეოლოგი გახლავართ, – უპასუხა ბერძენმა და ჭიქა მაგიდაზე დადო. – ჩემი ცოდნა ქვის კოდვის იქით არ მიდის. თქვენი სერბი გმირები კი პირდაპირ ცოცხალ ხორცს ჩეხავდნენ. თუმცა უნდა ვაღიარო, რომ ამ მარკომ მეც დამაინტერესა და მის კვალს ლეგენდის წარმოშობის ადგილიდან საკმაოდ შორს მივაგენი – ნალდ ბერძნულ მიწაზე, სადაც თავის დროზე, ღვთისმოსავმა სერბებმა ბევრი ლამაზი მონასტერი აღმართეს.

– ათონის მთაზე, – გააწყვეტინა ინჟინერმა, – სადღაც სწორედ ამ მთაზე განისვენებს მარკო კრალიევიჩის გიგანტური ძვლები. შუა საუკუნეების მერე, იქ არაფერი შეცვლილა; მაგრამ გრძელწვერა ექვსიათასი ბერი დღესაც ლოცულობს თავიანთი ღვთისმოსავი მფარველების, გრაპიზონის პრინცების სულების გადასარჩენად. არადა, მათი გვარეულობა საუკუნეებია, რაც გადაშენდა. რა სასიამოვნოა, რომ დავიწყება არც ისე სწრაფად ხდება და არც ისე ყოვლისმომცველი ყოფილა, როგორც ფიქრობენ ხოლმე; და რა კარგია ისიც, რომ ღუდამიწაზე კიდევ მოიძებნება ადგილი, სადაც ჯვაროსნების ხანის ღინასტია ღღემდე ცოცხლობს მთავი მოხუცი მღვდლის ლოცვებში. თუ არ

ვცდები, მარკო ოგომანთა წინააღმდეგ ბრძოლაში დაიღუპა ბოსნიაში თუ კროატის მხარეს, მაგრამ მისი უკანასკნელი სურვილი ყოფილა წმინდა მიწაზე, სინას მთაზე, გასთხოვდა სამარე. მართალია, აღმოსავლეთის მღვდების რიგები და თურქთა ჩასაფრებული გალერები სახიფათო იყო, მაგრამ მაინც მოახერხეს ნავით მისი ცხედრის გადასვენება. მშვენიერი ამბავია; არ ვიცი, რატომ მახსენებს იგი არტურის უკანასკნელ გადასვლას მღვაზე...

გმირები დასავლეთშიაც ზრიან, მაგრამ მნეობის ჯაფშნით თითქოს ისე შებოჭილან, როგორც შუა საუკუნეების რაინდები ჯაჭვის პერანგით. ეს ველური სერბი კი ნაღდი გმირია, სულით ხორცამდე გმირი. მარკო თავს რომ ესხმოდა, თურქებს ეჩვენებოდათ მთიდან მუხა გვეცემაო. აკი გითხარით, იმ ხანებში მონტენეგრო მაჰმადიანებს ეკუთვნოდა მეთქი. სერბთა მცირერიცხოვან რაზმებს წინადაცვეთილ ებრაელებთან ხელჩართულ ბრძოლებში უჭირდათ ჩერნოგორას, იმ შავი მთის, წართმევა, საიდანაც ამ მხარის სახელწოდება მოდის. მარკო კრალიევიჩი საიდუმლო ურთიერთობებს ამყარებდა ურჯულოთა ქვეყანაში სახელდახელოდ მოქცეულ ქრისტიანებთან, უკმაყოფილო მოხელეებთან და ფაშებთან, რომელთაც შერისხვან სიკვდილი ემუქრებოდათ. მარკოს სხვა გზა არ ჰქონდა, იგი პირისპირ უნდა შეხვედროდა თანამგზავებებს; მაგრამ გოლიათური აღნაგობის

გამო, ვერ ახერხებდა ბრმა მუსიკოსად, მათხოვრად ან ქალად გადაცმული მგერთან შეპარვას, არადა, მარკო ისე ლამაზი იყო, გადაცმული შეიძლება ქალადაც მიგელოთ; მაგრამ მის წაგრძელებულ ჩრდილს შეეძლო მისი გაცემა. უკაცრიელ ნაპირთანაც ვერ იფიქრებდა ნავის მიყენებას: კლდეებში ჩასაფრებული უამრავი გუშაგი ფხიზლად უდარაჯებდა მარკოს, მაგრამ იგი არა და არ ჩანდა. ნავს თუ თვალს ადვილად მოჰკრავდნენ, კარგი მოცურავე ისე გაუჩინარდებოდა წყლის ღინებაში, რომ თევზების გარდა კაციშვილი ვერ მიაგნებდა მის კეალს. მარკოს ტალღების მონუსხვა შეეძლო. იგი თავის ითაკელ მემობელ ულისესავით მშვენივრად ცურავდა. მარკო ქალეზსაც ხიბლავდა. ზღვის ზვირთებს ხშირად გაჰყავდათ იგი კოგორისაკენ, ხის სახლისაკენ, რომელიც ტალღებისაგან ირწყოდა. სკუტარის ფაშას ქერივი მარკოზე ფიქრით ღამეებს თეთრად ათენებდა, დილდილობით კი მის მოლოდინში სული ელეოდა. ქერივი ჭაბუკს ზეთით უბელდა ზღვის ამბორით შემცივნებულ სხეულს. მსახურებისაგან ფარულად თავის ლოგინში ჩაათბუნებდა ხოლმე. მსგოვრებსა და თანამზრახველებთან ღამეულ შეხვედრებს უადვილებდა. გათენებისას სამზარეულოს მიაშურებდა ხოლმე და საყვარელ კერძებს უმზადებდა. მარკო მიეჩვია მის ჩამოცვენილ ბუბუებს, სქელ ფეხებს, გადაბმულ, ხშირ წარბებს, შეეგუა ხანშიშესული ქალის ეჭვიან და ხარბ სიყვარულს.

ერთი რამ აცოფებდა მხოლოდ: როცა მარკო მუხლმოყრილი პიჯვარს იწერდა, ქალი იფურთხებოდა ხოლმე. ერთ ღამეს ქვრივი, ჩვეულებისამებრ, სამზარეულოში ჩავიდა და მარკოსათვის საჭმლის მომზადებას შეუდგა; მარკო მეორე დილას რაგუზში ცურვით აპირებდა დაბრუნებას. ქვრივს ცრემლები აღრჩობდა და ისე გემრიელად ვერ შთაშადა კერძი, როგორც სხვა დროს. ბატკნის ხორცი ცოტა მიეწვა. მარკო ნასვამი იყო. მოთმინების ფიალა აესებოდა. ქონიანი ხელებით ქვრივს თმებში სწვდა და დაიღრიალა:

– ეშმაკის კერძო, ბებერი თხის ხორცი გინდა მაჭამო?

– თხა მშვენიერი იყო, – უპასუხა ქვრივმა, – თანაც არვეში ყველაზე ჯეელი.

– შენი ჯადოიანი ხორცივით იყო გამომშრალი და შენსავით ყარდა, – თქვა მთვრალმა ჭაბუკმა, – თავად მოიხრაკებოდე მასავით!

და მარკომ კერძიანი თეფში ფეხით მოისროლა ღია ფანჯრიდან, რომელიც ზღვას გადაჰყურებდა.

ქვრივს კრინტი არ დაუძრავს. ქონით მოსვრილი იატაკი მორეცხა, გირილით დასიებული სახეუკ მოიბანა, ისევე ალერსიანად და ვნებიანად მიესიყვარულა, როგორც წინა საღამოს. გათენებისას კი, როცა ჩრდილოეთის ქარმა ყურის ტალღები ააფორიაქა, დაუყვავა და ურჩია, მგზავრობა გადასდევო. მარკო დასთანხმდა და პაპანაქება სიცხეში დასასვენებლად წამოწვა დარბებიან ფანჯარას-

თან. როცა გაიღვიძა, ერთი ბანგად გაიზმორა და უცებ ფანჯარაში მოელვარე ხმლები დაინახა: თურქი ჯარისკაცები ალყას არტყამდნენ სახლს და ყველა გასასვლელს კეტავდნენ. მარკო გაექანა აივნისაკენ, რომელიც მღვას გადაჰყურებდა. აქაფებული ტალღები გამაყრუებელი ბათქით ასკდებოდა კლდეებს. მარკომ პერანგი შემოიხია და თავით გადაეშვა ამ ქარიშხალში. ასეთ ამინდში ნავითაც კი ვერ გაბედავდა კაცი მღვაში გასვლას. მარკომ მთებს გადაუფრინა და ტალღებში გაუჩინარდა. ქერივი წარუძღვა ჯარისკაცებს და ისინი სახლში შეცვივდნენ, მაგრამ ჭაბუკი გოლიათი ვერსად ნახეს. იგი გამქრალიყო. ბოლოს პერანგის ნაფლეთებით და დამტვრეული რიკულებით, როგორც იქნა სწორ კეალს დაადგნენ. შეშინებულნი და იმედგაცრუებულნი ღრიალით მიაწყდნენ პლაჟს, თან უკან იხევდნენ, რადგან ტალღები უფრო და უფრო მეტი გაშმაგებით ეხეთქებოდა ნაპირს. ქარის ზუმუნი მარკოს სიცილად ეჩვენებოდათ. აქაფებული ტალღები რომ მოზღვავდებოდა, ეგონათ, მარკო სახეში გვაფურთხებსო. ორ საათს ცურავდა მარკო, მაგრამ ერთი მტკაველითაც კი ვერ წაიწია წინ. ჯარისკაცები თავში უმიზნებდნენ, მაგრამ ქარი შუბებს მიმართულებას უცვლიდა. მარკოს ხან ტალღა შთანთქამდა, ხან კი ბედ მოექცეოდა. ბოლოს ქერივმა ვიდაც ალბანელის ქამარს თავისი მოსასხამი მაგრად გამოანასკვა და ერთმა მარჯვე მეზალურმა აბრეშუმის ამ

ლასოთი მარკოს დაგყვევება მოახერხა. თითქმის გაგუდული მოცურავე ნაპირზე გამოათრიეს. მშობლიურ მთებში ნადირობისას მარკოს შემჩნეული ჰქონდა, როგორ მოიმკვდარუნებდა ხოლმე თავს ნადირი, მონადირეს იქვე რომ არ მოეკლა. ინსტინქტმა უკარნახა, ამ ეშმაკობისთვის მიემართა. გაფითრებული ჭაბუკი თურქებმა ნაპირზე რომ გამოათრიეს, სამი დღის მკვდარს ჰგავდა: ცივი იყო და გაშეშებული. ქაფით შესვრილი თმები საფეთქლებს მიკეროდა. მის უძრავ თვალებში ცისა და ბინდის უკიდევანობა აღარ ირეკლებოდა. მარილიანი გუჩები ჩაცვენილ ყბებს შეჰყინვოდა. ხელები ჩამოშვებოდა, განიერი მკერდი კი მის გულისცემას ფარავდა. სოფლის თავკაცები მარკოსაკენ დაიხარნენ, გრძელი წვერებით სახეს შეეხნენ, მერე კი ყველამ თავი ასწია და ერთხმად წამოიძახა:

— ალაჰ, დამპალ თხუნელასავით არ გასძრობია სული; ჩაძაღლებულა და ეგ არი. ბღვაში ვისროლოთ, ჩვენი მიწა მისი სხეულით რომ არ წაიბილწოს.

ამ სიტყვებზე ქვრივს ჯერ ტირილი აუვარდა, მერე კი სიცილი დაიწყო:

— ქარიშხალი არ კმარა მარკოს დასახრჩობად და ყულუიც ვერ გაგუდავს. მკვდარი ხომ არ გგონიათ? ბღვაში თუ გადააგდეთ, იგი ტალღებს ისევე მონუსხავს, როგორც მე, საცოდავი ქალი. მომნუსხა. ტალღები სამშობლოსაკენ გაიყვანს. ჩა-

ქუჩი მოიგათ და ლურსმნები: მისი ღმერთივით ჯვარს აცვით ეგ ძაღლი; მოვა და დაეხმარება, თუ რა? გამიგონეთ და ნახავთ მუხლები ტკივილისაგან თუ არ მოეკეცოს და წყეულ პირს ყვირილი თუ არ დასცდეს.

ჯალათებმა ნაგების შემკეთებლის დაზვიადან ჩაქუჩს და ლურსმნებს დაავლეს ხელი. სერბ ჭაბუკს ხელები გაუხვრიტეს და ფეხებშიც აქა-იქ ლურსმნები გაუყარეს. მაგრამ წამებულის სხეული არ შეტოკებულა. მისი უმეტყველო სახე არ შეთრთოლებულა. სისხლიც კი წვეთ-წვეთად და ნელა სდიოდა ჭრილობიდან, რადგან მარკო ისევე მბრძანებლობდა თავის ძარღვებს, როგორც თავის გულს. მაშინ უხუცესმა თავკაცმა შორს მოისროლა ჩაქუჩი და საწყალობლად წამოიყვირა:

— ალაჰმა შეგვინდოს მიცვალებულის ჯვარცმა! მოდით, გვამს კისერზე დიდი ქვა გამოვაბათ. დაე, სამუდამოდ დამარხოს ზღის ფსკერმა ჩვენი ცოდვა და უკან აღარ ამოგვიტივტივოს იგი.

— ათასზე მეტი ლურსმანი და ასზე მეტი ჩაქუჩია საჭირო მარკო კრალიევიჩის ჯვარცმისათვის, — თქვა ბოროტმა ქერივმა. გულზე ნაკვერჩხლები დააყარეთ და ნახავთ, ჭიაყელასავით თუ არ დაიგრიხოს ტკივილისაგან.

ჯალათებმა გემანაჲის ქურიდან ნაკვერჩხალი აიღეს და ზღვის წყლისაგან გათოშილი ჭაბუკის მკერდს წრიულად დააყარეს. ნაკვერჩხალი გაღვივდა, შემდეგ ჩაიფერულა და გამხმარი წითელი

ვარდივით ჩამუქდა. ცეცხლმა მარკოს მკერდზე დიდი ჩანახშირებული რკალი დაგოვა, იმ წრის მსგავსი, ცეკვისას ჯაღოქრები რომ შემოაგვლებენ ხოლმე ბალახზე. ჭაბუკს ერთხელაც არ დაუკენესია და ერთი წამწამიც არ შერხევია.

– ალაპ, – თქვეს ჯალათებმა, – კიდეც ერთხელ შევცოდეთ. მკვდრის წამების უფლება მხოლოდ ღმერთს აქვს. მარკოს ძმისწულები და ბიძაშვილის შვილები ამ შეურაცხყოფისათვის პასუხს გვაგებინებენ; მოდით, გვამი დიდი ქვებით სავე გომარაში ჩავაგლოთ და მაშინ ზღვაც ვერ მიხვდება ვინ გადავუგდეთ ჩასანთქმელად.

– თქვე საცოდავებო, – თქვა ქერივმა, – ეგ ჭაბუკი, ხელით ჯვალოსაც გაარღვევს და ქვებსაც შორს მოისვრის. ახლა კი მოაყვანინეთ სოფლის გოგოები და უბრძანეთ მის გარშემო ქვიშაზე, ცეკვა გააჩაღონ. აი, მაშინ კი ნახავთ, რას უზამს მას სიყვარული.

უხმეს ყმაწვილ ქალებს. მათ სასწრაფოდ გადაიყვეს საღლეხასწაულო სამოსი; დოლები და ფლეიგებიც თან წაიგანეს. ერთმანეთს ხელები ჩაკიდეს და გვამს წრედ შემოერგყნენ. მათ შორის ულამაზესმა წითელ ხილაბანდს დაავლო ხელი და ცეკვა დაიწყო. იგი შავგრემანი იყო. მაღალი, თეთრი ყელი ჰქონდა და სხვა ქალიშვილებზე განწერწეცა ჩანდა. მისი მიხვრა-მოხვრა შვლის ნავარდსა და მიმინოს ღივლივს მიაგავდა. შიმველი ფეხებით ოდნავ ეხებოდა უძრავად გაშოგილ

ჭაბუკს. მარკოს გული შეუტოკდა. მერე ისე მძაფრად და აჩქარებულად დაუწყო გულმა ძგერა, შეეშინდა გარშემომყოფთ არ გაეგონათ. და უცებ, თითქოს საკონცელად ემზადებიანო, მის ბაგეებზე ტკივილნარევი ბელნიერების ღიმილი დაიხატა. მოახლოებული ბინდის წყალობით ჯალათებმა და ქვრივმა ვერ შეამჩნიეს სიცოცხლის ეს ნიშანწყალი. აიშე ცისფერ თვალებს არ აცილებდა მარკოს სახეს, საოცრად ლამაზი ეჩვენებოდა ჭაბუკი. უცებ, მისი ღიმილის დასაფარავად ქალიშვილმა წითელ ხილაბანდს ხელი უშვა და ამაყად წარმოთქვა:

— არ შემფერის მკვდარი ქრისტიანის წინ ცეკვა და მისი სახის ყურება; ტუჩებზე ხილაბანდი წავაფარე, რადგან მისი ერთი შეხედვაც კი მიზღსა მგერის.

აიშემ ცეკვა განაგრძო, სურდა ჯალათების ყურადღება მოედუნებინა და ლოცვის დაწყებამდე შეექცია ისინი. მაშინ ნაპირიდან ყველა წავიდოდა. როგორც იქნა მინარეთის მაღალი კოშკიდან გაისმა ხმა, რომელიც მოსავთ ღვთის სადიდებლად უხმობდა. მამაკაცებმა უბრალო, პაგარა მეჩეთს მიაშურეს. დაღლილი ქალიშვილებიც ქოშების ბაკუნით მწკრივად გაემართნენ ქალაქისაკენ. აიშემ ქალაქის გზას გაუყვა, მაგრამ წასვლისას რამდენჯერმე უკან მოიხედა. გვამის სადარაჯოდ მხოლოდ გაკერპებული ქვრივი დარჩა. უცებ მარკო წამოიწია. მარჯვენა ხელით მარცხენიდან ლურსმა-

ნი ამოიგლიჯა, მწითური თმებით ქერივი მიიზიდა და ლურსმანი გაურჭო ყელში. შემდეგ მარცხენა ხელით ამოიძრო მარჯვენაში ჩარჩენილი ლურსმანი და ქერივს შუბლში ჩაასო. ფეხებიდან მოიგლიჯა ქვის ორი სოლი და ქერივს თვალები დასთხარა; და როცა ჯალათები მობრუნდნენ, შიშველი ჭაბუკის ნაცვლად ნაპირზე ხნიერი ქალის დაკრუნჩხული გვამი დახვდათ. ქარიშხალი ჩადგა, მაგრამ ნავეები ამაოდ გავიდნენ მარკოს საძებნელად. იგი ტალღებში გაუჩინარდა. თავისთავად იგულისხმება, რომ მარკომ ეს ქვეყანა დაიპყრო და ის ლამაზი ქალიშვილიც მოიტაცა, ღიმილი რომ მოსწყვიტა მის ბაგეს.

მართალი გითხრათ, არც მარკოს დიდება მიჩუყებს გულს და არც მათი ბელნიერება. მე მაოცებს განჯვისა და ნეჭარების ეს საოცარი შეხამება – ღიმილი წამებულის ბაგეზე, რომლისთვისაც სიყვარულის მოთმენა უტკბილესი წამება აღმოჩნდა. შეხედეთ, სადამოვდება. ძნელი წარმოსადგენი არ არის კოტორის პლაჟზე, ნაკვერჩხლების შუქზე შეჯგუფებული ჯალათები, მოცეკვავე ქალიშვილი და ჭაბუკი, რომელიც მის სილამაზეს ვერ უძლებს.

– უცნაური ამბავია, – თქვა არქეოლოგმა, – თქვენი ვერსია თანამედროვე უნდა იყოს. ვუიქრობ, უფრო აღრინდელი სხვაც უნდა არსებობდეს. აუცილებლად გავიკითხავ.

– რა საჭიროა, – თქვა ინჟინერმა, – რაც მოგიყევით, იმ სოფლის გლეხებმა მიაგზეს, სადაც

ამ ზამთარს გვირაბს ვთხრიდით აღმოსავლეთის
ექსპრესისათვის. კარგის გარდა რა მეთქმის
თქვენს ბერძენ გმირებზე, ლუკიადის! სევდა რომ
შემოაწვებოდათ, ისინი კარვებიდან არ გამოდიოდ-
ნენ ხოლმე, მეგობარი დაედუპებოდათ და ხმა-
მალლა მოთქვამდნენ, დაპყრობილი ქალაქების გარ-
შემო მტერთა გვამებს ფეხებით ათრევდნენ, მაგრამ
მერწმუნეთ, ლუკიადის, ილიადას ნამდვილად აკ-
ლია აქილევსის ღიმილი.

მკვდრის რძე

ტურისგები ერთფეროვან გრძელ მწკრივად მი-
უყვებოდნენ რაგუმის ფართო ქუჩას. თვალი გა-
ურბოდათ ყაითნით მორთული ქუდებისა და მოქა-
რგული სამოსისაკენ, რომლებსაც ქარი აფრიალე-
ბდა ფარდულთა მღურბლზე. გემბანზე მეჯლისს
ეპირებოდნენ და დაეძებდნენ იაფუფასიან საჩუქ-
რებს, საკარნავალო კოსტუმებს. ცხელოდა ისე,
ჯოჯოხეთშიც რომ არ ცხელა ალბათ. ხვატისგან
გადახრუკული მთები ცეცხლის ენებივით შემო-
ნთებოდნენ რაგუმას. ფილიპ მილდი გერმანულ
ლუდხანაში შევიდა. ჩაბნელებულ და შეხუთულ
ბარში ბუზები ბზუოდნენ. რესტორნის ტერასა ად-
რიატიკისკენ გადიოდა და აქ, ამ შუა ქალაქში,
უეცრად გადახსნილი მოლურჯო სივრცე კიდეე
ერთ ახალ ფერს მაგებდა ბაზრის სიჭრელეს.
აყროლებული თევზის გროვას შესეოდნენ თეთრ-
ზე უთეთრესი თოლიები. სიო არ იძვროდა. ინკი-
ნერი ქიულ ბუტრენი მაგიდას მისჯდომოდა და

სვამდა ალისფერი საჩრდილობლის ქვეშ, რომელიც შორიდან ბღვაში მოგივტივე უშველებელ ფორთოხალს ჰგავდა. ის და ფილიპი ერთი კაი-უტიდან იყვნენ.

– ახლა რაიმე სხვა მიაბზეთ, ჩემო კარგო, – უთხრა ფილიპმა და ჩამოჯდა. – ბღვაში გასვლამდე ვისკი მჭირდება, ვისკი და რაიმე საინტერესო ამბავი, მშვენიერი და თან, რაც შეიძლება, დაუჯერებელი. ეგებ გადამაღიწყდეს, აგერ ახლა სანაპიროზე რომ ვიყიდე, ამ გაბეთებში ატეხილი ცრუ-პატრიოტული მითქმა-მოთქმა და ქიშპი. იგაღიელები სლავებს ლანძღავენ, სლავები – ბერძნებს, გერმანელები – რუსებს, ფრანგები – გერმანიასაც და ინგლისსაც. დარწმუნებული ვარ, ყველა მართალია. ეჰ, მოდი სხვა რამეზე ვილაპარაკოთ... ჰო, მართლა, რა ჰქენით გუშინ, სკუტარში რომ გინდოდათ წასვლა და რაღაც ტურბინების დათვალიერება?

– არაფერი, მიუგო ინჟინერმა, – არაფერი, კაშხალის მშენებლობას ბოლო არ უჩანს. დიდხანს ვეძებე კოშკი. ბებერი სერბი დედაკაცებისაგან იმდენი რამ მსმენია სკუტარის კოშკზე, მინდოდა, საკუთარი თვალით მენახა, მისი ნანგრევები მართლა თუა თეთრად ჩამოღვარული... მაგრამ, როგორც ჩანს, დრომ თავისი ქნა, ომიანობამ – თავისი. თანაც იქაურ გლეხებს კედელ-ყურის შესამაგრებლად აგურ-აგურ გაუზიდავთ კოშკის ნაშალი და ახლა ამ კოშკის ამბავი ბლაპრებშიდა შემორ-

ჩენილა. ჰო, მართლა, ფილიპ, კარგი დედა გყავთ?

– აბა, რას მეკითხებით, – გულგრილად შეეპასუხა ახალგაზრდა ინგლისელი. – დედაჩემი ლამაზია, თხელი, შეღებილ-შეთხიპნილი, ვიგრინის მინასავით გამძლე და ამტანი. აბა, მეგი რაღა გითხრათ? ერთად რომ მივდივართ სადმე, ყველას მისი უმცროსი ძმა ვგონივარ.

– ეჰ, თქვენი არ იყოს, ჩვენც ყველაფრის ამტანები ვართ. რომელი ჭკუათამყოფელი იტყვის, რომ ჩვენს ეპოქას აკლია პოეზია, რომ არ ჰყავს თავისი სიურრეალისტები და წინასწარმეტყველები, თავისი კინოვარსკვლავები და დიქტატორები. მერწმუნეთ, ფილიპ, თუ რაზე გვაკლია, გვაკლია სინალდე. აბრეშუმი ხელოვნურია, საკვები ხელოვნურიცაა და უგემურიც. სადღა არიან ქალები, სიბერესა და ბედის სიმუხთლეს რომ არ ეპუებოდნენ. უბირი ხალხის ლეგენდებში თუ წააწყდებით დედებს, შვილის ყოლა რომ ეამაყებათ, ძუძუებიდან რომ რძე ეღვრებათ და თვალთაგან – ცრემლი. სადღაც ყური მოვკარი, რომელიღაც პოეტმა თურმე ქალის შეყვარება ვერ შეიძლო, რადგან წინა ცხოვრებაში ანტიგონეს შეჰხვედროდა. ეგ ვიღაცაა, მე მგვანებია. ანდრომაქედან გრიზელდამდე იმდენი საოცარი დედა და საგრფო იყო, რომ გული აღარ მიმდის თოჯინების მსგავს ქალებზე, რომლებითაც სავსეა ჩვენი სინამდვილე.

– იზოლდას საგრფოდ ვინაგრებდი, მშვენიერ ოლეს კი – დად. ჰო, დედად ვის ვისურვებდი

და... ერთ ყმაწვილ ქალს ალბანური ლეგენდიდან, იქაური ჭაბუკის ცოლს.

ჰოდა, იყო სამი ძმა. ისინი კოშკს აშენებდნენ მოთარეშე თურქების სათვალთვალოდ. სამად სამნი შეეჭიდნენ საქმეს. მუშახელი ძვირადაც უასობდა და შოვნაც ჭირდა. ცოლებს რიგრიგობით მიჰქონდათ მათთვის საჭმელი. როგორც კი ისლით გადახურვაზე მიდგებოდა საქმე, უფალმა რომ ბაბილონის გოდოლი დაამხო, ასე ანგრევდნენ კოშკს ავი სულები და ღამით მოვარდნილი ქარი. საცა სამართალია, დანგრევის მიზეზი კალატომთა გაუწაფავობა, ნაყარი ნიადაგი ან უვარგისი ღულაბი უნდა ყოფილიყო. მაგრამ სერბი, ალბანელი და ბულგარელი გლეხები ერთადერთ მიზეზს ცნობდნენ: კოშკი ჩაიქცეოდა, კედელში თუ არ ჩაატანდნენ ჭაბუკს ან ასულს; ჩონჩხს ქვების მძიმე გროვა განკითხვის ღრემდე უნდა შეემტკიცებინა. არგაში, საბერძნეთში, დღესაც გიჩვენებენ ხიდს, რომელშიც ყმაწვილი ქალია ჩაკირული. ნაპრა-ლიდან გამოჩრილი მისი ჩალისუფერი თმა დამდ-რალი ბალახივითაა წყალზე გადმოკიდებული.

ძმები უნდოდ უმზერდნენ ერთმანეთს. თითოეუ-ლი ცდილობდა, მისი ჩრდილი არ დასცემოდა მოუმთავრებელ კედელს. რაკი სხვა სამუელი არ იყო, ხომ შეიძლებოდა, ჩაეშენებინათ ჩრდილი – ადამიანის ეს რაღაც შავი წაგრძელება, რომელიც ვინ იცის, ეგებ მისი სულიცაა. ვის ჩრდილსაც დაატყვევებდნენ, ის მოკვდებოდა, როგორც კვლები-

ან ხოლმე ტრფობის სევდით შეპყრობილნი.

საღამოობით ძმები ცდილობდნენ ცეცხლიდან კარგა მოშორებით დამსხდარიყვნენ. ეშინოდათ, უკნიდან ვინმე არ წამოჰპარვოდათ, ჯვალს გომარა არ წაეფარებინა მათი ჩრდილისთვის, შიგ არ გამოემწყვდია და თან არ წაეტანა მოფართხალე მტრედივით. გარჯის სურვილმა იკლო. დაღლილობისგან კი არა, დარდისგან ასხამდათ ოფლი გარუჯულ შუბლზე.

ერთხელ უფროსმა ძმამ უმცროსები მოიხმო და უთხრა:

– ძმებო, ჩემო უმცროსო ძმებო, ზიარნო სისხლით, დედის რძითა და ნათლისღებით! კოშკი თუ ვერ ავაშენეთ, თურქები ისევ შემოადგებიან ტბის ნაპირებს, ლაქაშებში ჩაგვისაფრდებიან, გაგვიბახებენ სოფლის გოგოებს, გადაგვიწვავენ ჯეჯილს – ხვალინდელი ლუკმის იმედს; ხეხილის ბაღებში საფრთხობელებზე ჯვარს აცმევენ გლეხებს და ყორანთა კერძად გახდიან. ჩემო უმცროსო ძმებო, ჩვენი უერთმანეთობა არ იქნება. სამყურა ბალახმა ერთ-ერთი ფურცელი რომ გაწიროს, არ ივარგებს. მაგრამ ხომ გვყავს ახალგაზრდა და ჯანიანი ცოლები. მხრები და ლამაზი კისერი შეჩვეული აქვთ ტვირთის ზიდვას. წინასწარ ნურაფერს ნუ გადავწყვეტთ. ბედს მივუძღოთ. დილას კოშკში ჩავატანოთ ჩვენი ცოლებიდან ერთ-ერთი, ის, ვინც საჭმელს მოგვიტანს. ჩემო უმცროსო ძმებო, დამეღუმილი გვმართებს. ცრემლის ღვრითა და ოხვრით

ნუ ჩავეხვევით ცოლებს, ბოლოს და ბოლოს, სამი-
დან ორს ხომ უწერია სიცოცხლე და ჩამავალი
მზით გახარება.

უფროსი ძმისთვის იოლი იყო ამის თქმა. არაფერს
უმხელდა, თორემ ცოლი ეჯავრებოდა, უნდოდა,
თავიდან მოეცილებინა და მის მაგიერ თმაწითელი
ბერძენი ლამაზი გოგო მოეყვანა. შუათანა არ
შეპასუხებია. იფიქრა, შინ მივალ თუ არა, ცოლს
გავაფრთხილებო. მხოლოდ უმცროსი შეეღავა, რად-
გან ჩვევად არ ჰქონდა სიგყვის გაგება. მაგრამ
უფროსი ძმების დიდსულოვნებამ შეძრა, ისინი
ხომ საერთო საქმეს სწირავდნენ ცოლს, ამქვეყნად
ყველაზე ძვირუფას არსებას. დასთანხმდა ძმებს და
დაჰპირდა, მთელ ღამეს კრინგს არ დაეძრავო.

სოფელში დაბრუნდნენ შებინდებისას, როცა
ჩამავალი მზის აჩრდილები ჯერ კიდევ დაბორი-
ლობდნენ ველ-მინდვრებზე. შუათანა ძმა უგუნებოდ
ჩანდა. შეულრინა ცოლს, ჩექმების გაძრობაში
წამეხმარეო. ქალი რომ ჩაცუცქდა, სახეში ჩააბილა
წიხლი და მიახალა:

— აგერ რვა დღეა, პერანგი არ გამომიცვლია
და ერთი კვირაა ეს საცვალი მაცვია. შე ოხერო,
ხვალ ინათებს თუ არა, ტბაზე წაეთრევი შენი
ხახალიანად! იცოდე, თუ იქიდან ფეხი მოგიცვლია,
მოგკლავ!

აცახცახებულმა ქალმა აღუთქვა, ხვალინდელ
დღეს სარეცხის რეცხვაში გავაგარებო.

უფროსიც დაბრუნდა შინ. მგკიცედ ჰქონდა ვაღა-

წყევტილი, არაფერი არ ეთქვა ქალისთვის, რომლის ალერსი მოყირჭებული ჰქონდა და რომლის გლანქი სილამაზე აღარ სიბლავდა. მაგრამ უფროს ძმას ერთი ზნე სჭირდა: ძილში ბოდვა იცოდა. ჩაგოდრებული დედაკაცი მთელ ღამეს ფხიზლობდა, საგონებელში იყო, რა უნდა სწყენოდა მის პატრონს? უეცრად ქმარმა საბანი წაიფარა და წაიბურცუნა:

— ჩემო თავო, შე საწყალო ჩემო თავო, მალე დაქვრივდები. როგორ მოისვენებ, ამ შავ ქალს რომ მოგაშორებს კოშკის აგურები.

უმცროსი ძმაც დაბრუნდა შინ. ბედს იყო მიზღობილი. ფერი აღარ ელო, თითქოს გზად შემოჰყოლოდეს მხარზე ელგადებული, სამკალად გამოსული სიკვდილი. გირიფის აკენიდან ბაეშვი აიტაცა და გულში ჩაიკრა. ნაზად მიიხუტა თავისი ახალგაზრდა ცოლი. ქალი გრძნობდა, მის მკერდზე მთელ ღამეს როგორ ღვრიდა ცრემლს ქმარი. მაგრამ სათნო და სათუთ ქალს არ უკითხავს წუხილის მიზეზი. თუ სურს, თვითონვე გამიხსნის გულსო, ფიქრობდა. თანაც ქმრის დასამშვიდებლად სულაც არ სჭირდებოდა მისი დარდის მიზეზი სცოდნოდა.

მეორე დღეს ძმებმა ხელი დაავლეს თავიანთ წერაქვებსა და ჩაქუჩებს და კოშკისკენ გაემართნენ. შუათანას ცოლი დასწვდა ხახალს და უფროსი ძმის ცოლს შეეხვეწა:

— დაო, ძვირუფასო დაო, დღეს ჩემი ჯერია, მე

მმართვეს ჩვენი კაცებისთვის სადილის მიგანა, მაგრამ ქმარი დამემუქრა, ვერ გადამირჩები, თეთრი გილოს ხალათები თუ არ გაგირეცხავსო, და აგერ ხახალი სავსე მაქვს სარეცხით.

— დაო, ძვირფასო დაო, — მიუგო უფროსი ძმის ცოლმა, — სიამოვნებით წავუღებდი საჭმელს ჩვენს კაცებს, მაგრამ წუხელ ეშმაკი ჩამიძვრა ერთ-ერთ კბილში. უპ, უუპ, გკივილისაგან ცრემლს ვერ ვიკავებ! — და ვითომც არაფერიო, ხელი ხელს შემოჰკრა, უმცროსი ძმის ცოლს უხმო.

— ჩვენო უმცროსო რძალო, ნაბოლარას საყვარელო ცოლო! ჩვენ მაგიერ წადი, წაუღე სადილი კაცებს. გრძელი გზაა, მუხლი მოგვეღალა. შენ ჩვენზე ახალგაზრდაც ხარ და ცქვიტიც გასწი, პაწიავე, ჩვენ კი კალათას გაგივსებთ გემრიელი საჭმლით, რომ ჩვენი კაცები ღიმილით შეგეგვებონ მათ დამპურებელს.

კალათა გაუვსეს თაფლში ჩახარშული ტბის თევზით, კორინთული ყურძნის მტევნებით, ვაშის ფურცელში გახვეული ბრინჯით, ცხვრის ყველითა და ნუშის წუთხე ნამცხვრით. ქალმა რძლებს ჩააბარა თავისი პაგარა და მარტოკა გაუღვა გზას. გვირთი თავზე ჰქონდა შემოდგმული, თავისი ბედი კი თითქოს ყველასათვის უჩინრად ყელზე ეკოდა ნაკურთხი მედალიონივით, ზედ თითქოს თვით უფალს ამოეგვიფრა, სად უნდა მომკვდარიყო ამ ცისქვეშეთში და როგორი სიკვდილი უნდა რგებოდა წილად.

ძმებმა შორიდანვე თვალი მოჰკრეს მომავალს, მაგრამ ჯერ კიდევ ვერ გაერკვიათ, რომელი უნდა ყოფილიყო. მისკენ გაექანენ. უფროსებს ეუიქრებოდათ, მათმა ხრიკმა თუ გაჭრა. უმცროსი ღმერთს სთხოვდა შემწეობას. უფროსი მიხვდა, რომ ეს არ იყო მისი შავგუხა ცოლი, და წყევლა-კრულვას მოჰყვა. შუათანამ უფალს მაღლი შესწირა მრეცხავის გადარჩენისთვის. უმცროსმა ჩაიჩოქა, მკლავები წელზე შემოხვია თავის ახალგაზრდა ცოლს და ქვითინით შესთხოვა პატიება. მერე მილასლასდა ძმებთან, ფეხებში ჩაუვარდა, ევეღრებოდა, — შემობრალეთო. ბოლოს წამოიმართა და მზეზე გაიელვა მისმა ბასრმა ყამამ. კეფაში ჩაქუჩი დაჰკრეს და გზის კიდეში მიაგდეს სულთმობრძავი. შემოოთებულმა ქალმა კალათა მოისროლა და გადმოჰნეული სანოვაგით გაიხარეს მეცხვარის ნაგაზებმა. როცა ქალი მიხვდა, რას უპირებდნენ, ზეცისკენ არაპყრო ხელები:

— ძმებო, ძმებო, რა ბრალი მიმიძღვის! არასოდეს შემიცოდავს თქვენთვის! ქორწინების ბეჭდითა და მღვდლის ლოცვა-კურთხევით შეძენილო ძმებო! ნუ მომკლავთ, აცნობეთ მამაჩემს, მთიელთა გომის ბელადს, და ათას მხევალს მოგგვრით შესაწირავად. როგორ მიყვარს სიცოცხლე! ქვებით ნუ დაგვაშორებთ მე და ჩემს საყვარელს.

მაგრამ უეცრად ჩაჩუმდა, თვალი მოჰკრა გზის კიდეში მიგდებულ თავის ქმარს: ქუთუთოები აღარ უთრთოდა, გვინი და სისხლი შავ თმაში შეგელო-

და. მაშინ კი ქალი უტირლად და უყვირლად მიჰყვა ორ ძმას კოშკის მრგვალი კედლის ნაშალთან. სიკვდილი გარდუეალი იყო და ცრემლი შეიბრუნა. მაგრამ, როცა პირველი აგური დაუდევს წითელსანდლებიან ფეხებთან, თავისი ჩვილი გაახსენდა, ძაღლის ონავარი ლეკვივით რომ ღრღნიდა ფაჩუჩებს. ცხელი ცრემლი დაწვებზე ჩამოედვარა ქალს და ქვებზე დაგობილ ღუდაბს შეერიო.

– ვაი თქვენ, ჩემო პატარა ფეხებო, – აღმოხდა მას, – ამიერიდან ველარ იგრძნობთ წყაროს წყლის სიგრილეს, სამაგიეროდ ანგელოზები განგებანენ აღდგომა დილას.

კედელმა უწია ოქროსფრად მოგვირისცებული ქვედასკაბით დაფარულ მუხლებამდე. ღიობში ჩამდგარი ქალი მარიამს ჰგავდა, საკურთხეველში წამომართულს.

– მშვიდობით, ჩემო მუხლებო! – წამოიძახა ყმაწვილმა ქალმა, – ამიერიდან ჩემს პატარას ველარ დავარწევ ხეხილის ბაღში, ლამაზი ხის ქვეშ, სადაც პირსაც გავისველებდი ხოლმე და გადავიჩრდილებდი კიდეც. ამიერიდან კალთას ვედარ ავივსებ მოწეული ხილით.

კედელი აამაღლეს და ქალმა განაგრძო:

– მშვიდობით, ჩემო მშვენიერო პატარა ხელებო, ჩემო ხელებო, ამიერიდან ველარ შეკმაბავთ კერძს, ველარ დაართავთ მაგყლის ფარგენას, ყელზე ველარ შემოეჭდობით სატრფოს... მშვიდობით, ჩემო

თეძოებო, ჩემო წიაღო, ამიერიდან რომ ვერც მუც-
ლადლებას, ვერც სიყვარულს ველარ გამოცდით.
პაწია ბაღლებო, თქვენი შობა რომ არ დამცალდა,
ჩემთან მეყოლებით სამარედ ქცეულ ამ დილეგში,
სადაც ფეხბედგომელა და მღვიძარი უნდა შევეგე-
ბო განკითხვის დღეს.

კელელი მკერდამდე აამალღეს და წელზეით
შეგოკდა ყმაწვილი ქალი. მის მზერაში მუდარა
გამოისმოდა, თითქოს სახვეწრად გამოეწვალა ხე-
ლები.

— ჩემო მამლებო, — კვლავ გაისმა მისი ვედ-
რება. — ჩემი კი არა, თქვენი მკვდარი ძმის
ხათრით იფიქრეთ ჩემს პაგარაბზე, შიმშილით ნუ
მომიკლავთ, ნუ ჩამიკირავთ გულ-მკერდს, ძმებო,
დამიგოვეთ ძუძუები ამ მოგვირისგებული პერანგის
ამარა, რომ ყოველდღე — გამთენიისას, შუადღე-
ზე და შებინდებისას — მომიყვანონ ჩემი პაგარა.
ვიღრე სიცოცხლის ნიშანწყალი შემრჩება, ჩემი
ძუძუს კერგებამდე ჩამოუშვან ჩვილი, რათა ვა-
წოვო მას, ვინც ამ ქვეყანას ჩემგან მოევლინა.
დადგება დღე, როცა რძე გამიშრება, და მაშინ
ბაღლი ჩემს სულს დაეწაფება. გამიგონეთ, უკეთუ-
რო ძმებო, თხოვნას თუ ამისრულებთ, მე და ჩე-
მი ქმარი პირისპირ აღარ გარცხვენთ, ღვთის წი-
ნაზე როცა შეგეყრებით.

შეფიქრიანებულმა ძმებმა აუსრულეს უკანასკნე-
ლი სურვილი, მკერდის გასწვრივ ამოუშენებლად
დაგოვეს ორი აგური. შემდეგ ქალმა ჩაიხურჩულა:

– ძმებო, საყვარელო ძმებო, პირზე ამაჟარეთ აგურები, ცოცხლებს აშინებს მკედრის კოცნა. მაგრამ ღრიჭო დამიგოვეთ თვალებთან, მინდა ენასო, ჩემმა რძემ თუ არგო პაგარას.

ასეც ქნეს, ქალს თხოვნა შეუსრულეს და ნაკრალი დაუტოვეს თვალებთან. შებინდებისას, სწორედ იმ დროს, როცა ძუძუს აწოვებდა ხოლმე, ქალს მოჰგვარეს ჩვილი. ბავშვი წამოიყვანეს მგვრიანი გზით, რომლის კიდეში თხებისგან შეკორცნილი ჩირგვები იყო ჩარიგებული. წამებულს სიხარულისგან ძმების ლოცვა-კურთხევა აღმოხდა. ნაკადად გადმოხეთქა რძემ ქალის მკერდიდან. ჩვილი დაეწაფა სითხეს. შემდეგ მიიძინა ღელის მკერდთან და ღელამ უმღერა სქელი კედლისგან მოგუდული ხმით. როცა მკერდიდან აართვეს ძუძუთა ბალდი, ღელამ ითხოვა, ძილის წინ ისევ მომიყვანეთო. ვარსკვლავთქვეშეთში მთელ ღამეს გაისმოდა საამური გალობა, შორიდან ნანასავით ჩაესმოდა ბალღს და ისიც ყუჩდებოდა. მეორე დღეს ქალს აღარ უმღერია. მისუსტებული ხმით იკითხა, ბიჭმა ღამე როგორ გაატარაო. შემდეგ ჩაჩუმდა, მაგრამ ჯერ კიდევ სუნთქავდა, გულდებში გამომწყვდეული მკერდი უფეთქავდა. რამდენიმე დღის შემდეგ ხროგინი შეერია ხმაში, მაგრამ მისი ძუძუებიდან არ შენელებულა სიცოცხლის წყაროს ჩქეჟა და ღელის მკერდთან მიძინებული ჩვილი გრძნობდა გულის ძგერას. შემდეგ იკლო გულის უფთქვამ ქალის ჩაცვნილი თვალები ჩაქრა, როგორც ქრება

ხოლმე ვარსკვლავთა ანარეკლი დამშრალ გუბეში. ნაპრალიდან მოჩანდა შუშასავით ორი გუბა, რომლებიც ზეცას აღარ შესციცინებდნენ. ქალის თვალები ჩამოიღვენთა და ორი ფოსოლა დარჩა. მათი სიღრმიდან სიკვდილი იმზირებოდა. ჯანსაღ მკერდს კი ვნება არ გაჰკარებია და ორი წლის მანძილზე – გამთენიისას, შუადღეზე და შებინდებისას – სასწაულებრივად გადმოსჩქეფდა რძე, ვიდრე ბავშვმა თვითონ არ აიკრძალა ძუძუ.

მხოლოდ ამის შემდეგ დაიშრიტა მკერდი და აგურებზე თეთრად ჩამოღვარული ბოლიდა დარჩა. რამდენიმე საუკუნის მანძილზე მოდიოდნენ აქ გულაჩუყებული დედები და თითოებით სინჯავდნენ მოწითალო აგურებზე სასწაულებრივი რძის დანაგოვარს. შემდეგ კოშკი თავისით დაინგრა. თალის სიმძიმეს ვერ გაუძლო ნაზი ქალის ჩონჩხმა. მყიფე ძვლები თავისით დაიშალა. ახლა კი იქ ჯოჯოხეთური სიციხით გათანგული ვიღაც ბებერი ფრანგი ქაქანებს და გამვლელ-გამომვლელს უყვება კოშკის ამბავს, რომელიც პოეტებს ალბათ ისევე მოჰგვრის ცრემლს, როგორც ანდრომაქეს თავგადასავალი.

ამ დროს ოქროს სამკაულასხმული გინზლიანი ბოშა ქალი მივიდა მათ მაგიდასთან. ბოშას ხელში ჰყავდა ჩვილი, რომელსაც სწეულ თვალებზე ძონძი ქონდა წაფარებული. ბოშა ქალი თავხედურად ორად მოიკაკვა მონური მორჩილების ნიშნად. ასე სჩვევია ამ გასაცოდავებულ სამეფო მოდგმას.

მისმა ყვითელმა ქვედაკაბამ მიწა მოხვეჭა. ინკინერმა გააგლო და დიდად არაფრად ჩაუგდია, ქალმა დალოცვა რომ წყევლით შეცვალა. ინგლისელმა ქალს დაუძახა, დინარის მიცემა დაუპირა, თან შეუყვირა ფრანგს:

– რას შერებით, მისი მკერდი და მისი გვირთი იმ თქვენი ალბანელი ქალისაზე ნაკლები როდია! თანაც, ხომ ხედავთ, უსინათლო ბავშვი ჰყავს.

– ვიცი, ვიცი ეს ქალი, – უპასუხა ბუგრენმა, – ერთმა რაგუმელმა ექიმმა მიაშობო მისი ამბავი. თურმე უკვე რამდენიმე თვეა, ბავშვს თვალებზე ადებს რაღაც საშინელ სალბუნს, რომელიც ანთებას იწვევს. ქალი თვალის ჩინს ართმევს ბაღდს, რათა გამვლელ-გამომვლელს შეაბრალოს. ჯერ კიდევ ხედავს, მაგრამ მალე დაბრმავდება. დედამისსაც ეს უნდა. ქალს ლუკმაპური უბრუნველყოფილი ექნება მთელი სიცოცხლის მანძილზე. სარფიანია, ბრმის იმედად ყოფნა. ასეა, დედებიც არიან და დედებიც.

უფლისწულ გენგჰის
უკანასკნელი სიყვარული

მთელ აზიაში ქალების გულთამყრობელთაგან ყველაზე მეტად გამორჩეულმა, ბრწყინვალე და დიდებულმა გენგპიმ ორმოცდაათს რომ გადააბიჯა, მიხვდა, სიკვდილი უახლოვდებოდა. მისმა მეორე ცოლმა, მურასაკიმ, „იების დედოფალმა“, მასზე აღრე დაიმკვიდრა ადგილი სამოთხის ერთ კუთხეში, სწორედ იქ, ღირსეულად ვინც განვლო ეგ ჩვენი სწრაფწარმავალი და გაუსაძლისი წუთისოფელი, ისინი სადაც განისვენებენ. უფლისწული წუხდა, რომ ვერ მოეგონებინა საყვარელი ქალის ღიმილი, ვერც საგირლად მოქუფრული მისი სახე გაეხსენებინა. მესამე ცოლმა „ადმოსავლეთის სასახლეთა დედოფალმა“, ერთ ჭაბუკ ნათესავთან უღალატა. რა გაეწყობა, თვითონაც ხომ ასე გადაიბირა მამამისის, იმპერატორის, ნორჩი თანამეცხედრე. ცხოვრების სცენაზე კვლავ გათამაშდა ჩვეული დრამა, მაგრამ კარგად ხედავდა, ამჯერად მოხუცის როლი თვითონ მას რომ ხვდა წილად.

ამ როლს კი ერჩია აჩრდილად ქცეულიყო. ამიტომ გასცა თავისი მონაგები, ხელქვეითთ გაუნაწილა და განმარტოებულ ქოხში ინდომა თავის ღლეტა დასრულება. საგანგებოდ გაამართინა კიდეც ქოხი შორეული მთის ფერდობზე. უკანასკნელად გაიარა გამოიარა ქალაქში ორი-სამი მეგობრის თანხლებით, რომლებიც გენგპისთან ერთად თავიანთ სიჭაბუკესაც ეთხოვებოდნენ და ძალიან უჭირდათ ამის შეგუება. აღრიანი ღილა იყო, მაგრამ ქალები წამომლილიყვნენ, დაგიხრული დარაბებიდან იჭყებოდნენ და უფლისწულის გასაგონად ჩურჩულებდნენ, — გენგპი კვლავინდებურად ლამაზი და წარმოსადეგი ვაჟკაციყო. ამან კიდეც უფრო დაარწმუნა, რომ სწორედ ახლა იყო წასვლის დრო.

უკაცრიელ ადგილას, ასწლოვანი ნეკერჩხლის ძირას მიშენებულ ქოხამდე მისვლას სამ ღღეს მოუწია. შემოდგომას ამ მშვენიერი ხის ფოთოლთა ოქრო წაეფარებინა ისლის ქოხისთვის. განდგომილად ცხოვრება უფრო იოლიც გამოდგა და უფრო პირქუშიც, ვიდრე სიჭაბუკის ქაშს უცხოეთში განდევნილობაში ყოფნა. ამ განსწავლულ კაცს იმედი ჰქონდა, რომ ბოლოს და ბოლოს განმარტოებით უზენაეს ნათელში შეიცნობდა საკუთარ სულს.

მაღე აცივდა კიდეც. დათოვლილი მთის კალთები ზამთრის დაბამბული სამოსის საკეცებს დაეშვავდა. ნისლმა მოგუდა მზე. მინავლებული მუკუზლების შუქზე გათენებიდან დაღამებამდე კითხულობდა საღვთო წერილს. წმინდა წიგნის მწყობრი

მუხლედებით განცდილ ნეტარებას ვერანაირი სა-
სიყვარულო პოეზია ვერ შეედრებოდა. მალე შენიშ-
ნა, რომ მხედველობამ უმტყუნა, საგრფოთა გამო
დაღვრილმა ცრემლმა თუ ამოუღამა თვალები. იმა-
საც შეეგუა, რომ სიბნელემ მოაკითხა სიკვდილზე
აღრე.

დროდადრო ქალაქიდან უგზავნიდნენ შიკრიკს,
გათოშილი და დაღლილ-დაქანცული ძლივს მოათ-
რევდა ხოლმე დამზრალ და დასიებული ფეხებს.
მოწიწებით გადასცემდა მეგობარ-მოკეთეების მო-
კითხვას, აუწყებდა, რომ უნდოდათ ერთხელ მაინც
ეხილათ იგი ამქვეყნად, ვიდრე მოაწევდა იმქვეყ-
ნად მარადიული და სათუო შეხვედრის ქამი. უფ-
ლისწული შიშობდა, სიბრალულსა და თანაგრძ-
ნობას გამოვიწვევო. ეზარებოდა ორივე ეს გრძნო-
ბა, ერჩია დაევიწყებინათ. სევდიანად გაიქნევა
თავს და პოეტური ნიჭითა და სელწერით განთქმუ-
ლი უფლისწული დაუწერელი სუფთა ბარათითვე
უკან ისტუმრებდა მაცნეს. თანდათან იკლო ქალა-
ქიდან ამბებმა. საწელიწდო ღღესასწაულები, რო-
მელთაც უწინ თავისი საგრილობელის ერთი შერ-
ხევით უძღვებოდა გენგპი, ახლა უმისოდ ჩაივლი-
და ხოლმე. მარგოობისა და სევდის ანაბარა დარ-
ჩენილი უფლისწული თვალის ჩინს იუარესებდა,
რადგან უკვე აღარ ეთაკილებოდა ცრემლის ღვრა.

ორმა თუ სამმა ყოფილმა საგრფომ შემოუთვა-
ლა, მოგონებებით დამძიმებულ შენს სიმარგოვეს
გავიზიარებთო. ყველაზე თბილ და სათუთ წერი-

ლებს უგზავნიდა „ჩამოცვენილ ყვავილთა სოფლის ქალბატონი“. უფლისწულის ეს ხარჭა მდებრიო წარმოშობისა იყო და არც გარეგნობით გამოირჩეოდა. იგი ერთგულად ემსახურებოდა გენგპის ცოლებს, აგერ თვრამეტი წელია, ეტრფოდა უფლისწულს და სასტიკად იგანჯებოდა. გენგპი ქალს ღამლამობით ეწვეოდა ხოლმე და ეს ღამეული შეხვედრები, — ისევე იშვიათი, როგორც წვიმიან ღამეში ვარსკვლავები, — ცხოვრებას უცისკროვნებდა „ჩამოცვენილ ყვავილთა სოფლის ქალბატონს“. თავს არ იტყუებდა. სილამაზით, ჭკუითა და გვაროვნობით გამორჩეული რომ არ იყო, — მშვენიერად იცოდა. გენგპის საყვარელთაგან ერთადერთი ეს ქალი იყო უსაზღვროდ მაღლიერი, რადგან მის შესაფერად არ მიაჩნდა თავი.

რაკი წერილებს პასუხი არ მოჰყოლია, ქალმა იქირავა ღარიბული ეგლი და განდევილის ქოხისკენ გაემართა. ნელა შეაღო ჩელგიახი, მოწნული კარი, ჩაიჩოქა და დარცხვენით ჩაიციხა, თითქოს პატიებას ითხოვდა მოსვლისთვის. გენგპი ახლოდან ჯერ კიდევ არჩევდა სახეებს. რისხვა დაატეხა ქალს, რომელმაც გარდასულ დღეთა მგანჯველი მოგონებები აუშალა, მაგრამ თვითონ ამ ქალმა კი არა, — გარდაცვლილ სატრფოთა ჩელსაცხებლის სურნელი ასდიოდა მისი კაბის სახელოებს. ქალი საწყალობლად ევედრებოდა, ღამტოვე მოახლედ მაინც გამოგადგებით. და გენგპიმ თავის სიცოცხლეში პირველად გააგდო ქალი. „ჩა-

მოცენილ ყვაეილთა სოფლის ქალბატონს“ მოკეთებები ჰყავდა უფლისწულის მოხუც მსახურთა შორის და მათგან გყობილობდა ამბავს. ქალიც თავის დღეში პირველად მოექცა უღმობლად: შორიდან უთვალთვალებდა და ელოდა მის დაბრმავებას, ელოდა, როგორც საგრფოს მოლოდინით აგანილი ქალი ელის ხოლმე დაღამებას.

ქალმა როცა შეიგყო, რომ გენგპი მთლად დაბრმავდა, ქალაქური სამოსი გაიძრო, სადა კაბა ჩაიცვა, მოკლე, გლეხის გოგოებს რომ აცვიათ, ისეთი. თმაც სოფლელ გოგოსავით დაიწნა, ზურგზე მოიგდო ქოთნებითა და ფართლეულით დაგენილი ფუთა, — სოფლის ბაზრობიდან ნავაჭრით ბრუნდებოდა თითქოს, — და თავი მიაყვანიდა იმ ადგილთან, სადაც ჯიხვებისა და ფარშაევანგების გარემოცვაში ცხოვრობდა განდეგილი. გზის ბოლო მონაკვეთი ფეხით გაიარა. უნდოდა, ლაფში ამოთხერილიყო და დაქანცულიყო, რომ უკეთ შეესრულებინა ნაკისრი როლი. გაზაფხულის ქუქუნა წვიმა მიწას ნამავდა და შეღამების ისედაც მრუმე ნათელს ამკრთალებდა. ეს იყო ეამი, როცა ბერის ჯვალოში გახვეული გენგპი ნელა მიუყვებოდა ბილიკს. ძველ მსახურებს გზაზე საგულდაგულოდ აეკრიფათ პაგარა კენჭებიც კი, რომ უფლისწულს არ წაეფოროთხილა. სიბრმავისა და ეამთა სვლისგან ჩამქრალი, ვნებათაგან დამცხრალი და გარინდებული სახე გყვიის სარკეს მიუგავდა. ოდესღაც მშვენიერებას ასხივებდა ეს სარკე. და „ჩამოცე-

ნილ ყვავილთა სოფლის ქალბატონს “ მოსაჩვენებლად აგირება არ დასჭირვებია.

ქალის სლუკუნის გაგონებაზე გენგპი შეკრთა და მისკენ მიბრუნდა.

– ვინა ხარ ქალო, – შემოთებულმა იკითხა.

– უკიფუნე ვარ, გლეხის გოგო, სო-პეის ასული, – სოფლურ კილოზე მოუქცია ქალმა, – დედაჩემს ქალაქში გავყევი ფართლეულის და ჯამჭურჭლის საყიდლად. ერთ თვეში მათხოვებენ. მთებში გზა ამებნა, ბილიკი ამერია და ვგირი, აბა, რა ვქნა, მეშინია გარეული გახების, დემონების, მამაკაცთა წადილის, მიცვალებულთა აჩრდილების.

– მთლად სველი ხარ, გოგო, – თქვა უფლისწულმა, როცა მხარზე შეახო ხელი.

მართლაც ერთიანად გალუპული იყო. შეჩვეული ხელის შეხებამ ქალი თხემის გერფამდე ააცახცახა. გენგპიმ კი იფიქრა, სიცივით კანკალებსო.

– შემოდი ჩემს ქოხში, – დაყვავებით უთხრა, – კერას მიეფიცხები, თუმცა ეგებ ცეცხლი მინელდა კიდეც.

ქალი გაჰყვა, გლეხის ხეპრე გოგოსავით მიაბოტებდა. ორივენი ჩაცუცქდნენ მიმქრალ კერიასთან. გენგპი ხელებს იშვერდა ცეცხლისაკენ, ქალი კი მაღაუდა გლეხის გოგოსთვის შეუფერებელ ჩამოქნილ თითებს.

– ბრმა ვარ, – ამოიგმინა გენგპიმ, – ჩემი ნუ შეგრცხვება, ყმაწვილო ქალო, გაიძვრე და შიმ-

ველი მიეფიცხე ცეცხლს.

ქალმა მორცხვად გაიძრო გლეხური სამოსი. ცეცხლმა ვარდისფერი გადაჰკრა მის კენარ ტანს და უმკრთალესი ქარვისგან გამოკვეთილს დაამგვანა. უეცრად გენგჰის ჩურჩული გაისმა:

– ვიცრუე, ყმაწვილო ქალო, მთლად არ დამკარგვია თვალის ჩინი. მე შენ გხედავ ბურუსით გარემოცულს. ეს ალბათ შენი მშვენიერი შარავანდედია. ნება მომეცი შენს მრთოლვარე ხელს შევებო.

და „ჩამოცვენილ ყვაველთა სოფლის ქალბატონი“, რომელსაც, აგერ თვრამეტი წელია, თავდავიწყებით უყვარდა გენგჰი, ისევ იქცა მის ხარჭად. ქალს არ ღაღიწყებია, რომ აცრემლებულიყო და დაემორცხვა, როგორც სჩვევიათ ხოლმე გოგოებს პირველი სასიყვარულო აღერსის ქამს. სხეული საკვირლად ნორჩი ჰქონდა. უფლისწულს კი თვალთ ისე აკლდა, რომ თმაში აქა-იქ შერეული ჭადარა არ შეუმჩნევია.

ხვევნა-აღერსი რომ მოათავეს, ქალი უფლისწულის წინაშე მუხლებზე დაემხო და უთხრა:

– უფლისწულო, ვიცრუე, უკიფუნე კი ვარ, გლეხის გოგო, სო-ჰეის ასული, მაგრამ მთებში გზა არ დამკარგვია. ჩვენს სოფლამდეც მოაღწია უფლისწულის დიდებამ და ჩემი სურვილით მოვედი, რათა შენს აღერსში შემეცნო სიყვარული.

გენგჰი წამოიშარა. ზამთრის სუსხიანი ქარით ღარწეული ფიჭვივით ირყეოდა, ყვიროდა, ხმაში

ხრინწი ერეოდა:

– ვაი შენდა, წყეულიმც იყავ! მოხვედი და შემახსენე უბოროტესი ჩემი მგერი – მშვენიერი უფლისწული თავისი ანთებული მშვერით. მისი სახე ღამე ძილს არ მაძლევს... წადი...

„ჩამოცვენილ ყვავილთა სოფლის ქალბატონი“ წავიდა, გაეცალა იქაურობას.

მომღეენო რამდენიმე კვირას გენგპი მარტოდ-მარტო იყო. იგანჯებოდა. სასოწარკვეთილი ხელაფ-და, რომ ვერ გარიღებოდა ამა ქვეყნის ცდუნებათა ორმოგრიალს, რომ მზად არ იყო ახალი ცხოვრებისთვის, ახალ დანაკარგთა და ახალ მონაპოვართათვის. გლეხის გოგომ წადილი გაუღვიძა თავისი სტუმრობით, თავისი მოქნილი ხელებით, ამობურცული ძუძუებით, გამომწვევი და თან დამყოლი სიცილით. მას აქეთ, რაც თვალის ჩინი წაერთვა, სამყაროს მშვენიერების შეგრძნებას შეხებითა ახერხებდა. ბუნების სილამაზე აღარ ჰგვრიდა სიმშვიდეს, ნაკადულის რაკრაკი ქალის ხმაზე ბევრად უფრო ერთფეროვანი გახდა. ქულა ღრუბლების მშვენიებაც მხოლოდ თვალხილულთათვის ყოფილა თურმე, რადგან მაღლა დაცურავენ და ხელით ვერ შეეხები.

ორი თვის შემდეგ „ჩამოცვენილ ყვავილთა სოფლის ქალბატონმა“ ისევ სცადა ბედი. საგანგებოდ გამოეწყო, ნელსაცხებელი იცხო, კოხგა სადა კაბა ჩაიცვა, ნელსაცხებელიც უბრალო შეარჩია, წარჩინებულ ქალთათვის შეუფერებელი, თითქოს არც

არასდროს ენახა სასახლის კარი.

დაიჭირავა გახტრევანი, რომელსაც ქალაქური შნო და პეწი აკლდა, გაურიგდა მეტახტრევნებს და ისე გათვალა, რომ ქოხთან შეღამებისას მისუ-
ლიყო. გენგჰი ნეკერჩხლის ძირას იჯდა და ჭრი-
ჭინობელების კრუალს უსმენდა. ქალი მიუახლოვ-
და, სახეზე მარაო მიიფარა და შეწუხებულმა წაი-
ჩურჩულა:

– ჩუხო ვარ, სუკაძეს ცოლი, იამაგის უბნელი. ჩემი ქმარი წარჩინებულთა მეშვიდე ხარისხს განე-
კუთვნება. ისეს გაძრის მოსალოცად და მოსახილ-
ველად მოვეშურები. ჩემმა ერთმა მეტახტრევნემ
ფეხი იღრძო, გათენებამდე გზას ვერ გავაგრძელებ.
მიმასწავლე, მიჩვენე ქოხი, სადაც მითქმა-მოთქმის
გარეშე გავათევ ღამეს და ჩემს მსახურებსაც
ოღნავ სულს მოვათქმევინებ.

– ყმაწვილი ქალი ვერსად იქნება მითქმა-
მოთქმისაგან ისე დაცული, როგორც უსინათლო
მოხუცის სადგომში! – სიმწარით თქვა უფლისწულ-
მა. – ქოხი პაგარაა, ყველანი ვერ დაეგევიო,
ჯობს, შენმა მსახურებმა ამ ხის ძირას მოისვენ-
ონ. შენ კი დაგიტმობ ჩემს ნარს, განდევნის
მეურაცხე საგებელს.

წამოიწია და ხელის ცეცებით წაუძღვა ქოხისკენ.
ერთხელაც არ შეუხედავს მისთვის და ქალი
მიხვდა, რომ გენგჰი მთლად დაბრმავებულიყო.

ქალი ხმელი ფოთლებით დაფენილ ნარზე წა-
მოწვა. გენგჰი კი დაღონებული ჩამოჯდა ქოხის

ზღურბლთან. სედა მოერია უფლისწულს, მას ხომ ისიც კი ვერ გაერჩია, ლამაზი იყო ქალი, თუ არა.

თბილი, უღრუბლო, ცაგახსნილი ღამე იყო. ბრმას თავი უკან გადაეგლო, მთუარე სახეზე აურქვევდა შუქს და მისი სახე ნეფრიტისგან ნაქანდაკებს ჰგავდა. კარგა ხნის შემდეგ ქალმა გყის ფოთლებით დაფენილი სარეცელი მიატოვა, ჩამოჯდა ქოხის ზღურბლთან, ამოიოხრა და თქვა:

– მშვენიერი ღამეა. ძილი გამიკრთა. ნება მომეცი ვიმღერო სიმღერა, რომლითაც საესე მაქვს გული.

პასუხს არ დალოდებია, იმღერა უფლისწულის საყვარელი სიმღერა, ქალთაგან ყველაზე სასურველი – „იათა უფლისწულის ასული“ რომ უმღეროდა ხოლმე. განგპი ათრთოლდა, უნებურად მიუახლოვდა უცნობს.

– საიდან მოხვედი, ყმაწვილო ქალო! საიდან იცი ჩემი საყვარელი სიმღერა?! ქნარო, გარდასულ დღეთა პანგების მგალობელო, ნება მომეცი, შევეხო შენს სიმებს.

და უფლისწულმა ქალის თმებს მიუაღერსა. მცირეხანს შემდეგ უთხრა:

– შენი ქმარი ჩემზე ლამაზი და ჩემზე ახალგაზრდაა ალბათ, ყმაწვილო ქალო, იამაგის უბნიდან მოსულო!

– ჩემი ქმარი არც შენზე ლამაზია და არც შენზე ახალგაზრდა, – უთხრა „ჩამოცვენილ ყვა-

ვილთა სოფლის ქალბატონმა“.

და ასე, ქალი, რომელიც აღრეც ეკუთვნოდა გენგპის, ახლებურად გარდასახული ქალი, კვლავ იქცა მის საყვარლად. დილას გენგპის წაეხმარა ცხელი კერძის მომზადებაში. მან კი უთხრა:

– შენ მარჯვეც ყოფილხარ და ნაზიც, ყმაწვილო ქალო. არა მგონია, უფლისწულ გენგპის, რომელსაც სიყვარულში ბედი სწყალობდა, ჰყოლოდა შენსავით მშვენიერი საყვარელი.

– არაფერი მსმენია უფლისწულის შესახებ, – თქვა და თან თავი გააქნია.

– როგორ, ნუთუ ასე მალე მიივიწყეს იგი?! – სიმწრით აღმოხდა გენგპის.

მთელ დღეს მოღუშული იყო. ქალი მიხვდა, რომ მეორედაც შეცდა, მაგრამ გენგპი აღარ ცდილა მის მოშორებას. ბედნიერება ეწერა სახეზე, ბალახებში ქალის კაბა რომ გაიშრიალებდა.

შემოდგომამ მოაწია და მთის ფერდობებზე ხეები ძოწეულითა და ოქროთი მორთულ ფერიებად აქცია, პირველივე სუსხით სასიკვდილოდ განწირულ ფერიებად. ქალი უფლისწულს თითქოსდა სასხვათაშორისოდ ესაუბრებოდა შემოდგომის ფერთა სიუხვეზე: რუხსა და ნაცრისფერზე, იისფერსა და ოქროსფერზე. ბრმას წაემველებოდა, შეუმჩნევლად წაეხმარებოდა ხოლმე. ქალი დღითიდღე ხიბლავდა გენგპის გასაოცარი ყვავილწუნულების შეგრეხით, უბრალო და გემრიელი კერძებით, სულისშემძვრელი ძველი ჰანგებისთვის ახალ სიგყ-

ვათა შეწყობით. ამნაირად აღრეც ცდილა მისი გულის მონადირებას იქ, მეხუთე ხარჭის სანთიობოში, სადაც უფლისწული დროდადრო აკითხავდა ხოლმე, მაგრამ მაშინ ის სხვა ქალთა ტრუფობით იყო ატანილი და ვერაფერს ამჩნევდა.

გვიან შემოდგომაზე ციებ-ცხელება დაიძრა დაჭაობებული შემოგარენიდან. მომრავლებული კოლობუშები ირეოდა და მოწამლული ჰაერის ყოველი ჩასუნთქვა ჩამყაყებელი გუბიდან თითო ყლუპივით იყო. გენგპი დასნეულდა და ჩაწვა ხმელი ფოთლებით დაფენილ სარეცელში. გრძნობდა, რომ ფეხზე ვეღარ დადგებოდა. ქალის რიდი ჰქონდა, ეთაკილებოდა, დაძაბუნებული რომ იყო და თანაც თავისი ავადმყოფობით საჩოთირო საზრუნავიც რომ გაუჩინა. და ამ კაცმა, რომელიც ცხოვრებისეულ ყოველ სიახლეში ეძიებდა უჩვეულო და სულისშემძვრელ გამოცდილებას, ამჯერად შეიცნო ფასი გაჯახირებული და გასაცოდავებული სიახლოვისა, რომელიც თურმე თან ახლავს ორ არსებას შორის საგრფიალო სიამგვბილობას.

ერთ დილას, როცა ქალი ფეხებს უბელდა, გენგპი იდაყვებზე წამოიწია, ხელის ცეცებით მოძებნა ქალის ხელები და ჩაიბუგბუგა:

— ყმაწვილო ქალო, შენ უვლი ადამიანს, რომელიც მალე მოკვდება. მოგატყუე. მე, უფლისწული გენგპი ვარ.

— შენთან რომ მოვედი, ერთი ხეპრე და უბირი სულელი გოგო ვიყავი, — თქვა ქალმა, —

რა ვიცოდი, ვინ იყო უფლისწული გენგპი! ახლა კი ვიცი, რომ იგია ყველაზე ლამაზი და ყველაზე სასურველი მამაკაცთა შორის. შენს შესაყვარებლად სულაც არ არის აუცილებელი შენი უფლისწულობა.

გენგპიმ მაღლიერებით გაუღიმა ქალს. მას აქეთ, რაც თვალებით ვეღარ ამბობდა სათქმელს, მისმა ბაგეებმა იტვირთეს მეტყველი მხერა.

— ვკვდები, — სიმწრით თქვა, — მაგრამ არ ვნანობ, ბედს არ ვემდური ჩემი ხვედრისთვის, — ყვავილებთან, მწერებთან, ვარსკვლავებთან ზიარი ხვედრისთვის. წუთისოფელში, სადაც ყოველივე სიზმარივით წარმავალია არ ღირს სამარადქამოდ დარჩენა. არ მენანება, რომ ნაღვურდებიან ნიუთები, არსებები, გულები. სწორედ ეს ცვალებადობაცაა მიზეზი მათი მშვენიერებისა. მხოლოდ იმაზე მწყდება გული, განუმეორებელი რომაა ყოველივე, რაც იღუპება. ერთ ღროს მჯეროდა, რომ ჩემი სიცოცხლის ყოველი წამი იყო გონება-მიუწვდომელი გამოცხადება. და ეს მანიჭებდა ყველაზე ამაღლებულ, ყველაზე იღუმალ სიამოვნებას. ახლა კი მომაკვდავს მრცხვენია ამ სიამოვნებათა გამო. მრცხვენია, რომ ვიყავი ერთი ვინმე წარჩინებული და მარგოდმარგო ვილხენდი დიდებულ ნადიმზე, მხოლოდ და მხოლოდ ერთხელ გამართულ ნადიმზე.

ჩემო ძვირფასო საგრაფოებო, ერთი მომაკვდავი ბრმის მერე ვინლა მოგიგონებთ?! სხვა ქალები

დამშვენდებიან და დაქალებიან. მე რომ ვეჭრო-
 დი, იმ ქალებივით გაღიმებენ. მაგრამ მათი ღი-
 მილი მაინც სხვა ღიმილი იქნება. მე რომ სურვილს
 აღმიძრავდა, ის ხალები დაამშვენებენ ქარვისფერ
 სხვა დაწვებს; გაუსაძლისი სიყვარული სხვა გუ-
 ლებს დაკოდავს და დააწყლულებს. და სხვა
 იქნება მათი ცრემლიც. ვნებათაღელვით გაოფილი
 სხვა ხელები ჩაეჭიდება ერთმანეთს აუეთქებული
 ნუშების ქვეშ. მაგრამ ნუშის ყვავილთა წვიმა
 განმეორებით არ დააწვიმს იმავე ადამიანთა ბედ-
 ნიერებას. ეპ, მგონი წყალწაღებულს ვემსგავსები,
 ერთ გოჯა ხავსიან მიწას მინდა მივაკვლიო,
 მშრალად გადარჩენილს, რომ რამდენიმე შეყე-
 თლებული წერილი და გაცრეცილ-გახუნებული მა-
 რაო გადავარჩინო.

მე რომ აღარ ვიქნები ამქვეყნად და ველარ
 გიგლოვ, მაშინ რა მოგელის შენ, „ცისფერი დე-
 ლოფლის“, ჩემი პირველი მეუღლის, ხსოვნავ?!
 მხოლოდ შენი სიკედილის მერე ვირწმუნე, რომ
 გიყვარდი!

და შენ, სასოწარმკვეთო მოგონებავ „ხვართქ-
 ლას ხეივნის ქალბატონისა“, შენ ხომ ჩემს ხელებ-
 ში დალიე სული, რადგან ეჭვიანმა შენმა რაყიფმა
 ვერ აიგანა, რომ ჩემს სიყვარულს ეცილებოდი!

მოგონებანო ჩემი უღამაზესი დედინაცვლისა
 და ჩემი მთლად ნორჩი ცოლისა! ორივემ რიგრი-
 გობით მასწავლეთ, რა საგანჯველია, — იყო მო-
 ლალაგე და რა წამებაა, — თვით შენ რომ გილა-

ლატებენ.

სათუთო და მწვავე ხსოვნავე „ჭრიჭინობლების ბაღის ქალბატონისა“! ისეთი უბიწო იყავი, რომ გამირბოდი და იძულებული ვხდებოდი, შეება მეძია შენი უმცროსი ძმის სიახლოვეში, მისი ბავშვური სახე ქალის ნაზ ღიმილს მაგონებდა.

შენ, ძვირფასო მოგონებავე „გრძელი ღამის ქალბატონისა“! თავმდაბალი იყავი და სათნო, მესამე ადგილს სჯერდებოდი ჩემს საქალებოსა და ჩემს გულში.

შენც წამომაგონდი, გლეხის გოგოვ, სო-პეის ასულო, რომელსაც ჩემში ჩემი წარსული გიყვარდა მხოლოდ.

ყველაზე უფრო შენ გიმაღლი, პატარა ჩუძო, ახლა რომ ფეხებს მიზელ და ვერც კი მოასწრებ მოგონებად გადაქცევას. ჩუძო, ნეტა ჩემი ცხოვრების გზაზე აღრე შემხვედროდი. მაგრამ ნათქვამია, ტკბილი ნაყოფი გვიან შემოდგომაზე მოიწევო.

სევდიანსა და შავნადვლიანს თავი გადაუქანდა ხმელ სასთუმალზე. „ჩამოცვენილ ყვავილთა სოფლის ქალბატონი“ დაიხარა და ათრთოლებულმა ჩასჩურჩულა:

— ხომ არ ყოფილა შენს სასახლეში კიდევ ერთი ქალი, ვისი სახელიც არ გიხსენებია? განა ის არ იყო ნაზი? ხომ არ ერქვა იმ ქალს „ჩამოცვენილ ყვავილთა სოფლის ქალბატონი“? გაიხსენე!

მაგრამ გენგჰის სახეს სიმშვიდე დაეუფლა, ის

სიმშვიდე, მხოლოდ მიცვალებულთა ხვედრი რომაა. ყოველგვარი ტკივილი დასრულდა. მისი სახიდან წაიშალა კვალი კმაყოფილებისაც და განჯვისაც. თვრამეტი წლის ჭაბუკად ქცეულიყო თითქოს.

ქალი მიწაზე დაეცა. ქვითინად გადმოსკდა წყენა და გულისწყვეტა. მლაშე ცრემლი ნიაღვარივით ჩამოედინა ლოყებზე. ბლუჯა-ბლუჯად დაგლეჯილი მისი თმა აბრეშუმის ნაძენძივით ფრიალებდა ჰაერში. ერთადერთი სახელი ვერ გაიხსენა გენგზიმ. და ეს მისი სახელი იყო.

კაცი, რომელსაც ნერვიდები
შეუყვარდა

ფეხშიშველა ბიჭი იღვა მგვერსა და სიცხეში, თევზით აქოთებულ ნავსადგურში, ყავახანის თხელი ტენტის ქვეშ, სადაც სკამზე მისვენებული რამდენიმე კლიენტი ამაოდ ცდილობდა მზის მცხუნვარებისაგან სულის მოთქმას. მოწითალო ფერის ძველი შარვალი კოჭებამდე ძლივს სწვდებოდა. მისი გრძელი და თხელი ტერფები, დახეთქილ-დაკოჭრილი ქუსლები და მოქნილი თითები, — შეგუებული დარსა და ავდარს, წვეტიანი ქვებისაგან გაუხეშებული მისი ფეხები — კაცს აუჩქრებინებდა, რომ ბიჭი ხმელთაშუა ზღვის რომელიმე ქვეყნის მკვიდრი უნდა ყოფილიყო. მათ ხომ შვებას აგრძნობინებს სიშიშველით მოგვრილი სილადის განცდა. როგორ განსხვავდება ეს შკვირცხლი ტერფები ჩრდილოურ ფეხსაცმელში ჩაჭედილი ტლანქი ფეხებისაგან. ბიჭის გამოხუნებული ლურჯი პერანგი კარგად ეხამებოდა ბაფხულის მცხუნვარე მზით გაუფრმკრთალებული ცის ფერს. ქსოვილის ნაფლეთებში პიგალო კლდე-

სავით მოუჩანდა მხრები და ბეჭები. გაჩაჩხული ყურები ჰქონდა და თაყი ამფორას მიუგავდა. სილამაზის კვალი ისევე აჩნდა მის გამოთაყვანებულ და უტყვ სახეს, როგორც ხრიოკ მიწას – ანგიკური ქანდაკების ნამსხვრევი. დასნეულებული ნაღირივით დამფრთხალი იყურებოდა. ისეთი გრძელი წამწამები ჰქონდა, ჯორებს რომ აქვთ ხოლმე. მარჯვენა ხელი წინ ჰქონდა გაწვდილი ურჩად და გამაბეზრებლად, არქაული კერპების მსგავსად, რომლებიც მუზეუმის დამთვარიელებლებს თითქოს სიამოვნებისათვის საზღაურს სთხოვენ. პირი დაეღო და გაურკვეველად ლულულებდა. კბილები უელავდა.

– ყრუ-მუნჯია?

– არა, ყრუ არ გახლავთ.

ქან ღემეგრიადიმ, ამ კუნძულზე უდიდესი საპნის ქარხნის მეპატრონემ, დრო იხელთა და, როცა იდიოგი ბლვისკენ იხედებოდა, ერთი დრაპმა დაავლო მოკრიალებულ ფილაქანზე. ქვიშისაგან დახმული ჩქამი არ გამოჰპარვია მათხოვარს, ხარბად დააცხრა ვერცხლის ფულს და კვლავ დაუბრუნდა შესაბრალის პომას, თოლიამ რომ იცის ბლვის ნაპირას გაყუჩება, ისე გაირინდა.

– ყრუ არ არის, – გაიმეორა ქან ღემეგრიადიმ და შავნალექიანი ფინჯანი მაგიდაზე დადგა. – მეტყველე და ჭკუა ისეთ ვითარებაში დაკარგა, რომ ხანდახან მშურს კიდეც მისი. დიახ, მშურს მე, საქმიანსა და მდიდარ კაცს, ჩემი ცხოვრების

გზაზე ამდენი ერთფეროვნებისა და სიცარიელის მხილველს. პანეგიოგისი (ეს მისი სახელია) თვრამეტი წლისა იყო, როცა შიშველ ნერეიდებს, ზღვის ნიმფებს, გადაეყარა და დამუნჯდა.

თავისი სახელის გაგონებაზე პანეგიოგისმა მორცხვად გაიღიმა. ამ ვიღაც დიდი კაცის ნათქვამი არ ესმოდა, მაგრამ მუარველად მიიჩნია, სიტყვების აზრით კი არა, უფრო საუბრის ტონით მიხვდა, რომ მასზე ლაპარაკობდნენ და კმაყოფილი იყო. ხომ შეიძლებოდა, მოწყალება კიდეც გაეღოთ. ხელი კიდეც უფრო წინ გაიშვირა, ძალდი რომ თითით მუხლზე წაეგანება პაგრონს, ჭმევა არ დაავიწყდესო, დაახლოებით ასე.

— ეს ბიჭი ჩემი თანასოფლელი შეძლებული გლეხის შვილია, — განაგრძო ჟან ღემეგრიადიმ, — ჩვენი სოფლის პირობაზე მართლაც მდიდრები არიან. მის მშობლებს იმდენი მიწა აქვთ, არ იციან რაში მოიხმარონ. თლილი ქვით ნაგები მშვენიერი სახლი უდგათ, ბაღ-ბაღჩაში ნაირნაირი ხეხილი და ბოსტნეული აქვთ; სამზარეულოში მალვიძარა საათიც კი უკიდიათ და ხატებთან ლამპარიც უნთიათ, ერთი სიტყვით, ყველაფერი ისეა, როგორც წესი და რიგია. პანეგიოგისზე შეიძლებოდა გეთქვათ, მთელი ცხოვრება უმრუნველყოფილი აქვსო, რაც ასე იშვიათია ბერძენი ახალგაზრდების ცხოვრებაში. წინ გაკვალული გზა ელო, თუმცა ბერძნული გზა: მგვრიანი, ქვალორლიანი, მაგრამ გზის ერთფეროვნებაში ხან ჭრიჭინების კრუალი შემოიჭ-

რებოდა, — ხან სასიამოვნო ღროსტარებანი სამი-
კიგნოებში. მამამისის ბალებში ხანშიშესულ ქალებს
ბეთისხილის კრეფაში ეხმარებოდა. ყურძნით სავსე
ყუთების დაგვირთვას და მატყლის ფუთების აწო-
ნას თვალყურს ადევნებდა; თამბაქოს მუშტრებთან
გარიგებისას მამას უჭერდა მხარს; თან ზიზღით
იფურთხებოდა, შემოდლელი ფასი თუ ეცოტავებო-
და. ბეითლის გოგომე იყო ღანიშნული, ჩემს უაბრი-
კაში მომუშავე მშვენიერ გოგომე. ბიჭი კარგი შესა-
ხედავი იყო და იმდენი საყვარელი შეეძლო ჰყო-
ლოდა, რამდენსაც მოისურვებდა. ამბობდნენ კიდეც,
მღვდლის ცოლს ეკურკურებო. შეიძლება ასეც
იყო. მღვდელს ეს სულაც არ ადარლებდა, ქალებს
მაინცდამაინც არ სწყალობდა და ცოლიც მობეზ-
რებული ჰყავდა. წარმოიდგინეთ პანეგიოტისის
ბანალური ბედნიერება: ღამაში ქალების სიყვარუ-
ლი, მამაკაცების შური. ვერცხლის საათს აგარებდა,
ორ-სამ დღეში ერთხელ დედამისის მზრუნველი
ხელით დაუთოვებულ ქათქათა პერანგს იცვლიდა,
შუადღისას ფლავს შეექცეოდა, ვახშმობის წინ
მომწვანო-მონაცრისფრო სურნელოვან სასმელს გა-
დაკრავდა ხოლმე. მაგრამ ბედნიერება ვის შერჩე-
ნია?! კაცს თუ ვინმემ ან რამემ ვერაფერი დააკლო,
ავი სულები მოუღებენ ბოლოს. თქვენ ეგებ არც
იცით, რომ ეს კუნძული გრძნეული არსებებითაა
სავსე. ჩვენებური ავი სულები სრულებითაც არ
ჰგვანან თქვენებურ აჩრდილებს, შუადღამისას რომ
გამოდინან მხოლოდ, დღისით კი სასაფლაოზე იმა-

ლებიან. ესენი თეთრ სუდარაში გახვეული ჩონჩხები კი არა, ხორცშესხმული არსებანი არიან, თანაც – მიცვალებულთა სულებზე უფრო საშიშნი. ისინი მონათლულები მაინც არიან, ცხოვრების გზა გავლილი აქვთ და ტანჯვის ფასიც იციან. აქაური ზღვის ნიმფები კი ისეთივე უცოდველნი და ისეთივე ბოროტნი არიან, როგორც ბუნება, ხან რომ სწყალობს და ხან რომ უმუხთლებს ადამიანს. ანტიკური ღმერთები და ქალღმერთები დიდიხანია მიიცვალნენ, მუზეუმებსა შემორჩათ მათი მარმარილოს ნეშტები, ჩვენი ნიმფები თქვენს ფერიებს უფრო ჰგვანან, ვიდრე პრაქსიგელის წაბაძვით ნაქანდაკებ ქალღმერთებს. ჩვენს ხალხს ძალიან სჯერა მათი ძალისა. ნიმფები ისევე არსებობენ, როგორც – მიწა, წყალი, მწველი მზე. გამაფხულის მცხუნვარე მზის ნათელი განსხეულდა ნერეიდებში. მათი ხილვა სწორედ ამიგომ ათაყვანებს კაცს და ჭკუას აკარგვინებს. ნიმფები გარეთ მხოლოდ შეადლის ალხში გამოდიან. ისინი ნათელი დღის იღუმალებაში არიან ჩართულნი. გლეხები ნაშუადღევს დასასვენებლად რომ წამოწვეებიან, კარს ურდულით პაპანაქება სიციხის გამო კი არა, – უფრო ნერეიდების შიშით კეტავენ. ეს საბედისწერო, შიშველი და უღმერთოდ ლამაზი ფერიები წყაროსავით არიან – რომ შესვამ, გამოგაცოცხლებს, მაგრამ ციებ-ცხელებას შეგყრის. ვისაც ერთხელ მაინც მოუკრავს თვალი მათთვის, სურვილითა და ენებით იწვის,

ხოლო ვინც გაბედა მათთან სიახლოვე, სამუდამოდ დაყრუვდა და დამუნჯდა, ალბათ იმიტომ, რომ მდაბიურ ენაზე ვერ გაამხილოს ნერეიდების სიყვარულის საიდუმლოება.

იელისის ერთ მშვენიერ დილას, პანეგიოტისის მამის ორ ცხვარს რეტი დაესხა. სენი სწრაფად მოედო ფარის საუკეთესო ცხვრებს და სახლის წინ მოსწორებული მოედანი საჩქაროდ იქცა გახელებული პირუტყვის ფარებად. პაპანაქება სიცხეში პანეგიოტისი მარგოკა წავიდა ბეითლის მოსაყვანად, წმინდა ელიას მთის კალთაზე შეუენილ პაგარა მღვისპირა სოფელში. დაბინდდა, ბიჭი არსად ჩანდა. პანეგიოტისის მამა ცხვრებს აღარ ჩიოდა, უფრო ვაჭიშვილზე წუხდა. ამაოდ მთიარეს სოფელი და ველ-მინდორი. ქალებმა მთელი ღამე გააგარეს სოფლის სამლოცველოში, რომელიც სხვა არა იყო რა, თუ არა ოციოდე თაფლის სახთლით განათებული, გადახურული კალო. გევონებოდათ, სადაცაა შემოვა მარიამ ღვთიშობელი, რათა იესო შვასო ამქვეყნად. მეორე დღეს, ნაშუადღევს, როცა დაღლილი კაცები მაგიდებს მიუსხდებიან ხოლმე სოფლის მოედანზე, რომ ყავა, თითო ჭიქა წყალი ან თითო კოვზი მურაბა იგემონ, გამოჩნდა სულ სხვა პანეგიოტისი. ისე იყო შეცვლილი, თითქოს სიკვდილი გამოეველო. თვალები ანთებული ჰქონდა, თვალის სკლერებზე გაფართოებული გუგები უელავდა. ორთვიანი ციებ-ცხელება ვერ გააყვითლებდა კაცს ამაზე უფრო. საზარელ ღიმელს მოედრიცა

მისი ბაგეები. სიტყვას ვერ ძრავდა, თუმცა ჯერ კიდევ მთლად არ იყო დამუნჯებული. მარცვალ-მარცვალ ლულულულებდა, დაშრეგილი წყაროს წან-წიარის მსგავსად:

– ნერეიდები... ქალები... ნერეიდები... მშვენიერი... შიშველი... რა საოცარი... ოქროსფერი, მთლად ოქროსფერი თმები...

ამის მეტი ვერაფერი ამოაღერდინეს. მომდევნო დღეებში კიდევ ბევრჯერ იმეორებდა ხოლმე თავისთვის ჩურჩულით: „ოქროსფერი თმები... ოქროსფერი“, თითქოს აბრეშუმს ეფერებოდა, მერე გაყუჩდა. თვალები აღარ უელავდა, უაზრო გამოხედვა ჰქონდა. თვალი გაშტერებოდა. მგეს თვალის დაუხამხამებლად მისჩერებოდა, როგორც ჩანს, ძალიან სიამოვნებდა ამ თვალისმომჭრელი სიყვითლის მზერა. ეს რომ დაემართა, მეც სოფელში ვიყავი. სიცხე არ ჰქონია, არც მზედაკრულს ჰგავდა და არც ბნელიანს. მშობლებმა მახლობელ განთქმულ მონასტერში წაიყვანეს, რომ შეელოცათ და ავი სული გამოეძევიანათ მისი სხეულიდან. ჭირიანი ცხვარივით მორჩილად გაჰყვა მათ, მაგრამ ვერც წირვა-ლოცვამ, ვერც გუნდრუკის კმევამ, ვერც სოფლელი დედაბრების ჯადოსნურმა შელოცვამ ვერ გამოდევნა მისი სისხლიდან მზისფერი გიჟმა-ჟი ნიშუები. საბრალო ბიჭი პირველ ხანებში ერთ ადგილზე ვერ ისვენებდა, სულმოუთქმელად მიიჩქაროდა იქით, სადაც სასწაული გამოეცხადა. იმ ადგილას ერთი წყაროა, მეთევზეები იქ სასმელ

ანკარა წყალს იმარაგებენ ხოლმე. წყაროს პატარა
დამრეცი ხევი ჩაუდის, ლელვნარიდან ბილიკი
ზღვისკენ მიემართება. ხალხი ირწმუნებოდა, სას-
ხასა ბალახი სხეულის სიმბიმიტ იყოთ გათელი-
ლი და ქალის ნაკვალევაც ვნახეთო. წარმოიდგი-
ნეთ, ალაგ-ალაგ ჩაღვრილი მზის სხივი ლელვის
ხეების ჩრდილში, — ჩრდილში კი არა, მწვანე და
ნაზ ნათელში, — სოფლელი ბიჭი, ისე გახელებული
ქალების კისკისითა და შეძახილებით, ვით მო-
ნადირე — ფრთების ფათქუნით. ღვთაებრივი ქალ-
წულები, მაღლა აწეული თეთრი მკლავები, ოქროს-
ფერი თმა მზის შუქზე, ფოთლის მთრთოლვარე
ჩრდილი შიშველ მუცელზე, თეთრი მკერდი —
იისფერი კი არა, ვარდისფერი კერტებით. პანეგირ-
გისი ისე კოცნის ოქროსფერ თმებს, თითქოს
თაფლიან ფიჭას ღეჭავდეს. მისი სურვილი თეთრ
ბარძაყებში ინთქმება. როგორც სიყვარული არ
არსებობს თავდავიწყების გარეშე, ისე ნამდვილი
ვნებაც არ არსებობს სილამაზით მოჯადოების გარე-
შე. ყოველივე დანარჩენი კი ისევე უნებურია,
როგორც წყურვილი და შიმშილი. ნერვიულება
გადაუშალეს უბირ ყმაწვილს ქალური სამყარო,
განსხვავებული კუნძულის გოგოებისაგან, რომლე-
ბიც მათთან შედარებით დედალ პირუტყვს ჰგვანან
აგრძნობინეს მას შეუცნობელით თრობა, სასწაუ-
ლით დაოსება, ცეცხლოვანი საკცერველება. ამბო-
ბენ, კვლავაც ხვდებათ მათ შუადღის პაპანაქება-
ში, როცა ნიმფები სიყვარულის საძიებლად დახუ-

გიალობენ ხოლმე. ყმაწვილმა საცოლის სახეც კი გადაივიწყა, მის დანახვაზე ისე შებრუნდება ხოლმე, თითქოს ვიღაც კახპას თვალს არიდებსო. იფურთხება, მღვდლის ცოლი თუ შემოეყარა გზაზე. საბრალო ქალი ორ თვეს გიროდა და ძლივს დამშვიდდა. ნიმფებმა მთლად გამოათაყვანეს, რათა უკეთ ჩაეთრიათ თავიანთ თამაშში. უცოდველი ფაენივითაა. აღარც მუშაობს, თევებისა და ღლეების სათვალავი აერია, მათხოვრობით გააქვს თავი. ამ არემარეში დაწანწალებს, შარაგმებს ერიდება. თავს აფარებს მინდვრებსა და ფიჭვნარს, უკაცრიელ გორაკებს. ამბობენ, ყორემე შემოდებული იასამანი, თეთრი კენჭი კვიპაროსის ძირას, ის ნიშნებია, რითაც ნიმფებთან მორიგი პაემნის დროს და ადგილს იგებსო. გლეხები ამტკიცებენ, არასოდეს დაბერდებაო, როგორც ყველა ბედკრული, ისე ჩამოჭკნება, ვერავინ შეიგყობს, თვრამეტი წლისაა თუ ორმოცისაო. მუხლები უკანკალებს, გონს ვეღარასოდეს ვერ მოეგება. მისი ბაგეებით ვერცერთი სიტყვა ვეღარ წარმოითქმება. ჯერ კიდევ ჰომეროსი ამბობდა, ჭკუა და ძალა ეცვლება იმას, ვისაც ოქროსთმიან ქალღმერთებთან სძინავსო. მე კი მშურს პანეგიოგისის: სინამდვილიდან მოჩვენებათა სამყაროში გადასახლდა და იქნებ, სწორედ მოჩვენებაა ის ფორმა, რომელსაც უბირი ხალხის თვალში იღებს იდუმალი სინამდვილე.

– ბოლოსდაბოლოს, ჟან, – თქვა გაღიზიანებით

ქალბატონმა დემეტრიადიმ, — ხომ არ გგონიათ, რომ პანეგიოგისმა მართლა ნახა ნერეიდები?

ქან დემეტრიადიმ ველარ უპასუხა, რადგან სწორედ ამ დროს წამოიწია, რომ დიდი პატივით მისალმებოდა გზად მიმავალ სამ უცნობ ქალს. თეთრი გილოს განსაცმელში კოხტად გამოწყობილი ეს სამი ახალგაზრდა ამერიკელი ქალი მსუბუქი ნაბიჯით მიუყვებოდა მშობით გაჩახჩახებულ სანაპიროს. მათ უკან მიჰყვებოდა ბაზარზე ნაყიდი სანოვავის სიმძიმით წელში მოხრილი ბერიკაცი. სკოლიდან მომავალი პატარა გოგონებივით ქალებს ხელები ერთმანეთისათვის ჩაეკიდათ. ერთ-ერთი მათგანი თავშიშველი იყო, ქერა თმაში მოცეის ყლორტი ჩაემაგრებინა, მეორეს უზარმაზარი მექსიკური ჩალის ქუდი ეხურა, მესამეს კი გლეხის გოგოსავით თავი ჩითის თავსაფრით წაეკრა და შავმინიანი სათვალე ნილაბივით ეკეთა. ეს სამი ახალგაზრდა ქალი დიდი ხანი არაა, რაც კუნძულზე დასახლდა. ერთი სახლი შეიძინეს, მარაგბიდან კარგა მოშორებით. დამდამობით მარცახით თევზაობდნენ საკუთარი ნავით, შემოდგომით მწყერზე ნადირობდნენ; ურთიერთობა არავისთან ჰქონდათ. თავის თავს თვითონ ემსახურებოდნენ, რათა მოსამსახურეს მათი სიმყუდროვე არ დაერღია. განმარტოებით ცხოვრობდნენ, რათა მითქმა-მოთქმა აეცილებინათ თავიდან. ამაოდ ვცდილობდი დაშეჭირა პანეგიოგისის მგერა, ამ სამი ქალღმერთისაკენ მიმართული. ბიჭს ჩამქრალი თვალები

გაშტერებოდა. აშკარა იყო ქალის სამოსში გამოწყობილ ნერეიდებს ვერა სცნობდა. უცბად მკვირცხლად დაიხარა და მხეცივით დააცხრა დრაჰმას, რომელიც ერთ-ერთი ჩვენგანს ჯიბიდან გაუვარდა; და მე შევნიშნე მხარზე გადაკიდებული ხალათის უხეშ ქსოვილზე ერთადერთი უცყუარი ნივთიერი მტკიცება ჩემი ვარაუდისა: ოქროსფერი თმის აბრეშუმივით წვრილი ღერი.

მერცხლების ღვთისმშობელი

თერაპიონ ბერი სიყმაწვილეში ათანასე დიდის უერთგულესი მოწაფე იყო. კუშტი და პირქუში თერაპიონი თბილად მხოლოდ მათ ეპყრობოდა, ვინც ეშმაკეულად არ მიაჩნდა. ეგვიპტეში მკვლრეთით აღადგინა მუმიები და სახარება უქადაგა; ცოდვები მიუტევა ბიზანტიის იმპერატორთ; სიზმრად მიღებული ჩვენებით საბერძნეთს გაემართა, რათა პანის საცდურისგან ეხსნა ეს ქვეყანა. ბიზლით ივსებოდა წმინდა ხეების დანახვაზე, გოგებზე ჩერები რომ შეებათ ხურვებით შეპყრობილ გლეხებს და ჩაეთქვათ, რომ სადამოყამს, ნიაეის შექროლებამ, ამ კონკებს ეცახცახა მათ ნაცვლად. ბრამს ჰგვრიდა უღალო მიწისთვის მეტი მოსავლის გამოსაძალავად აღმართული ფალოსებიც, წყაროსთავთან ან თახჩებში გამოდგმული თისის ღმერთებიც. სეფისის კბოღვზე წმინდა ხეებისაგან საკუთარი ხელით გამართა პაგარა ქოხი. სოფლელები თავიანთ ღარიბულ ლუკმას უნაწილებდნენ.

უჭირდა თერაპიონს თავსდამგყდარი ომებითა და შიმშილით ილაჯგაწყვეტილი, გაცრეცილი და გაძვალგყავებული გლეხების გაძლოლა ზეცისაკენ. მათ უყვარდათ იესო, ძე მარიამისა, ამომავალ მზესავით ოქროთი მოსილი, მაგრამ გულის სიღრმეში მაინც ჯიუგად ეთაყვანებოდნენ ხეებსა და წყლის ჩქერში ჩაბუდებულ ღმერთებს. ყოველ საღამოს ნიშუების ჭაღართან გოვებდნენ ერთადერთი მარჩენალი თხის რძით გალიცლიცებულ ტაგანს. შებინდებისას სოფლის ბიჭები კორომში შერბოდნენ, სურდათ თვალი შეეველოთ აქაგისთვალეზა ასულებისთვის, რომლებიც ძირათი და ველური თაფლით საზრდოობდნენ. ყველგან იყვნენ ისინი, ამ ხრიოკი და მწირი მიწის ასულები, ყველგან! ხან ნისლივით იფანტებოდნენ, ხან კი უეცრად ნამღვილ სახეს იღებდნენ, ხორცს ისხამდნენ. წყაროსთან, თიხნარში ნახულობდნენ მათ ნაუფხურებს. მათი კანის სითეთრე ქარაუებზე არეკლილ ნათელს ერთვოდა შორიდან. მოგჯერ ასეც ხლებოდა დასახინჩრებული ნიშუა ჩარჩებოდა სახელდახელოდ გაქერქილ თავხეში და ღამდამოებით ისმოდა მისი ჩივილი, ხან კი — ღიღინი. მთებში თითქმის ყოველდღე იკარგებოდა მონუსხული საქონელი. რამდენიმე თვის შემდეგ ძვლების პაგარა გროვასდა პოულობდნენ. ეს წყეულები ხელს დაავლებდნენ ბაღებს და ციმციმ მიაქანებდნენ ხრამისაკენ. მათი პაწია ფეხები მიწას არც კი ეხებოდა. უფსკრული შთანთქამდა ხოლმე მათ პაგარა მოუქ-

ნელ სხეულებს. ზოგჯერ ნიმუების კვალის მაძიებელი ცხროიანი ბიჭი აცახცახებული ჩაირბენდა წყაროსთან. წყალთან ერთად სიკვდილსაც ეწაფებოდა თურმე. ყოველი ახალი უბედურების შემდეგ თერაპიონ ბერი მუშგებს უღერებდა კორომს, იმ შეჩვენებულების სახიზარს. გლეხები მაინც ეთაყვანებოდნენ თითქმის უხილავ ნაზ ფერიებს და ისე იოლად ივიწყებდნენ მათ ბოროტ ნამოქმედარს, ნიმუებს ისე აპატიებდნენ უკეთურებას, როგორც, ვთქვათ, შეუნდობენ ხოლმე მზეს შემლილთა გვინის გაღაყებას, ან მთვარეს – მეძუძური ქალებისთვის ძილში რძის გამოწოვას, როგორც მიუტევებენ ხოლმე სიყვარულს გაუსაძლისი ტანჯვის მოტანას.

ბერს მგლების ხროვასავით ეშინოდა ნიმუებისა. მეძავეებივით უფორიატებდნენ სულს. საოცრად ღამაზები წამით არ აძლევდნენ საშველს. ღამდამობით ზედ სახესთან გრძნობდა მათ ცხელ სუნთქვას, თითქოს ნადირი დაბორგავდა ოთახში და გეშს იღებდა. ავადმყოფთან მოსაკითხით მიმავალი ბერი მინდორს რომ გაუყვებოდა, კვალდაკვალ მისდევდა მათი ფეხის ბაკუნი და ციკნების პეგელი. ღოცვის დროს უნებურად თუ ჩასთვლემდა, ნიმუები გულუბრყვილოდ შემოესეოდნენ და წვერზე ექაჩებოდნენ. მის ცთუნებას არ აპირებდნენ, უშნოდ და სასაცილოდ ეჩვენებოდათ თალხი ჯვართი მოსილი ბერი. ღამაზები კი იყვნენ, მაგრამ ვნებებს არ აღუძრავდნენ. ბერს მათი შიშველი

განი ისევე ეზიზღებოდა, როგორც მუხლუხას სი-
ფერმკთალე, როგორც უნასის წყლგუ კანი. მაგრამ
ბოლოს და ბოლოს ნიმფები მაინც ახერხებდნენ
მის ცდუნებას, რადგან მათ შემყურე ბერს ღვთის
სიბრძნე ეეჭვებოდა, რად შექმნა ეს უმაქნისი,
მავნე არსებანიო, — ფიქრობდა და შესაქმე ღვთის
თავშესაქცევ ავ ოინად ესახებოდა. ერთ მშვენიერ
ღილას გლეხებმა ნახეს, რომ მათი ბერი ნიმფების
ჭადარს ხერხავდა. ნახეს და შეშფოთდნენ, მეფი-
ქრიანდნენ, ნიმფებმა შური არ იძიონ, წყარო არ
წაგვართვანო. თანაც ამ ჭადრის ჩრდილში სოფ-
ლის გოგო-ბიჭები ცეკვა-თამაშისთვის იყრიდნენ
თავს. მაგრამ წმინდა კაცს საყვედური ვერ შეე-
დეს, შეეშინდათ, არ გავანაწყენოთო მამა, რომელი
არს ცათა შინა და რომელი განაგებს ღარსა და
ავღარს. კრინგი არ დაუძრავთ და მათმა ღუმელ-
მა უფრო შეაგულიანა თერაპიონ ბერი.

ამიერიდან კარში ისე არ გამოვიდოდა, ნიმფების
მოსაგერიებლად ორი ქვა მაინც რომ არ პქონოდა
სახელოს ნაოჭებში დამალული. მწუხრისას, როცა
უკაცრიელ მინდვრებში აღარცერთი გლეხი არ
ჩანდა, ცეცხლი წაუკიდა ბებერ ზეთისხილს. მის
დაფუღურობულ ბროში ქაღალდმერთები იმალები-
ნო, — ფიქრობდა. ცეცხლს მისცა ფიჭვის შიშვლაც-
დახეთქილი ქერქიდან ცრემლგებად რომ სდიოდა
აშიფი. შიშველი სხეული ამოვარდა მისი ვარჯი-
დან და შეუერთდა თავისიანებს, დამფრთხალი
შელებივით შორიახლო გაფაციცებულთ. წმინდა

ბერი კი ხარობდა, ბოროტების კიდევ ერთი ბუდე რომ მოშალა. ჯვრები აღმართა ყველგან. საღვთო ნადირი იფანგებოდა, ამ რაღაც სახრჩობელას მსგავსის ჩრდილს გაუბოდა და განწმენდილი სოფლის შემოგარენში სიმშვიდე და სიმარტოვე ისაღგურებდა. მაგრამ ბრძოლა გრძელდებოდა ფეხდაფეხ, კვალდაკვალ. ახლა ნიმფები ფერღობებზე ძეპენარს შეეხიზნენ და ქვებს უშენდნენ ბერს. აქედან უფრო ძნელი იყო მათი გაძევება. ბოლოს, როცა სოფლის ბიჭებმა ბურგი შეაქციეს, ლოცვებით და ცეცხლით შეჭირვებული ნიმფები როცა უსაბოძეროდ და უსიყვარულოდაც დარჩნენ, ერთ პაგარა ფერღობს შეაფარეს თავი. აქ, თიხნარში, მთლად ჩაშავებული ფიჭვები ვეება არწივებს ჰგვანდნენ. თითქოს მძლავრ კლანჭებში ჩაებლუჯათ ეს აყალო მიწა, თითქოს ცაში მაქმანივით დაფრიალებდა მათი ბუმბული. ქვებზე წყარო მოწანწკარებდა. წყალი ისე ცივი იყო, რომ სარეცხის საჭიჭყნად არ ეკარებოდნენ გოგოები და მწყემსი ბიჭებიც აღარ ეგანებოდნენ. გორაკის ფერღობზე მეთხრილ ეხში შეღწევა შეიძლებოდა ვიწრო ნაპრალით, რომელშიც კაცი ძლივს შეეგეოდა. ყოველთვის, როცა ნიმფებს გაუავდრდებოდათ და გართობა შეუფერხდებოდათ, აქ შეიხიზნებოდნენ ხოლმე. ისინი, ნადირისა არ იყოს, უფრთხოდნენ ჭექა-ქუხილს და უმთვარო ღამეებში აქ, პარესში, ეძინათ. მეხრე ბიჭები გამოქეაბულში შეღწევას ცდილობდნენ. ეს სახიფათო საქმე მათი ვაჟკაცობის

დიდი გამოცდა იყო. შემდეგ გაუთავებლად ტრა-
ბახობდნენ, მრუმეში ნიმფების კენარი ტანი და
დაბურდული თმები დავლანდეთო. თერაპიონ ბერს
კლდის ფერდზე მიმაღული ეს გამოქვაბული გულზე
ეკალივით ესობოდა. მინდვრის განაპირას საათო-
ბით იდგა გარინდებული ბერი და ხელაღპყრობილი
შესთხოვდა გეცას ღმერთების მოღვმის ამ საშიში
ნაშთის მოსპობას.

აღღგომის შემდეგ ცოტა ხანი რომ გამოხდა,
ბერმა შეარჩია თავისი მრევლიდან ყველაზე უბირი
და თან ყველაზე სანდო გლეხები, წერაქვები და
ჩირადლნები მისცა, ჯვარცმას დასწვდა და სიბნე-
ლესა და სისოვლეში წაუძღვა მათ ოკრობოკრო
გორაკებზე. მარჯვედ უნდა გამოეყენებინა ეს ნეს-
ტიანი კუნაპეტი ღამე. თერაპიონ ბერი გამოქვა-
ბულის შესასვლელში ჩადგა, თავისი თანამშრა-
ხველები შიგ არ შეუშვა, შეეშინდა, ცდუნებას არ
აჰყვნენო. ბნელში ისმოდა წყაროს ჩუხჩუხი და
ფიჭვებში სიოს ქროლვასავით ნაბი ფაჩუნი. ეს
მძინარე ნიმფების ფშვინვა იყო. სიმშრად ხელავ-
ნენ სამყაროს სიჭაბუკეს, ემზანებოდათ ქამი, როცა
ღედამიწა მხოლოდ ხეების, პირუტყვისა და ღმერ-
თების სამკვიდრო იყო. გლეხებმა კოცონი გააჩა-
ლეს, მაგრამ ქარაფს ხომ ვერ წაუკიდებდნენ
ცეცხლს! ბერმა თაბაშირის აწვლეა და ქვებზე
დაგოშვა დააეალა მათ. ინათა თუ არა, გელ იმ
დაწყევლილი გამოქვაბულის გღურბლთან, ფერღო-
ბე, პაგარა სამლოცველოს აშენება დაიწყეს. კედ

ლები ჯერ არ შემშრალიყო, კარიც აკლდა, ჭერიც, მაგრამ თერაპიონ ბერმა კარგად იცოდა, ნიმუები ცდუნებას ვერ აჰყვებოდნენ, ვერ გადმოლახავდნენ ამ წმინდა ადგილს, მისგან დაღოცვილსა და ნაკურთხს. უფრო გულდაჯერებული რომ ყოფილიყო, გედ იმ ადგილას, სადაც კლდე იყო გადახსნილი, თანაბარმკლავიანი ჯვარი აღმართა. ჯვარზე ქრისტე იყო მიხატული. ნიმუებს მხოლოდ ღიმილის ენა გაეგებოდათ და შემფოთებულნი უნდა უკუქცეულიყვნენ წამებულის ხილვაზე.

მზის პირველი სხივები მიაღგა გამოქვაბულის ზღურბლს. ის საცოდავები, ჩვეულებისამებრ, სწორედ ამ დროს წამოიშლებოდნენ ხოლმე და იქვე, ხეთა ფოთლებიდან, ცვარს ისუგავდნენ. ახლა კი ქვითინებდნენ ღატყვევებულები, შველას ითხოვდნენ, ოღონდ აქედან გაგვალწევინო, და ალაღად აღუთქვამდნენ ბერს სიყვარულს. გლეხები მთელ დღეს აშენებდნენ. სადამოქამს ცრემლები გადმოსცივიდათ ქვებს. გაისმა ხველება და როყიო ყივილი, დაკოდილ მხეცთა ზახილის მსგავსი. მეორე დღეს სამლოცველო გადახურეს და ყვავილებით მორთეს, კარიც შეაბეს და კლიგეში რკინის დიდი გასაღებიც გააჩხაკუნეს. დაქანცული გლეხები იმ ღამეს სოფელში დაბრუნდნენ, თერაპიონ ბერი კი იქვე, ახალაღმართული ეკედერის წინ, მიწვა. ძილუხიზლობდა, გყვექმნილთა გმინვა და ვაება უკრთობდა ძილს. უნდა ითქვას, რომ ბერი გულმოწყალე იყო. წუხდა, უნებურად ფეხით მდილს

თუ გასრესდა, ან მისი ძაძის შეხებაზე ყვაილი თუ ღეროში გადაცედებოდა. ახლა კი ისე იყო გაცეცხლებული, ასპიგთა ბუდისტოვის მიეგნო თითქოს და ორ ალიმს შუა მოემწყვდია.

მეორე ღღეს გლეხებმა კირწყალი მოიგანეს, შიგნიდან და გარედან შეუეთქეს ეკლესია. იგი თეთრ მგრელს დაემსგავსა, კლდის მკერდზე მიყუქულს. სხვებზე უგეხმა ორმა გლეხმა ეხში შესვლაც კი გაბედა. ნესტიანი და დაღარული კედლები უნდა შეეთითხნათ, რომ წყაროს წყალსა და თაფლს არ შეეკონა, არ გახანგრძლივებულიყო ფერიების გაჯახირებული ყოფა. ღონემიხდილ ნიშებს იმის ძალაც აღარ შესწევდათ, ადამიანებს გამოცხადებოდნენ. მხოლოდ აქა-იქ მრუმეში ძლივს გამოკრთებოდა მოკუმული ტუჩები, სახვეწრად შეგყველილი ნაზი ხელები, ან მოვარდისფრო მკერდი.

კირით გათხვრილი ცერი გაუსვეს გლეხებმა ხაოიან კედლებს და რბილი თმების თრთოლვა იგრძნეს. ხვიული თუ მოსდებოდა ნოტიო ხამ ადგილებს. ნიშების დაძაბუნებული სხეულები ნესტში იხრწნებოდა და პეპლის ჩამოყრილი ფრთებივით ცვიოდა მტკერში. კვნესოდნენ განუწყვეტლივ, მაგრამ ყურთასმენა უნდა დაგეძაბათ მათი მისუსტებული ხმის გასაგონად. ეს მგირალი ნიშების სული იყო.

მთელ მომღვენო ღამეს თერაპიონ ბერი უდაბნოში დაყუდებული განდევილივით დაუცადებლად

ლოცულობდა სავანის ზღურბლთან. უხაროდა იმის გაფიქრება, რომ ახალ მთვარემდე კვნესა-ვაება შეწყდებოდა და შიმშილით დახოცილი ნიმფები უამურ მოსაგონრადლა დარჩებოდნენ. სურდა, ლოცვით დაეჩქარებინა გუსალთა ხსნის ქამი — მათი სიკვდილი. ბერს უნებურად შეეპარა მათი სიბრაღული და გააღიზიანა თავისმა სამარცხვინო სისუსტემ. აღარავინ მოსულა მასთან. სოფელი საღდაც შორს, ქვეყნის დასალიერში, ეგულებოდა. მინდვრის განაპირას არჩევდა მოწითალო მიწას, ფიჭვებს და ოქროსფერ სხივებში ჩაკარგულ ბილიკს. ესმოდა ნიმფების ხროტინი, რომელიც თანდათან ნელდებოდა, და თავისი ლოცვაც ესმოდა. ხმა მთლად ჩახრინწოდა.

იმავე საღამოს, შებინდებისას, ბილიკზე შენიშნა მისკენ მომავალი ქალი. თავჩაქინდრული იყო და ოდნავ მოხრილი. შავი მოსასხამი ებურა, ჩიქილაც შავი ჰქონდა, მაგრამ რაღაც იღუმალი ნათელი ატანდა თალხ ქსოვილში და მწუხრს დილასავით აცისკროვნებდა. ყმაწვილ ქალს მხცოვანის სიღინჯე და სიღარბაისლე შვენოდა. ნაზი იყო მოწეული მტევანივით, სურნელოვანი ყეავილივით. ეკვდერს გაუსწორდა და გულდასმით შეათვალიერა ბერი. მას კი ლოცვა შეაცივდა ბაგეზე.

— ეს ბილიკი არსაით მიდის, საიდან მოხვალ, ქალო?

— საიდან? დილასავით... აღმოსავლეთიდან. შენ აქ რასა იქმ, მოხუცო ბერო? — ჩაეკითხა ყმაწვილი

ქალი.

— აგერ, ამ გამოქვაბულში გამოვიმწყვდიე ნიშ-
ფები, ლამის წაწყმიდონ ეს მხარე. გარეთ გამოლ-
წევა რომ ვერ გაბედონ, ზედ ეხის ნაპრალს
მივაშენე ეს პატარა ეკლესია. ისინი ხომ მიშვლები
არიან და თავისებური რიდი აქვთ ღვთისა. ველი,
რომ სიცივითა და შიმშილით ამოიხოცებიან და
ღვთის წყალობა მოეფინება არემარეს.

— კი მაგრამ, ვინ გითხრა, რომ წყალობა
ღვთისა არ ერგება ნიშფებს, ასევე — შვლების
ჯოგსა თუ თხათა არვეს?! — შეეპასუხა ქალი. —
ნუთუ არ იცი, რომ შესაქმის ეამს ღმერთს დაა-
ვიწყდა ზოგი ანგელოზისთვის ფრთების ბოძება.
ისინი მიწაზე ჩამოცვივდნენ, ხეებში ჩაიბუდეს,
ნიშფებისა და პანების მოდგმას მისცეს დასაბამი;
სხვები მთას შეეხიზნენ და ოლიმპიელ ღმერთებად
იქცნენ. ნუ ღრტვინავ წარმართივით, შემოქმედისა-
გან მივიწყებული არსებანი ნუ გაშინებენ, საქმენი
უფლისანი ნუ აღგამოთებენ, მაღლი შესწირე
ღმერთს ღიანას და აპოლონის შექმნისთვისაც.

— ჩემი სული ასეთ სიმაღლეს ვერ შესწვდება. —
მღაბლად ჩაილაპარაკა მოხუცმა ბერმა. — ნიშფები
მლოცველებს მიშფოთებენ, მრევლი ლამის წაშიწყ-
მიდონ, მათი სულის ხსნა კი მე მაბარია, ღვთის წი-
ნაშე პასუხი მე მომეთხოვება. ამიტომ ვდევნი მათ
და, თუ საჭირო შეიქნა, ვდევნი ქვესკნელში დან-
თქმამდე.

— ეპ ყველაფერი ერთგულ მსახურებად ჩაგეთუ-

ლება, გულმართალო ბერო, — ღიმილით თქვა ყმაწვილმა ქალმა, — მაგრამ სხვა საშველს ვერა ხედავ? ეგებ ნიმუებიც გადარჩნენ და შენი მრევლის ცხონდეს.

მისი ხმა ნესტვის პანგივით დატკბა. შეჭირვებულმა ბერმა თავი დახარა. ყმაწვილმა ქალმა მხარზე ჩამოადო ხელი და უფლებამოსილად უთხრა:

— შემისვი ეხში, ბერო! მიყვარს გამოქვაბულები, მებრალეა ყველა, ვინც იქ ეძიებს თავშესაფარს. გამოქვაბულში იშვა ჩემი ძე, მკედარიც გამოქვაბულს მივაბარე, რათა აღდგომით მეორედ შობილიყო.

განდეგილი განზე გადგა, გზა უცია. ის კი პირდაპირ ნაპრალისაკენ გაემართა, თუმცა საკურთხეველი უარავდა მას. ზღურბლზე ვეება ჯვარი იყო აღმართული. მან სათუთად შეახო ხელი ჯვარს, შეახო, როგორც შეჩვეულსა და ახლობელს, გასწია და ქვაბში შევიდა.

კენესამ იმაგა სიბზნელეში. ქღურგული და ფრთების ფათქუნი გაისმა. ქალი ნიმუებს ესაუბრებოდა, ესაუბრებოდა რაღაც უცნაურ ენაზე, ფრინველთა და ანგელოზთა ენაზე, ალბათ. უეცრად ქალი ბერის გვერდით გაჩნდა. ის კი კვლავ ღოცულობდა.

— იხილე, ბერო, იხილე და ისმინე!

ყურთასმენის წამლები ჭიკჭიკი მოისმა. ქალმა მოსასხამის კალთები გადაშალა და თერაპიონ ბერმა იხილა მისი კაბის ნაოჭებში შეხიზნული მერცხლები. ქალმა მლოცველივით ალაპყრო ხელე-

ბი, ააფრინა ჩიგები და ჩანგივით წკრიალა ხმით თქვა:

– გაფრინდით, ჩემო პაგარებო!

მერცხლები მწკრივად აიჭრნენ მწუხრის ცაში. ფრთებითა და ნისკარგით ამოუცნობ ნიშნებს ხაზავდნენ. მოხუცი ბერი და ყმაწვილი ქალი მგერით მიაცილებდნენ მათ. შემდეგ მოსულმა უთხრა დამხველურს:

– ყოველ გაზაფხულს დაბრუნდებიან და შენ მათ შეიფარებ ჩემს ეკლესიაში, მშვიდობით, თერაპიონ!

მარიამი დაადგა იმ ბილიკს, არსაით მიმავალს. გზაწერილი წყდება თუ არა, როდი აფიქრებს მას, ვისაც გეცის გმებზე სვლა ხელეწიფება.

თერაპიონ ბერი სოფლისკენ გაემართა. მეორე დღეს, ქამისწირვისთვის რომ ამობრუნდა, ნიმფების გამოქვაბული მერცხლის ბუდეებით იყო მოფენილი.

ისინი ყოველ წელს ბრუნდებიან, მოფრინავენ და იბუდევენ ეკლესიაში. ბარცყების დაზრდაზე, თავიანთი ბუდეების – თიხის პაწია სახლების – შემტკიცებაზე ზრუნავენ. თერაპიონ ბერი ღოცავს შეწვევებს ხოლმე და შეჰხარის მათ სიყვარულს, მათ სილაღეს.

ასეა, ნიმფებს როდი ეპატიებათ ის, რაც მიეჭრებათ მერცხლებს.

ქვრივი აუროლისია

მას წითელი კოსტისი შეარქვეს, რადგან წითუ-
რი იყო, თანაც სინდისიც დამძიმებული ჰქონდა
კარგა ბლომად დაღვრილი სისხლით, უფრო კი
იმიტომ, რომ მუდამ წითელი ჟილეგით გამოწყობი-
ლი შეიჭრებოდა ხოლმე ცხენის ბაზარში, უტიფრად
შეევაჭრებოდა რომელიმე გლეხს, რომ ჩალის
ფასად დაეცყუებინა საუკეთესო ბედაური; აშინებდა,
ათასნაირი ნაცადი სერხიდან ერთ-ერთით, უეჭვე-
ლად გამოგასალმებ წუთისოფელსო. კოსტისი მთას
აფარებდა თავს, თავისი სოფლიდან რამდენიმე
საათის სავალზე. მის დანაშაულებრივ საქმეთა
სია კარგა ხანს რამდენიმე პოლიტიკური მკვლე-
ლობითა და ათიოდე ჯანდაგი ცხერის მოგაცემით
შემოიფარგლებოდა. შეეძლო უხიფათოდ დაბრუნე-
ბულიყო თავის სამჭედლოში, მაგრამ იმათი ჯილა-
ვისა იყო, სუფთა ჰაერზე ყოფნა და მოპარული
საჭმლის გემო ყველაფერს რომ ურჩევნიათ. მერე
კი ორი თუ სამი სხვა მკვლელობაც ჩაიღინა,

რამაც მის წინააღმდეგ უკვე სოფლის გლეხობაც განაწყო. მგელივით გამოდევნეს ბუნაგიდან, გახივით გაიგდეს წინ. გიორგობის ღამეს კი სულაც შეიპყრეს და სოფელში ჩამოიგანეს უნაგირზე დაკრული, სასაკლაოზე დაკლული პირუტყვივით ყელგადახსნილი. ასეთივე ბედი ეწია დანარჩენ ოთხ ყმაწვილსაც, მან რომ ჩაითრია ფათერაკებით სავსე ცხოვრებაში. ტყვიებით იყვნენ დაცხრილული და დანებით აკუწული. ორკაპებზე წამოცმული ხუთი მოჭრილი თავი სოფლის მოედანზე გამოფინეს. სასაფლავს ჭიშკართან ხუთი გვამი ერთმანეთზე იყო მიყრილი. დახურული ღარაბების იქით, მშესა და ბუმბებს გარიდებული გლეხები გამარჯვებას ზეიმობდნენ. ქერივი კი იმ ბებერი მღვდლისა, კოსტისმა ექვსი წლის წინ სიცოცხლეს რომ გამოასალმა უკაცრიელ გზაზე, თავის სამზარეულოში ცხარედ მოთქვამდა, თან ჭიქებს რეცხავდა, წელან არყით სავსე რომ მიართვა მისი ქმრის მკვლელზე შურისმაძიებელ გლეხებს.

ქერივმა აფროდისიამ თვალები შეიმშრალა და სამზარეულოში მღვარ ერთადერთ სკამზე ჩამოჯდა, მაგიდის კიდესთან ხელებს ჩამოაყრდნო ნიკაპი, რომელიც ბერიქალივით უკანკალებდა. ოთხშაბათი იყო, მას კი კვირის აქეთ ლუკმა არ ჩაეშვა პირში. სამი ღამე თვალი არ მოეხუჭა. შეკავებული ქვითინი უთახთახებდა გულმკერდს შავი მარმამის კაბის ფართო ნაოჭებქვეშ. ქალს თავისივე მოთქმა თანდათან აღუწებდა და ძალაუწებურად აწყ

ნარებდა. უეცრად წამოხტა, წელში გაიმართა. მისთვის ჯერ არ დამდგარიყო მოსვენებისა და დამშვიდების ქაში. სამ დღე-ღამეს იცდიდნენ ქალები სოფლის მოედანზე, წიოკობდნენ ყოველი გასროლის ხმაზე, მთა ექოდ რომ ეხმიანებოდა ხოლმე. აფროდიტისია ყველაზე ხმამაღლა ყვიროდა, როგორც პატივცემული კაცის ქვრივს შეეფერება. მერე რა, რომ ბებერი მღვდელი აგერ უკვე ექესი წელია მშვიდად წევს საულავში. აფროდიტიას გულს შემოეყარა, როცა მესამე დღეს, გამთენიისას, გლეხებმა სოფელში ჩამოიგანეს თავიანთი სისხლიანი ნაღავლი, ერთი ქანცგაწყვეტილი ჯორისათვის რომ აეკიდათ. მეზობლის ქალები იძულებულნი გახდნენ მიეცვილებინათ აფროდიტისია პაგარა სახლამდე, სადაც დაქვრივების დღიდან განმარტოებით ცხოვრობდა. გონს მალე მოეგო და დაიჟინა, შურისმაძიებლებს უნდა გავუმასპინძლედო. აკანკალებულმა ქალმა რიგრიგობით ჩამოუარა გლეხებს, ოთახში გყავის და ოფლის გულსამრევ სუნს რომ აფრქვევდნენ, და, რაკი ვერ მოახერხა საწამლავით შეეკაზმა პურისა და ყველის ნაჭრები, იმითდა დაკმაყოფილდა, რომ მალულად დააფურობა ზედ და ჩაუთქვა, შემოდგომის მთვარეს მალე გაენათებინოს თქვენი საულავებიო.

იმ წუთს მზად იყო ეამბნა მათთვის თავისი თავგადასავალი, ფარდა აეხადა საიდუმლოსათვის და დაედასტურებინა მათი ეჭვები, პირში მიეხალა სიმართლე, ასე იოლი და ასე ძნელი შესანახი

რომ იყო ათი წლის განმავლობაში: მისი სიყვარული კოსტისისადმი, მათი პირველი შეხვედრა გზაჯვარედინზე, თუთის ხის ქვეშ, სადაც ქალმა თავი შეაფარა კოკისპირულ წვიმასა და სეტყვას; ვნება, უეცარ ელვასთან რომ გაჩნდა იმ ქარიშხლიან ღამეს; მერე როგორ დაბრუნდა სოფელში, სინდისის ქენჯნით სულდამძიმებული, თუმცა შიშს უფრო გრძნობდა, ვიდრე სინანულს; უსამველოდ გრძელი კვირა, როცა ამაოდ ცდილობდა გულიდან ამოეგდო კაცი, რომელიც პურსა და წყალზე უფრო აუცილებელი გახდა მისთვის. მისი მეორე სტუმრობა კოსტისთან, როცა ფქვილის წალება მოიმზიებდა მღვდლის დედასთან, რომელიც მარტოკა ცხოვრობდა მთის ფერმაში; ყვითელი ქვედაკაბა იმ ხანებში რომ ეცვა ხოლმე, ზემოდან გადაიფარეს და ისე იწვნენ მის ქვეშ, თითქოს მზის ნაგლეჯი ეფარათ თავზე; ღამით იძულებულნი გახდნენ მიტოვებული თურქული ქარვასლის საქონლის ბაგაში დამალულიყვნენ. წაბლის ხის ნელლი გოგები სახეში სცემდათ. ბილიკებზე მიუძღვებოდა ზურგში წახრილი კოსტისი; უცაბელი ნაბიჯიც კი საშიში იყო, რომ გველს არ წასწყდომოდნენ; დაკლაკნილი ნაჭრილობევი, პირველ დღეს რომ ვერ შენიშნა კაცის კისერზე; ხარბი და გახელებული მზერა მამაკაცისა, თითქოს ქალი ნაპარავი განძი ყოფილიყო. მკაცრ ცხოვრებას მიჩვეული მამაკაცის მკერძი სხეული; სიცილი, ასე რომ ამშვიდებდა ქალს და შესანიშნავი ჩვევა: ალერსის დროს კოს-

გისი ჩურჩულით იმეორებდა მის სახელს.

ქალი ფეხზე წამოდგა, ხელი მოუქნია ბუბებს, რომლებიც თეთრ კედელზე ბზუილით დაცოცავდნენ. სიბინძურით გაგიჟნილი ეს მსხვილი პარაზიტები მსუბუქად, ჩუმად მოძრაობდნენ. შესაძლოა, სწორედ ეს ბუბები ეს-ესაა ეხებოდნენ კოსტისის შიშველ ტანს, გასისხლიანებულ თავს. ბავშვების წიხლებსა და ქალების ცნობისმოყვარე მზერას ესეც დაემატა იქნებ. ოჰ, ნეტავ შეეძლოს ქალს, ჩერის ერთი მოსმით გაწმინდოს ეს სოფელი, გააძევოს ეს დედაბრები, კრამანას შხამივით მოწამლული ენები რომ აქეთ; ეს ახალგაზრდა მღვდელიც, ნაკურთხი ღვინით რომ გამომთევრალა და ლამის ეკლესია დააჭყციოს თავისი წინამორბედის მკელელის შეჩვენებით; ეს გამხეცებული გლეხები, კოსტისის გვამს ისე რომ მისევიან, როგორც ბზიკები – თაფლივით ტკბილ ხილს. ვინ წარმოიდგენდა, რომ აფროდისიას გლოვის მიზეზი შეიძლებოდა სხვა ვინმე ყოფილიყო და არა ბებერი მღვდელი, ყველაზე საპატიო ადგილას რომ განისვენებს სასაფლაოზე. ქალს კი არ შეეძლო მათთვის ეთქვა, რომ ამ გაბღენძილი ლოთის სიცოცხლე ჩირადაც არ უღირდა.

მართალია, მღვდლის ხვრინვა ძილს უფრთხოვდა და მისი გაუთავებელი ხველებაც ძალიან აღიზიანებდა, მაგრამ მაინც ებრალებოდა ეს გულუბრყვილო, უმაქნისი მოხუცი, რომელმაც თავი ისე გააბრიყვებინა და დააშინებინა შეყვარებულებს,

რომ ჩრდილების თეატრის პერსონაჟს, სასაცილო, ეჭვიან ქმარს დაემსგავსა. მღვდელმა მათი მიჯნურობის დრამა ლამის ფარსად გადააქცია. სანახავად ღირდა კოსტისი როგორ მიიპარებოდა მღვდლის სახლთან, კისერს გადაუგრეხდა წიწილებს და მერე ქურთუკქვეშ დამალული მიპქონდა. წვრილმანი ქურდობა მელიებს ბრალდებოდა. ერთ ღამეს მღვდელმა გაიღვიძა მათი სასიყვარულო ჩურჩულის გაგონებაზე, ფანჯარაში გადაიხარა და ბაღის კედელზე ჩრდილების მოძრაობას დაუღარაჯდა, თან ეშინოდა ამბის გახმაურებისა, ყოყმანობდა, თოფის გასროლას ვერ ბედავდა, თუმცა შურისძიების წადილი სტანჯავდა. ერთადერთი რამ, რაც აფროდისიას შეეძლო ესაყვედურა კოსტისისათვის — ეს მკვლელობა იყო, მკვლელობა ბერიკაცისა, რომელიც უნებურად დარაჯად დაუდგა მათ სიყვარულს.

მას შემდეგ, რაც დაქვრივდა, ეჭვიც კი აღარავის აუღია უმთვარო ღამეებში კოსტისისა და აფროდისიას იღუმალ შეხვედრებზე. ამრიგად, ქალის ბედნიერებას ის სიმძაფრე მოაკლდა, უნებლიე მოწმის არსებობა რომ კმაგებდა. როცა სოფლის დედაკაცები ეჭვით მიაჩერდნენ ახალგაზრდა ქალის დასრულებულ განს, გულში გაივლეს, მღვდლის ქვრივი ალბათ რომელიმე ჩამოსულ ვაჭარს ან ფერმის მუშას დანებდნო, თითქოს აფროდისია ასეთ გოგებთან დაწოლას იკადრებდა. რას იზამდა, სიხარულით უნდა აეგანა დამამცირებელი ეჭვები და

თავმოყვარეობაც ისე დაეძლია, როგორი მოთმინებითაც გულისრევას იკავებდა. როცა რამდენიმე კვირის შემდეგ განიერ ქვედაკაბაში იხილეს მუცელდაჩუკული აფროდისია, გაუკვირდათ, ასე იოლად როგორ მოიშორათ თავისი გვირთი.

ექვცი არავის აუღია, წმინდა ლუკას ტაძარში გამგზავრება მხოლოდ საბაბი რომ იყო, და აფროდისიამ მღვდლის დედის ქოხს რომ შეაფარა თავი, სოფლიდან რამდენიმე კილომეტრის დაშორებით. მღვდლის დედა კოსტისს პურს უცხობდა და ქილევს უკემსავდა. იმიტომ კი არა, რომ გადაყრუებულ დედაბერს მგრძნობიარე გული ჰქონდა: კოსტისი მას არაყით ამარაგებდა. ეგეც არ იყოს, ყმაწვილქალობისას თვითონაც არაერთხელ ასძგერებია სიყვარულით გული. ამ ქოხში მოევლინა ბავშვი ქვეყანას, აქვე კაცის კნუტივით მოახრჩვეს თივის ორ ლეიბს შუა, სუსტი და დედიშობილა, არც განუბანიათ, ისე.

მერე იყო და, კოსტისის ერთ-ერთმა თანამშრომელმა სოფლის თავკაცი მოკლა და ქერივის გახელებულმა საყვარელმა ხელი დაავლო ძველ სანადირო თოფს. დაბოლოს, ის სამი დღე და სამი ღამე, როცა მზე თითქოს სისხლის ღვარში ამოდიოდა და ჩადიოდა. ამ სადამოს კი ყველაფერი დასრულდებოდა მხიარული ფეიერვერკით. ბენზინით სავსე ბიდონები უკვე ჩაემწკრივებინათ სასაფლაოს ჭიშკართან. კოსტისს და მის ამხანაგებს ისევე მოექცეოდნენ, როგორც ჯორის მძორს,

ბენზინგადასხმულს რომ წვავენ, რათა დამარხვით არ შეიწუხონ თავი. აფროდისიას სამოქმედოდ რამდენიმე საათილა რჩებოდა, ვიდრე შუადღის ხვადის გამო სოფელი უკაცრიელი იყო.

ქალმა ურდული გამოსწია. მიწაყრილზე გავიდა. ეს მიწაყრილი სახლს სასაფლაოსაგან ჰყოფდა. გვამები უწესრიგოდ ეყარა ქვის კედელთან. კოსტის ცნობა არ გასჭირვებია: ყველაზე დიდი იყო, თანაც ქალს ის უყვარდა. რომელიღაც წუწკ გლეხს მისთვის ქილეტი გაეძრო, გაიხარა ალბათ, კვირადღეს გამოვიპრანჭებით. ქუთუთოებთან ბუმები მისეოდა სისხლიანი ცრემლის ნაკვალევს. საბრალო თითქმის შიშველი იყო. ორი თუ სამი ძალღი მიწაზე გავლებულ შავ ნაკვალევს ლოკავდა, მერე აქოშინებულები კვლავ ჩრდილის ვიწრო ზოლს აფარებდნენ თავს. სადამოს, როცა მშის მცხუნვარება განელდება, ქალები ჯგუფ-ჯგუფად გაემართებიან ვიწრო ტერასისაკენ, დააკვირდებიან კოსტისის ბეჭვებშუა ამოსულ მეჭეჭს. კაცები ფეხის კვრით გადააბრუნებენ ცხედარს, რომ ბენზინით გაჟღინთონ ტანზე შერჩენილი ტანსაცმელი. სიხარულით გახსნიან ბილონებს, როგორც ღვინიან კასრს — მეღვინეები. აფროდისიამ ხელი წაავლო კოსტისის პერანგის ჩახეულ სახელოს. ეს პერანგი თვითონ შეუკერა და სააღდგომოდ აჩუქა შეყვარებულს. უცებ კოსტისის მარცხენა ხელის სახსართან თვალი მოჰკრა ტაგვირებულ თავის სახელს. ვინმეს რომ ენახა ეს უხეიროდ გამოყვანილი ასოები,

სიმართლე მყისვე გამოაშკარავდებოდა, გაანათებ-
და თანასოფელელთა გონებას, როგორც ბენზინის
ალი გაანათებს ამ საღამოს სასაფლაოს კედელს.
ქალმა თავი ჩაქოლილად, ცოცხლად დამარხუ-
ლად წარმოიდგინა. რა უნდა ქნას? ხელს ხომ
ვერ მოპგლეჯს, იმ ხელს, ასეთი სინაზით რომ
სდებს ბრალს? ან შანთით ხომ ვერ ამოსწევას
მის დამღუპველ ასოებს? ვერ შეძლებს, ვერ
მიუმატებს ამ მრავალგანჯულ სხეულს კიდევ ერთ
ჭრილობას.

მამა ეტიენის საფლავზე დახვავებულ თუნუქის
ყვავილების გვირგვინებზე მზე ირეკლებოდა. ამ
კუბიანმა ბორცვმა ქალს ბერიკაცის ღიპი მოაგონა.
როცა დაქვრივდა მღვდლის ცოლი, პაგარა ქოხში
შეასახლეს, სასაფლაოდან ორიოდ ნაბიჯის მოშო-
რებით. ბელს არ ემდუროდა, ასე განცალკავებით
რომ მოუწია ცხოვრებამ იქ, სადაც გარდა საფლა-
ვებისა, სხვა არაფერი იყო და კოსტისს შეეძლო
ბნელი ღამით გამოეველო ზოგჯერ ამ გზაზე. ახ-
ლომახლო არავინ ჭაჭანებდა, მეზობლად მცხოვ-
რები კი ყრუ იყო. მამა ეტიენის საფლავს ქოხისა-
გან მხოლოდ სასაფლაოს კედელი ჰყოფდა. ისეთი
გრძნობა ეუფლებოდა, თითქოს მღვდლის წვერები-
ანი აჩრდილის თანდასწრებით ეალერსებოდნენ ერთ-
მანეთს. დღესაც ეს მარტოობა შეაძლებინებდა აუ-
როლისიას განეხორციელებინა ჩანაფიქრი, თავისი
შათერაკიანი და ბობოქარი ცხოვრების შესაფე-
რისი რომ იყო.

ქალმა ხელი ჰკრა მზით განათებულ ხის ჭიშკარს. საჩქაროდ აიღო მესაფლავის ბარი და წერაქვი.

მიწა მშრალი იყო, მაგარი. აფროდისიას ოფლი სდიოდა ღვარად. ბარი ზოგჯერ ქვაზე გაიწკრიალებდა ხოლმე. ამ მიყრუებულ ადგილას ეს ხმა ვერავის შეაშფოთებდა, თანაც ნასადილევს სოფელს მაგრად ეძინა. ბოლოს ქალმა გაიგონა ხეზე წერაქვის დაკვრის მკვეთრი ხმა და გიგარის დაფასავით გათხელებული კუბო დაიმსხვრა, გამოჩნდა მამა ეგეინის ძელები და დაძენილი ანაფორის ნარჩენები. აფროდისიამ ნეშტი კუბოს კუთხისაკენ მისწია. მერე ილღიებში ფრთხილად ჩაავლო ხელები კოსტისის გვამს და საფლავისაკენ გააჩოჩა. ყოფილი საყვარელი ქმარზე მთელი თავით მაღალი იყო. მაგრამ თავმოკვეთილი კოსტისისათვის კუბო ახლა საკმაოდ გრძელი აღმოჩნდა. აფროდისიამ სასურავი დააფარა კუბოს, მიწა ხელახლა მიაყარა სამარეს, ახლადწარმოქმნილი ბორცვი დაფარა გვირგვინებით, რომლებიც თავის ღროზე ათენში შეიძინეს მრევლის ხარჯით; ბოლოს მოასწორა ბილიკი, რომელმედაც წელან მკვდარი გადაათრია; სასაულაოს ჭიშკართან გროვას ამკამად ერთი გვამი აკლდა. თუმცა რა, გლეხები ყველა საფლავს ხომ ვერ გადათხრიდნენ მის ძებნაში.

აქომინებული ქალი წამით ქვაზე ჩამოჯდა და მაშინვე ზეზე წამოიჭრა. საქმე ბოლომდე ჰქონდა მისაყვანი. კოსტისის თავი ჯერ ისევ მაღლა

ეკიდა, სამარცხვინოდ, ორკაპზე ჩამოცმული, იმ ადგილას, სადაც სოფელი თავდება და კლდე და გეცა იწყება. ქალს ჯერ არ დაემთავრებინა დაკრძალვის რიტუალი. უნდა იჩქაროს, ვიდრე ხვატია, უნდა იხელთოს დრო, ვიდრე ადამიანებს სახლებში შეყუქულებს სძინავთ, ფულს ითვლიან ან სიყვარულს ეძლევიან და მზეს უთმობენ თავისუფალ სივრცეს დედამიწაზე.

ქალმა სოფელს შემოუარა და მწვერვალისაკენ გაკლანთ ბილიკს დაადგა, იშვიათად თუ გაივლიდა ვინმე ზედ. სახლების ვიწრო ჩრდილში მღურბლთან გაძვალტყავებული ძაღლები თვლემდნენ. მიმავალი აფროდისია ძაღლებს ფეხს წაჰკრავდა ხოლმე, თითქოს პატრონის ჯავრი მათზე უნდა ეყარა. ერთი ბალანაშლილი ქოფაკი ყმუილით წამოიმართა. სხვა გზა არ იყო, ქალი შეჩერდა, ძაღლს მიელაქეცა და მიეფერა, რომ დაეწყნარებინა. პაერი გავარვარებულ რკინასავით გახურებულიყო. აფროდისიამ თავსაფარი შუბლზე ჩამოიწია. რა ეშველება, მგემ რომ დაჰკრას და ბოლომდე ვერ მიიყვანოს საქმე.

ბილიკი თეთრ მრგვალ ზეგანზე გადიოდა. მაღლა მოჩანდა მღვიმეებით დახრული დიდი კლდეები, სადაც ფეხის დადგმას კოსტისისთანა თავზეხელაღებული თუ გაბედავდა. ვინმე უცხო თუ დააპირებდა იქ ასვლას, გლეხები როყიო შეძახილებით ურჩევდნენ, უკან მობრუნებულიყო. უფრო მაღლა კი არწივები ბუდობდნენ და მათი საუფ-

ლო – ზეცა მოჩანდა. კოსტისის და მისი ძმაკაცების – ხუთივეს თავი ორკაპებზე ჩამოეგოთ. ხუთივე სხვადასხვაგვარად დამანჭულიყო. კოსტისს ცუხები მოეკუმა, თითქოს იმ საკითხზე ჩაფიქრებულიყო, რომლის გადაჭრაც სიცოცხლეში ვერ მოესწრო, – ეთქვათ, ახალი ცხენის ყიდვაზე ან ახალი ნაღავლის გამოსასყიდად ასაღებ ფულზე. მეგობრებისაგან განსხვავებით, ის ყველაზე ნაკლებ შეეცვალა სიკვდილს: ისედაც ხომ ძალიან ფერმკთალი იყო. აფროდისიამ ორკაპიდან ჩამოხსნა თავი. თმამ აბრეშუმივით გაიშრიალა. გადაწყვეტილი ჰქონდა, ნაღავლი სახლში დაემაღა, სამზარეულოს იატაკის ქვეშ ჩაემარხა ან იმ გამოქვაბულში აეგანა, გზა მარგო მან რომ იცოდა. ამ ფიქრში გართული ეალერსებოდა ნაშთს თავისი სიყვარულისას, არწმუნებდა, გადავრჩითო.

ქალი ჭადრის ძირას ჩამოჯდა, მოედნის ქვემოთ, ფერმერ ბასილის ნაკვეთში. ფეხქვეშ ეშლებოდა კლდოვანი ნიადაგი და ქვები მინდორზე ცვიოდა. ტყის კორომები შორიდან ხავსის გროვებს ჰგვანდნენ. სულ ქვევით, ორ მთას შუა, ზღვა მოჩანდა. აფროდისიამ ნაღვლიანად გაიფიქრა: რომ დამეყოლიებიანა და გავცლოდით აქაურობას, სადმე შორს რომ გადავკარგულიყავით, ახლა სისხლში მოსერილი მისი თავი ხომ არ მექნებოდაო კალთაში. ამდენ ხანს შეკავებულმა დარდმა და წუხილმა ერთბაშად გადმოხეთქა და აფროდისია მოგირალი ქალებივით აქვითინდა. იდაყვები მუხლებზე დაეყრდ

ნო, თითები სველ ლოყებზე წაეჭირა და ცხარე ცრემლს აფრქვევდა მიცვალებულის სახეს.

– ეი, მღვდლის ქერივო, შე ქურდბაცაცავ, რა გინდა ჩემს ბოსტანში? – მეზალის დანითა და ჯოხით შეიარაღებული ბებერი ბასილი გზაზე ეშვებოდა. უნდობლობა და მრისხანება საფრთხობელას იერს აძლევდა მას. აფროდისია მარღად წამოხტა, კოსტისის თავი წინსაფარში დამალა და მიუგო:

– მე შენთვის ჩრდილის მეტი არაფერი წამირთმევია, ბიძია ბასილ, ცოგაოდენი ჩრდილი მოგპარე, რომ შუბლი გამეგრილებინა.

– მაგ წინსაფარში რაღას მალავ, შე ქურდო, უმაქნისო, გოგრას თუ საზამთროს?

– ჰო, მართლა, ღარიბი ვარ, ბიძია ბასილ, ერთი საზამთრო მოგპარე, წითელი, შავკურკებიანი.

– მაჩვენე ერთი, შე მაგყუარავ, ბინძურო თხუნელავ! ახლავე უკან დამიბრუნე, რაც მომპარე!

ბერიკაცი ფერდობზე ამოხტა ჯოხის ქნევით. აფროდისია კლდისაკენ გაქანდა. ხელებით მაგრად ჩაფრენოდა წინსაფრის ბოლოებს. ფერდობი სულ უფრო დამრეცი ხდებოდა, ბილიკზე ფეხი უსხლგებოდა, ჩამავალი მზე თითქოს სისხლის შხეფებად დასწვეთებოდა ქვებს. ბასილი შეჩერდა. შორიდან უყვიროდა ქალს, მობრუნდიო. ბილიკი დავიწროვდა. ბილიკი კი არა, ქვა-ლორღი იყო. აფროდისიას ესმოდა ბასილის ხმა, მაგრამ ქარისაგან ნაწყვეტ-ნაწყვეტ მოგანილი მისი სიტყვები იმასლა

აუწყებდა, რომ აუცილებლად უნდა გასცლოდა
სოფელს, სიცრუეს, თვალთმაქცობას, გარდაუვალ
მსჯავრს, ყველასათვის საძულველ დედაბრად ყოფ-
ნას რომ უქადდა. უცებ ქვა გამოეცალა ფეხქვეშ
და ჩავარდა უფსკრულში, თითქოს გზა უჩვენაო
აუროდისიას. ქერივი აუროდისიაც გადაეშვა წყვი-
აღსა და ქვესკნელში. გასისხლიანებული თავი
თან ჩაიგანა.

თავმოკვეთილი კალი

კალი, შიშისმგვრელი ქალღმერთი, ინდოეთის
ველ-მინდვრებზე დაეხეება. ერთსადაიმავ ღროს
ნახულობენ მას ჩრდილოეთსა თუ სამხრეთში,
წმინდა ადგილებსა თუ ბაზრებში. ქალები ცახცახე-
ბენ მის დანახვაზე, ჭაბუკებს მის გამოჩენაზე
ნესტოები ებერებათ და კარის ზღურბლს აწყდები-
ან. ჩვილი ბაღლებიც კი ღნავილით იმეორებენ
მის სახელს. შავი კალი შემზარავია და თან
მშვენიერიც. მის გაწლობილ ტანს ბანანის ზროს
ადარებენ პოეტები. შემოდგომის ამომავალ მთვა-
რეს უგავს მომშვილდული მხრები, დაბერილი
კვირტებივით დასკდომაზე აქვს ძუძუები; ახალშობი-
ლი სპილოს ხორთუმივით მიირწევა მისი თეძოები;
დადის, დაცეკავს და დაათამაშებს ახალამოყრი-
ლი ყლორტების მსგავს ფეხებს. სიცოცხლესავით
მცხუნვარეა მისი ბაგეები, სიკვდილივით ღრმაა და
უძირო მისი თვალები. ქალღმერთს ირეკლავს ბრინ-
ჯაო ღამისა, ვერცხლი განთიადისა, სპილენძი მწუხ-

რისა, ოქრო შუადღის ხვატისა და თავის ანარეკლს აკვირდება კალი. მის ბაგეებს არასოდეს გაუღიმიან. მაღალ ყელზე ძვლების შიბი ჰკიდია. სახე ტანზე თეთრი აქვს. ღილ თვალეებში სიწმინდე და სევდა ჩასდგომია. გაცრეცილი სახე ცერვიან ცინცხალ დილასავით დანამვია ცრემლით.

ამაზრზენია კალი. ქალღმერთი მოსწყდა თავის ღვთაებრივ მოღვმას, რადგან თავი გაუყადრა პარიებსა და ავაზაკებს. კეთროვანთაგან დალოშნოლი სახე დაუმღიერდა. ბლერიან მკერდზე ეკვროდა ჩრდილოელ მექარავნეებს, რომელთაც ღიდი ყინუების გამო თავის ღლეში არ ებანავათ; ტილიან საწოლში უწვებოდა ბრუციან ბოგანოთ; ბრაჰმანთა ამბორის შემდეგ ეტმასნებოდა წაწყმენდილთ, უწმინდურთა მოღვმას, ნათლის შემგინებელთ, რომელთაც გვამის გაპატიოსნება ევალებოდათ. ჩაღველფილ ვეება კოცონთან ჩრდილში გაყუჩდებოდა ხოლმე. უყვარდა უბირი ბრგე მებორნეები, არ თაკილობდა ბაზრის ბანგ მგვირთავეებს, საკიდარი პირუტყვივით ნაცემთა და ნაგვემთ. თავს ადებდა საპალნის ღვედებისაგან გადაყვლეფილ მათ მხრებს. ციებცხელებიანი რომ წყალს მოინატრებს, ასე იყო აგანილი საძრაბისი სიამის ძიებით და დამრწოდა კალი სოფლიდან სოფლად, გზაგასაყარიდან გზაგასაყარზე.

როკავდა გახელებული. მისი წვივსამკაული ჯდარუნობდა. თვალთაგან გაუნელებლად სდიოდა ცრემლი. დამწუხრებული ქალღმერთი აღარავის

ჰკონიდა, წამწამებს აღარავის უცაცუნებდა. სახე უბიწო მთვარესავით გაფერმკთალეობდა.

კალი, ლოგოსი სრულქმნილებისა, ერთ დროს ინდრას ცაზე ისევ მეუფებდა, როგორც ლურჯი იაკინთის წიაღში. ღილა აღმასივით ციმციმებდა მის მზერაში. სამყარო იკუმშებოდა და ფართოვდებოდა მისი გულის ბაგაბუკზე.

მაგრამ კალიმ, ყვაველივით სრულქმნილმა, არ უწყოდა, რომ სრულქმნილი იყო; დღესავით წმინდამ არ იცოდა, რომ წმინდა იყო.

ერთ საღამოს, მზის დაბნელების ქამს, შურიტ აღძრული ღმერთები კალის ჩაუსაფრდნენ ჩრდილის კონუსში, მათთან განდობილი პლანეტის მეორე მხარეს, და ელვამ თავი წააცალა ქალღმერთს. გადაჭრილი კისრიდან სისხლის ნაცვლად ნაკადად გაღმოსკდა ნათელი. თავმოკვეთილი გვამი ღმერთებმა უფსკრულში მოისროლეს და იგი ჩაენარცხა ქვესკნელში, სადაც ძირს განრთხმულიყვნენ და ქვითინებდნენ ღვთაებრივი ნათლის ვერმჭვრეტნი და ნათლისაგან განმდგარნი. ცივმა ქარმა დაბურა და შეანივთა ციდან ჩამოდვრილი ნათელი. თეთრი ტახტი გამოიკვეთა მთებს მაღლა, ვარსკვლავებით მოჭედილ სივრცეში, რომელსაც მწუხრი ეპარებოდა. ღვთაებრივი ურჩხულები, ღვთაებრივი ცხოველები, ხელფეხმრავალი ღმერთები ბორბლებით ბრუნავდნენ და თავისივე თვალისმომჭრელი ნიშებით დაბრმავებულები მიქროდნენ სიბნელეში. პირქუში უკვდავი არსებანი ცოდვებს ინანიებდნენ.

დამხობილი ღმერთები გესკნელიდან ცვიოდნენ აკეამლებულ ქვესკნელში. აქ დაფორთხავდნენ არსნი. მათ გამოიარეს ცხრა განსაწმენდელი, გამოსცადეს ჭუჭყისა და სიცივის საგანჯველი, სადაც აჩრდილებს სინდისის ქენჯნა ღრღნიდა ჩადენილ შეცოდებათა გამო; მათ გაუძლეს ღილეგს გეჰენისას, სადაც ბილწი ვნებებით გათანგული მიცვალებულები გიროდნენ, იმ შეცოდებათა წყურვილით აგანილნი, რაც ჩაუდენელი დარჩათ. ღმერთებს უკვირდათ, ადამიანებს ბოროტების ასე მრავალგვარად წარმოსახვის უნარი რომ ჰქონდათ; აოცებდათ სიამოვნებისა და ცდუნების დაუოკებელი წყურვილი და რაგინდარანაირი ხერხები. ძვლებით სავსე გუბეში ლოგოსივით გივტივებდა კალის თავი და მისი გრძელი შავი თმები ფესვებივით იკლაკნებოდა.

ღმერთებმა აიღეს მშვენიერი თავი, ეძიებდნენ განს, რომელიც მას აგარებდა. კბოლესთან თავმოკვეთილი გვაში ეგლო. დასწვდნენ, კალის თავი შეადგეს მხრებზე და გააცოცხლეს ქალღმერთი.

გვაში კი მეძავისა იყო. ჭაბუკი ბრაჰმანის სულის სიმშვიდის დარღვევას ცდილა და მიგომ მოუკლავთ. სისხლისაგან დაცლილი და ფერწასული გვაში წმინდა ჩანდა. ქალღმერთს და მეძავს — ორივეს ხალი ჰქონდა მარცხენა თეძოზე.

კალი, ლოგოსი სრულქმნილებისა, სამეუფეოდ აღარ დაბრუნებულა ინდრას ცაზე. განს, რომელსაც ღვთაებრივი თავი დაადგეს, ენაგრებოდა სათაქო-

ლო უბნები, საძრახისი ალერსი; ელანდებოდა სახლები, სადაც აღვირახსნილ ოცნებებს მისცემოდნენ მეძავეები და მწვანე დარაბების ჭუჭრუგანებიდან უთვალთვალებდნენ მუშტრებს. კალი ყრმათა მაცდუნებლად და ჭარმაგთა აღმგზნებად იქცა, მოწიფულ მამაკაცთა გულთამყრობელი ხარჭა გახდა. კალის სხეულს ცეცხლის ენებს ადარებდნენ ქალაქელი დელაკაცები, რომელთაც, ქმრებისაგან ბურგშექცეულთ, ქვრივობის ქაში დასდგომოდათ თითქოს. ბილწი იყო ვირთხასავით, სამარელი იყო მინდვრის მღრნელივით. ადამიანთა გულებს ისე მიიგაცებდა ხოლმე, თითქოს საყასბოს დახლზე დაყრილი შიგანის ნაფლეთები ყოფილიყოს. ავმა ბედმა ფიჭასავით დაუფორეჯა ხელები. შეუხერებლივ დაძრწოდა ბენარესიდან კაპილავიშტუმდე, ბანგალორიდან შრინაგარამდე. დაძრწოდა ტანი და თან დააგარებდა ქალღმერთის შეგინებულ თავს. წმინდა თვალთაგან შეუმრობელი ცრემლი სდიოდა.

ერთ მშვენიერ დილას, ბენარესში, შემთვრალი კალი ქანცგაწყვეტილი და სახეამღვრეული გამოემართა მეძავთა ქუჩიდან. მინდორში, ნეხვის გროვებზე, ვილაც დუქმორეული აბდალი იჯდა. კალი რომ დაინახა, წამოვარდა და აეცორღიალა. ქალღმერთის ჩრდილის მანძილზე რომ მიუახლოვდა, კალიმ ნაბიჯი შეანელა, თავისთან მიუშვა.

როცა აბდალმა გული იჯერა, კალი უცნობი ქალაქისაკენ გზას გაუყვა. ორ ქვას შუა წამომარ-

თული უშველებელი გველი ის იყო უნდა დასცხრომოდა ბაღს, რომელმაც მოწყალება სთხოვა ქალღმერთს. კალიმ დაინახა, მაგრამ არ ანიშნა პატიარას. ბრამს ჰგვრიდა ყველაფერი, რაც კი ცოცხალი იყო. ამავე დროს სხვათა სიცოცხლით საკუთარი არსების გაძლიერება სწყუროდა, სურდა გული მოეოხებინა ცოცხალი არსებათა ხოცვით. წააწყდებოდნენ ხოლმე სასაფლაოს კიდეში ჩაცუცქელს. ქალღმერთის პირში, როგორც ღომის ხახაში, ხრამახრუში გაუდიოდა ძვლებს. მწერი რომ თავის ჭუპრებს დაერევა, ასე ნთქავდა ყველაფერს. ნებვი რომ მიაღება და თქვლეფს თავის ჩხირნკელს, ასე ანადგურებდა ყოველივე ცოცხალს, თავისავე შექმნილთ. ყველაფერს, რასაც სპობდა, ზედ შესდგებოდა, როკავდა, ფეხით თელავდა და ასე ცეკვა-ცეკვით უღებდა ბოლოს. სისხლით მოთხვრილ ბაგეთაგან სასაკლავოს სიმყრალე ამოსდიოდა. მისი ალერსი ნუგეში იყო მსხვერპლთათვის და კალის მხურვალე მკერდის შეხებისას მის ყველა სიბავეს იფიწყებდნენ.

ტყის პირას კალი ბრძენს გადააწყდა.

ხელები შეეცყველა და ფეხმორთხმული იჯდა. გაძვალგყავებული სხეული გამომშრალ შემასავით გამოჰფიგვოდა. კაციშვილი ვერ იტყოდა, ჭაბუკი იყო, თუ მხცოვანი. ჩამომძიმებული ქუთუთოების ქვეშ ძლივს მოუჩანდა ყოვლისმხილველი თვალები. ირგვლივ ნიშბად აღგა ნათელი... და კალის არსების სიღრმიდან დაიძრა წინათგრძნობა საბოლოო

დიდი სიმშვიდისა, სამყაროთა შეჩერებისა, არსებათა განთავისუფლებისა, ნეტარების ქამისა, როცა სიცოცხლე და სიკვდილი სულერთია, როცა ყოველივე არაარსად მიიქცევა. ეს ჭეშმარიტი არარა, რომლის შეცნობასაც იწყებდა კალი, თითქოს შეინძრა მის არსებაში, როგორც ჩვილი ქალის წიაღში.

ყოვლისმიმტევებელმა ღიღმა ნუგეშისმცემელმა ხელი ალაპყრო, მგზავრის დალოცვა დააპირა.

– ჩემი წმინდა თავი უწმინდურებას მიეზარდა, – უთხრა კალიმ. – მსურს და არც მსურს, ვიგანჯები და თან ვხარობ, სიცოცხლეს გამცულებია და სიკვდილის შიშიც მზარავს.

– არავინა ვართ სრულყოფილნი, – თქვა ბრძენმა, – ყველანი ნაკლულევანნი ვართ, ოდენ წილი ვართ ჩვენივე არსებისა, მზანებები ვართ, უარსო აჩრდილები! საუკუნეთა მანძილზე ყველას გვგონია, რომ ვწუხვართ და ვხარობთ.

– მე ქალღმერთი ვიყავ ინდრას ცაზე, – თქვა მეძაჲმა.

– და მაშინაც კი არ იყავ საგანთა ჯაჭვით დაუბორკავი. გასხივოსნებული სხეული შენი ისევე არ იყო განსაცდლისაგან დაცული, როგორც ეს სხეული, ჭუჭყისა და ხორცისაგან ქმნილი. და ეგებ შენ, უბედური დიაცი, შეგინებული რომ დაეხეტები შარავგებზე, ეგებ შენ უფრო მზად ხარ უსახოსა და უთქმელის შესაცნობად.

– ღაჲიღალე, – ამოიგმინა ქალღმერთმა.

ბრძენმა ხელი შეაგლო ნაცარში ამოგანგულ
მის შავ ნაწნავს და განაგრძო:

– სურვილმა გამცნო ამაოება სურვილისა, წუ-
ხილმა – ამაოება წუხილისა. იქონიე მოთმინება.
ჰოი, ცოდვაჲ, რომელშიც ყველას გვიდევს ბრალი!
ჰოი, უსასრულო მადლო, რომლის წყალობით ყო-
ველი სასრული თავის თავს შეიმეცნებს! ჰოი,
ღვთის რისხვაჲ, უეჭველია, არც შენა ხარ უსას-
რულო...

მარკო კრალიევიჩის
აღსასრული

ლავეარდოვან ცაში გლოვის ზარები რეკავდნენ. ურჯულთა მოსაზღვრე ქვეყანაში ეს ზარები ისე ძლიერად და მჭახედ გაისმოდა, თითქოს ხმამაღლა უნდა ყველასათვის ემცნო, მნათეებიცა და მიცვალებულიც, მიწისთვის რომ უნდა მიეპარებინათ, ქრისტიანები არიანო. ქვემოთ კი, თეთრი ქალაქის ვიწრო ეზოებში, ჩრდილში ჩაცუცქულ მამაკაცებს რეკვის ხმასთან ერთად ყვირილი, შეძახილები, ბატკნების პეკელი და ვირების ყროყინი ჩაესმოდათ. შიგადაშიგ ამ ხმაურს ერეოდა ჩიგების ჭიკჭიკი ან ახალგარდაცვლილთა სული-სათვის მლოცველი ქალების ღუღუნი, ხან კი ვიღაც შემლილის ხითხითი, ამ სახალხო გლოვას არაფრად რომ აგდებდა. მკალავთა უბანში ჩაქუჩების დარტყმის ხმა ყველაფერს აყრუებდა. მოხუცმა სტევანმა, რომელიც მსუბუქი, პატარ-პატარა დარტყმებით სათუთად ხვეწდა სურის ყელს, დაინახა, როგორ გადაიწია კარზე ჩამოკიდებული ფარ-

და. ნაშუადღევს ჩამავალი მზის სიმხურვალე ოთახში შემოიჭრა. სტევანის მეგობარი ანდრე შემოვიდა და შინაურივით ხალხის კიდესთან ფეხმორთხმით დაჯდა.

– იცოდი, მარკო რომ მოკვდა? იმ დროს მე იქ ვიყავი, – თქვა მან.

– მუშგრებმა მითხრეს მოკვდაო, – უპასუხა მოხუცმა ისე, რომ ჩაქუჩი ხელიდან არ გაუშვია. ვატყობ, ერთი სული გაქვს მიაშბო. მიდი მოყევი, სანამ ვმუშაობ.

– მარკოს ვეებერთელა სამზარეულოში ჩემი მეგობარი მუშაობს. ღლესასწაულებზე მეძახის ხოლმე, სუფრის გაწყობაში ვეხმარები. ასეთ ღლეებში კაი ლუკმას იშოვის კაცი.

– ღლეს რაღა ღლესასწაულია? – თქვა მოხუცმა და თან სპილენძის ღოჭის ტუჩს მოუთათუნა ხელი.

– არა, ღლეს ღლესასწაული არაა, მაგრამ მარკოსთან ყოველთვის გემრიელი კერძებია, სამუშაო ღლესაც და მარხვამიც. სუფრასთანაც მუდამ ხალხმრავლობაა. მაგიდას წესისამებრ ბებერი ხეიბრები უსხედან ხოლმე და კოსოვოში გადახდილ ბრძოლებზე გაუთავებელივ ცრაბახობენ. მათი რიყვი წლიდან წლამდე კი არა, თვიდან თვემდე კლებულობს. ღლეს კი მარკოს მსხვილი ვაჭრებიც დაეპატიჟებინა, წარჩინებულებიც, ქალაქის თავკაცნიც; მიეწვია ის მთიელებიც, რომლებიც თურქებთან ისე ახლოს ცხოვრობენ, რომ კლდეებს შორის

მოჩუხჩუხე ხევეების ერთი ნაპირიდან მეორეზე ისრის მიწვდენა შეუძლიათ; მაფხულობით კი, წყალი რომ შრება, მის ნაცვლად სისხლი მოედინება ხოლმე. თურქების რემისა და ნახირის გადმოსარეკად ისინი ლაშქრობას აწყობენ ყოველ წელს. დღევანდელი წვეულებაც სწორედ ახალი ლაშქრობის გამო გაიმართა. სუფრაზე შემოპქონდათ ნაირ-ნაირად შეკმაზული კერძებით სავსე ლანგრები. მსუყე საჭმელი იმდენად ქონიანია, ჭამისას ლამის ხელიდან გაგისხლტეს. საერთოდ მარკო ათი კაცის ოდენას ჭამს და სვამს, უფრო მეტს ლაპარაკობს, ვიდრე ჭამს; კიდევ უფრო მეტს იცინის და მუშტებს უბრაახუნებს მაგიდას, ვიდრე სვამს. დროდადრო კი საჭმლის გამო წაკიდებულ ორ მოჩხუბარს აშველებს ხოლმე.

როცა ჩვენ, მსახურებმა, ყველას დავაბანინეთ და გავაწმენდინეთ ხელები, მარკო ხალხით გაჭედულ ეზოში გავიდა. მოგესხენებათ, ნარჩენები ყველას ერგება ხოლმე, ნამუსრევს კი ძაღლებს უყრიან. ზოგს დიდი ქოთანი მოაქვს, ზოგს პაგარა, ზოგს ჯამი, ზოგს კალათაც კი. მარკო ყველას იცნობდა. სახეებისა და გვარების საოცარი მახსოვრობა პქონდა და ყოველ სახეს მუსგად მოარგებდა ხოლმე სახელს. ყავარჯნებზე დაყრდნობილ ერთ კაცს კონსტანტინე ბეგთან ბრძოლას აგონებდა; კითარაზე დამკერულ ბრმა მგოსანს იმ ბალადის პირველ სტროფს წაუძღვრებდა, რომელიც სიჭაბუკეში ამ მუსიკოსს მარკოს პატივსაცემად

შეეთხზა. ვინმე უშნო დედაბერს ნიკაპზე წაავლებდა ხელს და მათ სიყვარულს, იმ ძველ, კაი ღროს ახსენებდა. შიგადაშიგ ცხერის ნახევარსაც დაავლებდა ხელს და ვინმეს ეტყოდა „ჭამეო“. ღღესაც ყველაფერი ძველებურად იყო.

უცებ მარკო მიუახლოვდა ერთ ჩია ბერიკაცს, რომელიც სკამზე იჯდა და ფეხებს აქანავებდა.

— ჯამი რა უყავი? შენი სახელი რაგომღაც აღარ მახსოვს.

— ზოგი ასე მეძახის, ზოგიც ისე, — თქვა ბერიკაცმა. — აბა, მაგას რა მნიშვნელობა აქვს.

— სახეზედაც ვერა გცნობ, — თქვა მარკომ, — იქნებ იმიტომ, რომ სხვებსა ჰგავხარ. ხომ იცი, უცნობები არ მიყვარს, არც ის მათხოვრები, რომლებიც არ მათხოვრობენ. ვინ იცის, ეგებ თურქების ჯამში ხარ?

— ზოგნი მეუბნებიან, ერთთავად რაღაცას ზეურავო. — თქვა ბერიკაცმა, — მაგრამ ეშლებათ. უბრალოდ აღამიანებს საშუალებას ვაძლევ, რაც უნდათ ის აკეთონ.

— მეც იმას ვაკეთებ, რაც მწადია, — დაიდრიალა მარკომ, — არადა, არ მაგონდება, დაიკარგე აქედან!

მარკომ ფეხი წაჰკრა ბერიკაცს, თითქოს სკამიდან გაღმოგდება დაუპირა, მაგრამ გეგონებოდათ, ბერიკაცი გაქვავდაო, თუმცა სხვაზე მაგარი არ ჩანდა. გაცვეთილ ფეხსაცმელებიან ფეხებს ისევე აქანავებდა, თითქოს მარკო არც შეხებიაო. მაშინ

მარკომ მხარში წააელო ხელი, რომ წამოეყენებინა. იგივე განმეორდა. ბერიკაცი მხოლოდ თავს აკანტურებდა.

— ადექი, ღებარგყათ, როგორც კაცებს შეჰყურის! — დაიყვირა წამოჭარხლებულმა მარკომ.

ჩია ბერიკაცი წამოდგა. ის მართლაც პატარა განისა იყო. მარკოს მხრებამდე არც კი სწვდებოდა. უძრავად იდგა და ხმას არ იღებდა. მარკომ სახელოები დაიკაპიწა და ეძგერა. მაგრამ დარცხმები თითქოს კაცს არ ხვდებოდაო; მარკოს კი მუშგები მთლად დაუსისხლიანდა.

— ეი, თქვენ, — შესძახა მარკომ გარშემორცემულთ, — გამეცალეთ აქედან, არავინ ჩამერიოთ, თვითონ გავუმკლავდები.

მაგრამ მარკო უკვე ქოშინებდა. იგი უცებ შეტორგმანდა და ძირს დაენარცხა. გეფიცები, ბერიკაცი არც კი განძრეულა.

— ცულად ღაეცი, მარკო, — თქვა ბებერმა, — ველარ წამოდგები. მგონი თავადაც იცოდი, სანამ ჩხუბს წამოიწყებდი.

— მე კი თურქების წინააღმდეგ კარგი ლაშქრობა მოვაგზადე. საქმე გაჩარხული იყო უკვე, — ოხვრით წარმოთქვა მიწაზე გამხლართულმა მამაკაცმა. მაგრამ რაკი ასეა, ღაე, ასე იყოს.

— თურქების წინააღმდეგ თუ პირიქით, — პკითხა ბერიკაცმა. შენ ხომ ხან ერთის მხარეზე იყავი, ხან მეორის.

— ქალს, რომელსაც ვეარშიყებოდი, მაგის თქმი-

სათვის მარჯვენა მოვაჭერი. — თქვა მომაკვდავმა, —
ტყუებებსაც ყელეები გამოვჭერი, თუმცა შეწყალება
აღუთქვი. მაგრამ ცხოვრებაში მხოლოდ ცუდი
ხომ არ მიკეთებია. რამდენი რამ დაუურიგე
მღვდლებს. ღატაკებსაც ვუმართავდი ხელს.

— ანგარიშის ჩაბარებას ნუ მოჰყვები, — თქვა
ბერიკაცმა, — აღრე თუ გვიან მოსახდენი ხდება
ხოლმე და ეგ საუბარი რას გარგებს. მოდი ერთი,
ჩემ ქურთუკს თავქვე დაგიდებ, მიწაზე რომ არ
გედოს თავი.

ბერიკაცმა მართლაც დაულო ქურთუკი თავქვე.
იმდენად გაოგნებული ვიყავით, არც გვიფიქრია
მისი შეპყრობა. თანაც რომ დაუკვირდე, არაფერი
ჩაუდენია ისეთი. იგი ფართოდ გაღებული კარი-
საკენ გაემართა. მხრებში ცოცხა მოხრილი, მართ-
ლაც მათხოვარს ჰგავდა, მათხოვარს, რომელიც
არაფერს თხოულობს. კარის ზღურბლთან ორი
ძალდი იყო მიბმული. ბერიკაცმა დიდ, შავ, ძალიან
ავ ქოუაკს თავზე ხელი გადაუსვა. დიდ, შავ
ძალდს ერთიც არ შეუღრენია. როცა მივხვდით,
რომ მარკო მოკვდა, მიმავალ ბერიკაცს გავხედეთ.
ხომ გახსოვს, გზა ორ ბორცვს შორის მიემართება,
ჯერ აღმართია, მერე დაღმართი, მერე კი ისევ
აღმართი. ბერიკაცი უკვე ძალიან შორს იყო.
მტვერში მიმავალი მოჩანდა, ფეხებს თითქოს
ძლივს მიათრევდა, განიერ შარვალს და პერანგს
ქარი უფრიალებდა. მოხუცის კვალლობაზე ჩქარა

მიდიოდა. მოწმენდილი ცის ფონზე მოხუცის
თავილა მოჩანდა. გარეული ბაგების გუნდი გარს
ეხვია და ფრენა-ფრენით მიაცილებდა მას.

კორნელიუს ბერგის კაეშანი

კორნელიუს ბერგი ამსტერდამში რომ დაბრუნდა, სასტუმროში გაჩერდა. ქირის გადახდის დრო როგორც კი მოაწევდა, სხვა სასტუმროში გადადიოდა. ჯერ კიდეც ხატავდა. ხან პატარა პორტრეტებს, ხან შიშველ ფიგურებს უხატავდა მსურველთ, ხანაც შეკვეთას იღებდა. ქუჩაში როცა დაჟიჟალობდა, აქეთ-იქით იცქირებოდა იმ იმედით, ეგებ აბრის მუშგარს გადავაწყდეთ. საუბედუროდ, ხელი უკვე უკანკალებდა, თვალსაც აკლდებოდა, სულ უფრო და უფრო ხშირად სჭირდებოდა სათვალეებისათვის შუშების შეცვლა. ღვინომ, რომელსაც იგალიაში მიეძალა, და თამბაქომ სიმტკიცე დააკლო მის მონასმს, რომლითაც ჯერ კიდეც მოჰქონდა თავი. ბოლო ხანებში ყველაფერი აღიზიანებდა, შეკვეთის ჩაბარებაც უჭირდა. სურათს ბედმეტად გვირთავდა, მერე ფხეკდა, ბოლოს კი თავს ანებებდა.

ნამღვილი ლოთივით მთელ დღეებს ატარებდა

კვამლით გაბოლილ სამიკიგნოებში, სადაც რემ-
ბრანდგის ყოფილი შეგირდები, — კორნელიუსის
აღრინდელი ნაცნობები, — სასმელს სთავაზობდნენ,
ეგებ თავისი მოგზაურობების საინტერესო ამბებს
მოგვიყვებოდნენ. მაგრამ მშობით გადახრუკული, მტკრიანი
ქვეყნები, რომლებიც ფუნჯებითა და საღებავებით
დატვირთულმა კორნელიუსმა ფეხით მოიარა, გაუ-
ფერულებულიყო მის მეხსიერებაში; თავის აღრინ-
დელ ოცნებებში ისინი უფრო ცინცხლად ჰქონდა
წარმოდგენილი. ვეღარც ისე ოხუნჯობდა და ბილწ-
სიგყვაობდა, როგორც სიჭაბუკეში, როცა სიცილით
ხოცავდა მოსამსახურე გოგონებს. ვისაც აღრინდ-
ელი, მშფოთვარე კორნელიუსი ახსოვდა, ყველას
უკვირდა მისი სიგყვაძვირობა. ღვინო თუ გაუხს-
ნიდა ხოლმე პირს. და, იწყებდა სრულიად გაუგე-
ბარ ლაპარაკს. დაჯდებოდა, სახეს კედლისაკენ
მიაბრუნებდა, თვალებზე ქუდს ჩამოიფხატავდა,
რომ არავინ დაენახა, ხალხი მეჯავრებაო, — ამ-
ბობდა. პორტრეტების ხატვაში დაოსტატებული კორ-
ნელიუსი, რომელიც თავისი დღე და მოსწრება ადა-
მიანების სახეებს ყურადღებით აკვირდებოდა, ახ-
ლა გაღიზიანებული გულგრილად მუშავდა აქცევდა
მათ. იმასაც კი ამბობდა, ცხოველების ხატვა არ
მიყვარს, ადამიანებს ძალიან ჰგვანანო.

რაც უფრო კარგავდა კორნელიუსი თავის აღ-
რინდელ მცირე ნიჭს, მით უფრო ეჩვენებოდა, —
შთაგონება მეწვიაო. თავის არეულ-დარეულ მან-
სარდაში მოლბერგთან დადგებოდა, წინ დაიდებდა

ძვირადღირებულ, იშვიათ, ღამაზ ხილს, მაგრამ ეს ნაგურმორგი სწრაფად უნდა გადაეცანა ტილოზე, სანამ ხილის პრიალა ზედაპირი არ დაკარგავდა თავის სიქორფეს; ხან კი სპილენძის ქვაბს დაღებდა და ნაფრცქვენებს მოაპნევდა ირგვლივ. მოყვითალო სინათლე ავსებდა ოთახს. წვიმა მონოტონურად რეცხავდა ფანჯრის მინებს. ყველაფერი ნესტს მოეცვა. სისველე ფორთოხლის ხორკლიან ზედაპირს თითქოს — სიმრგვლეს და სისავსეს, გამომშრალ ჭრიალა პანელებს კი სინედლეს ჰმაგებდა, სპილენძის მბზინვარებას აფერმკრთალებდა. მაგრამ სულ მალე მხატვარი მუშაობას თავს ანებებდა და ფუნჯებს მოლბერტზე აწყობდა. ეს თითები, რომლებითაც ოდესღაც ერთი მოსმით ხატავდა შეკვეთილ სურათებს — უამრავ მწოლიარე ვენერას, ასევე შიშველ ბავშვებს და სამოსლიან ქალებს, ქერაწვერიანი იესო რომ ლოცავდა, — გაუხეშებოდა, აღარ ემორჩილებოდა და ვეღარ გადაჰქონდა ტილოზე სინათლისა და სისველის ნაკადი, რომელიც საგნებს და ეას ნოტიოთი მსჭვალავდა. დაკვრანჩხული ხელებით სათუთად და ნაზად ეფერებოდა საგნებს, რომელთაც ვეღარ ხატავდა. ამსტერდამის მყუდრო ქუჩაში ის ოცნებობდა ცვრით აციმციმებულ სოფლებზე, რომლებიც ბევრად მშვენიერი იყო, ვიდრე ანიოს უკაცრიელი და წმინდა ნაპირები შებინდების ქაშს. მხატვარი, რომელიც სიღუხჭირემ თითქოს გაასია, წყალმანკით დაავადებულს ჰგავდა. კორნელიუსი, დაუღევ-

რად რომ ხატავდა უბადრუკ გილოებს, გულის
სიღრმეში რემბრანდგს უგოლებდა თავს.

ამსტერდამში დაბრუნებულ კორნელიუსს ახლობ-
ლებთან და ნათესავებთან ურთიერთობა არ გა-
ნუახლებია; ზოგიერთმა ვერ იცნო, ზოგმა თავი
ისე დაიჭირა, თითქოს ვერ ცნობდა. ნაცნობებიდან
ერთადერთი, ვისაც ხვდებოდა, მოხუცი რწმუნებუ-
ლი იყო ჰარლემიდან.

ერთი გაზაფხული კორნელიუსმა ამ პაგარა,
სუჟთა და ლამაზ ქალაქში გააგარა. ეკლესიის
კედელზე პანელებს ახატვინებდნენ. სადამოობით,
საქმეს რომ მოითავებდა, სიამოვნებით შეივლიდა
ხოლმე ამ მოხუცთან, რომელიც ყოველდღიურ უღიმ-
დამო ყოფას, ცოგა არ იყოს, გამოეჩერეკებინა.
მარგო ცხოვრობდა და ერთი ხანშიშესული ქალი
უვლიდა. მოხუც რწმუნებულს ხელოვნების არაფე-
რი გაეგებოდა.

კორნელიუსი შეაღებდა პაგარა ბაღის დაბალ,
მესერში ჩატანებულ შეღებილ კარს. გიტებზე გადა-
გებული რწმუნებული ყვავილებს შორის იღვა
არხთან და მას უცდიდა. მხატვარს გულზე არ
ეხატა ეს ბოლქვები, მაგრამ თავისი მახვილი მზე-
რით მშვენივრად არჩევდა ფორმათა საოცარ დე-
ტალებს, არც ფერების უნაზესი ნიუანსები გამო-
ეპარებოდა. ხვდებოდა, მოხუცი მას მხოლოდ იმი-
ტომ ეპატიებოდა, რომ ახლად გამოყვანილ სახეო-
ბაზე მისი აზრი აინტერესებდა. შეუძლებელი იყო
ენას გამოეთქვა ამ თეთრი, ცისფერი, ვარდისფერი

და იასამნისფერი მრავალფეროვნების უსასრულობა. თხელი და მკვრივი ღიღებული ჯამურები ნოყიერი შავი ნიადაგიდან ამოზრდილიყო. სურნელებას მოკლებულ ამ ყვავილნარში მხოლოდ ნოტიო მიწის სუნი იდგა. მოხუცი მუხლებზე დაიდგამდა ქოთანს, ორ თითს შორის მოიქცევდა ღეროს, თითქოს წელზე ხელი მოხვიაო და სმაამოუღებლივ აწონებდა მხატვარს ამ უნაზეს საოცრებას. ცოტას ლაპარაკობდნენ. კორნელიუსი საკუთარ აზრს თავის დაქნევით გამოხატავდა ხოლმე.

იმ დღეს მოხუცი რწმუნებული ძალიან ბედნიერი იყო, რადგან დიდი წარმატებისათვის მიეღწია – იშვიათი ყვავილი გამოეყვანა: თეთრი იყო, მოიისფრო, ზოლები გამბახივით დაუყვებოდა. მოხუცი სასოებით შესცქეროდა ყვავილს. დიდხანს აგრიანებდა, ბოლოს ძირს, ფეხებთან დაიდგა ქოთანი და თქვა.

– ღმერთი დიდი მხატვარია.

კორნელიუსმა არაფერი უპასუხა. მოხუცმა მშვიდად განაგრძო:

– ღმერთი მთელი სამყაროს მხატვარია.

კორნელიუსი ხან ყვავილს უყურებდა, ხან – არხის ტყვიისფრად მოსარკულ ზედაპირზე არეკლილ ყვავილების კვლებს, აგურის კედელს და გაფენილ სარეცხს, მაგრამ ამდენი ხეტიალით მოდლილი მხატვრის თვალწინ უცებ მთელმა მისმა ცხოვრებამ გაიელვა. წარმოუდგა თავისი ხანგრძლივი მოგზაურობების დროს მეხსიერებაში ჩარ-

ჩენილი სახეები, გურგლიანი აღმოსავლეთი, არეულ-დარეული სამხრეთი, სიძუნწე, სიბრიყვე თუ სისასტიკე – ყველაფერი რასაც სხვადასხვა ქვეყნების უმშვენიერეს ცათა ქვეშ წააწყდა. თვალწინ დაუდგა უბადრუკი ხანაგები, სათაკილო სნეულებით დააჟღერებული ადამიანები, ფუნდუკების ზღურბლთან გამართული მუშგი-კრივი და ღანების გრიალი, მევახშეთა ჩამომხმარი სახეები და ბოლოს წარმოუდგა თავისი მომხიბვლელი და განსრული ნატურის მშვენიერი სხეული, რომელიც მოგვიანებით ფრაიბურგის სამედიცინო სკოლის ანატომიურ მაგიდაზე ნახა გაშოგილი. შემდეგ სხვა მოგონებებიც წამოეშალა. გაიხსენა კონსტანტინოპოლი, სადაც ერთ ეღჩს სულთნების პორტრეტები დაუხატა. სწორედ იქ ეზიარა ტიგების ბაღის სილამაზეს. ეს ბაღი რომელიღაც ფაშას სიამაყე და სიხარული იყო და იმედი ჰქონდა, რომ მხატვარი უკვდავყოფდა ამ საოცარ ყვავილოვან პარამხანას. მარმარილოთი მოგებულ შიდაებოში ტიგები ნაზად ირხეოდნენ და თითქოს ამ უნაზეს შრიალ-შრიალში აფრქვევდნენ მკრთალ და კაშკაშა ფერებს. აუზის კიდეზე შემოსკუპული ჩიტი გალობდა. კვიპაროსების კენწეროები მკრთალ ლაქვარდოვან ცას ეალერსებოდნენ. მონა, რომელიც პაგრონის ბრძანებით უცხოელს ათვალიერებინებდა ამ საოცარ სანახაობას, ცალთვალა იყო. ახალამოთხრილ თვალზე ბუბები მისეოდნენ. კორნელიუსმა ღრმად ამოიოხრა, მერე სათვალე მოიხსნა და გაიმეორა:

- ღმერთი მთელი სამყაროს მხატვარია.
- მერე კი სიმწრით ჩაილაპარაკა:
- რა სამწუხაროა, ბატონო ჩემო, რომ ღმერთი მხოლოდ პეიზაჟების ხატვას არ დასჯერდა.

Post - skriptum

კრებული „აღმოსავლური ნოველები“ პირველად 1938 წელს გამოქვეყნდა. წინამდებარე თარგმანი შესრულებულია 1963 წელს გამოქვეყნებული კრებულის მიხედვით. ამ კრებულს ავტორმა ერთი ნოველა „მარკო კრალიევიჩის აღსასრული“ დაუმატა, ერთი ნოველა კი ამოიღო. ავტორი ყველა გამოცემულ კრებულს ურთავდა ხოლმე პოსტ-სკრიპტუმს, რომელშიც ნოველების წარმომავლობაზე მიუთითებდა მკითხველს. გთავაზობთ 1963 წლის გამოცემის პოსტ-სკრიპტუმს:

„აღმოსავლური ნოველების“ ეს ახალი გამოცემა, მიუხედავად სტილის მრავალრიცხოვანი შესწორებებისა, არსებითად არ შეცვლილა. იგი ისეთივე დარჩა, როგორც პირველი გამოცემისას, 1938 წელს იყო. შევცვალე მხოლოდ „თავმოკვეთილი კალის“ ბოლო ნაწილი. შევცვალე იმიტომ, რომ მსურდა უფრო მკვეთრად გამესვა ხაზი ზოგიერთი იმ მეტაფიზიკური ხედვისათვის, რომელიც ამ ლეგენ-

დის განუყოფელი ნაწილია და რომელთა გარეშე დასავლურ ყაიდაზე აღქმული ეს ნოველა მხოლოდ ბუნდოვანი „გალანგური ინდოეთი“ იქნებოდა. მეორე მღაპარი „კრემლის კედელში ჩატანებულნი“ – ძველისძველი ცდა რომ გამეთანამედროვებინა ძველი სლავური ლეგენდა, – ამოვიღე, რადგან მომეჩვენა, რომ ამ კრებულს არ უხდებოდა.

ამ ათი ნოველიდან (კრებულს შეიძლება სათაურად უფრო „ზღაპრები და ნოველები“ მოხდომოდა, რადგან ნოველები ძალიან განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან.) ოთხი ჩემს მიერ ცოცხად თუ ბევრად თავისუფლად არის დამუშავებული ძველი არაკისა თუ ლეგენდის მიხედვით. „როგორ გადარჩა უან-ფო“ შთაგონებულია უძველესი ჩინეთის ტაოისტური აპოლოგიით; „მარკოს ღიმილი“ და „მკვდრის რძე“ შუა საუკუნეების ბალკანური ბალადებიდან იღებს სათავეს; „თავმოკვეთილი კალი“ უშრეტი ინდური მითით საზრდოობს. ეს ის მითია, რომელიც გამოიყენეს გოეთემ (მართალია ძალიან თავისებურად) „ღმერთის და ბაიადერის“, ხოლო თომას მანმა „გაცვლილი თავების“ დასაწერად. რაც შეეხება ნოველებს – „კაცი, რომელსაც ნერეიდები შეუყვარდა“ და „ქვრივი აფროდიტისა“ (ორიგინალში „წითელი უფროსი“) – ისინი სათავეს იღებენ ღლეკანდელი საბერძნეთის (ან უფრო სწორად გუშინდელი საბერძნეთის, რადგან რედაქცია 1932-37 წლებშია გაკეთებული) ცრურწმენებსა და სხვადასხვა

ფაქტობრივ მასალებში. „მერცხლების ღვთისმშობელი“ კი, პირიქით, ავტორის პირადმა ფანტაზიამ შექმნა. იგი დამაწერინა ერთმა სურვილმა: მსურდა ატიკის ერთი სოფლის მშვენიერი პატარა სამლოცველოს სახელი ამეხსნა. „უფლისწული გენგპის ბოლო სიყვარულის“ პერსონაჟებისა და თხრობის მთელ მიმდინარეობისთვის მითსა თუ რომელიმე ლეგენდას კი არ დავესესხე, არამედ წარსულის დიდ ლიტერატურულ ტექსტს, XI საუკუნის ბრწყინვალე იაპონურ რომანს – „გენგპი-მონოგატარის“, რომლის ავტორია მწერალი ქალი მურასაკი შიკიბუ. ექვსსა თუ შვიდ ტომში იგი აღწერს დიდი გაქანების აზიელი ღონ-ყუანის თავგადასავლებს; მაგრამ მისთვის დამახასიათებელი დახვეწილობის გამო, მურასაკი, ასე ვთქვათ „გვერდს უხვევს“ გმირის სიკვდილს და თხრობას იმ თავიდან იწყებს, როცა ქვრივი გენგპი გადაწყვეტს განმორდეს ამა სოფელს და მიაშუროს იმ სამყაროს, სადაც მისი საკუთარი აღსასრული უკვე მომხდარი ფაქტია. ნოველას, რომელიც ეს ესაა წაიკითხეთ, მიზნად აქვს დასახული შეავსოს ეს ხარვეზი, ანდა მკითხველს წარმოადგენინოს, როგორი იქნებოდა ეპილოგი, მურასაკის თვითონ რომ შეეთხზა იგი. „მარკოს აღსასრულის“ დაწერას დიდიხანია ვაპირებდი და მხოლოდ 1978 წელს დავასრულე მისი საბოლოო რედაქცია. ეს გლაპარკი სათავეს იღებს სერბიული ბალადიდან, რომელიც

გმირის სიკვდილის ამბავს მოგვითხრობს საიდუმლოებით მოცული, ალეგორიული, თანაც უბრალო გამვლელის ხელით. ერთი სული მაქვს გავიხსენო, სად მსმენია ეს ამბავი? არ ვიცი. არაერთხელ დაუფიქრებულვარ ამაზე. რამდენიმე ტექსტს შორის, ხელთ რომ მაქვს, მუსტად ამ ამბავს ვერ ვპოულობ. ეს ტექსტები მარკოს სიკვდილის რამდენიმე ვერსიას აღწერს, მაგრამ არცერთი არა ჰგავს ჩემ მიერ ამჟამად დაბეჭდილს. დაბოლოს, „კორნელიუს ბერგის კაეშანი“ (აღვნიშნულ გამოცემაში მას „კორნელიუს ბერგის ტიტები“ ერქვა.) ნავარაუდევია იყო, როგორც აქამდე დაუმთავრებელი რომანის დასკვნა. მას აღმოსავლური არაფერი სცხია, გარდა გადაკვრით ნათქვამი ორი მოკლე წინადადებისა მცირე აზიში ხელოვანის მოგზაურობის შესახებ. ეს მოთხრობა წინამდებარე კრებულს არ განეკუთვნებოდა, მაგრამ ვერ დაეძლიე სურვილი — დიდი ჩინელი მხატვრის გვერდით, რომელიც შემოქმედებამ ერთ და იმავე დროს შთანთქა და გადაარჩინა კიდეც, დამეყენებინა რემბრანდტის ეს უცნობი თანამედროვე, რომელიც მელანქოლიურ მედიტაციებში ახვევს თავის შემოქმედებას.

ბიბლიოგრაფიის მოყვარულთ ვახსენებ, რომ „თავმოკვეთილი კალი“ გამოქვეყნდა 1928წ. ჟურნალში „La Revue Europeenne“; „უან-ფო“ — და „გენპი“ — 1936 და 1937 წწ. ჟურნალში „La Revue de Paris“ და იმავე წლებში — „მარკოს ღიმილი“ და „მკვდრის რძე“ ჟურნალში „Les Nouvelles

Litteraires“; „კაცი, რომელსაც ნერვიდები უყვარდა“ – ჟურნალში „La Revue de France“; „მარკოს აღსასრული“ – ჟურნალში „La Nouvelle Revue Francaise“ 1978 წელს.

მარგერიტ იურსენარ

1981 წლის 22 იანვარს საფრანგეთის აკადემიამ თავისი ოთხსაუკუნოვანი არსებობის განმავლობაში პირველად აირჩია აკადემიის წევრად ქალთა სქესის წარმომადგენელი. ამ ემანსიპირებულ ქვეყანაში ეს ამბავი დიდ სენსაციად იყო მიჩნეული.

ფრანგი მწერალი ქალი, რომელსაც საფრანგეთის აკადემიის 39 კონსერვატორმა და ტრადიციების ერთგულმა მამაკაცმა გაულო ქალებისათვის აქამდე ჩარაზული კარი და სთხოვა „უკვდავთა ერთი სავარძლის“ დაკავება, გახლდათ XX საუკუნის ერთ-ერთი თვალსაჩინო მწერალი მარგერიტ იურსენარი.

აკადემიაში მიღების საზემო ცერემონიალის დროს ამ უპველესი მენობის ოთხსაუკუნოვან ისტორიაში, გუმბათქვეშ, ყოფილი სამლოცველოს დიად თაღებში, პირველად გაისმა აკადემიისათვის ჯერ არსმენილი და განსაკუთრებულად საოცარი სიგყვა, – მიმართვა: „ქალბატონო!... ჩემთვის უდი-

დესი პატივი და სიხარულია გისურვოთ კეთილი მობრძანება ამ უბველეს და ცნობილ შენობაში, სადაც, მართალია, მოსულთაგან პირველი არა ხართ, მაგრამ პირველი ქალი ბრძანდებით... თქვენმა მოსვლამ ალბათ აკადემიის ხანგრძლივი და დიდებული ისტორიის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მოვლენა წარმოაჩინა. დასამალი არაუფერია, ქალბატონო, დღეს თქვენ აქ იმიტომ კი არ ხართ, რომ ქალი ბრძანდებით, არამედ იმიტომ, რომ დიდი მწერალი ხართ. გუმბათქვეშ შემოსვლისათვის ქალობა საკმარისი არ არის, მაგრამ უკვე ხელისშემშლელიც აღარ არის. უნდა ვაღიარო, რომ უფრო აღვილად და ბევრად აღრე აგიჩვევდით, მამაკაცი რომ ყოფილიყავით. ნეტავ ენება ღმერთს, რომ ამ 350 წლის განმავლობაში არჩეულ ყველა მამაკაცს პქონოდა ქალის ის დიდი ნიჭი, თქვენ რომ გაქვთ“. ამ სიტყვებით დაიწყო თავისი ვრცელი მისალმება აკადემიკოსმა ჟან დ'ორმესონმა.

„მარგერიტ იურსენარის პირველი ღირსებაა ის, რომ მან დაარღვია ქალთა ლიბერატურის მითი. ჟორჟ სანდი სიგარას ეწეოდა მამაკაცების გასალიბიანებლად და ქალთა მოძრაობის ხელშესაწყობად. მარსელის დებოროვალმორის მშვენიერ ლექსებს, ელუარი ასე რომ აუფასებდა, ქალის ხელი ატყვია. დიდებული კოლეგის ნაწარმოებებიც კი იგრძნობა ქალის ხელწერა. რაც შეეხება იურსენარს, კარგი იქნებოდა, რომ ბევრმა მამა-

კაცმა ასე წეროს, ასე მტკიცედ, ასე ძლიერად, ასეთი შეუდარებელი სინათლით...“ „იურსენარი ულობს ურყევ ინტელექტუალურ არქიტექტურას, რაც მის ნაწერებს საოცარ სიმყარეს აძლევს. იგი თითქოს არაჩვეულებრივს არაფერს ამბობს, მაგრამ რა სრული ჰარმონიაა ცნობიერებასა და აზროვნებას შორის, რაც ამ თანამედროვე სამყაროში ნელ-ნელა იკარგება“.

მარგერიტ იურსენარი (მ. კრეიანკური) დაიბადა ბრიუსელში 1903 წელს. ერთხანს საფრანგეთში, პარიზსა და სამხრეთში ცხოვრობდა. დიდად ერუდირებული მამის წყალობით, ბავშვობიდანვე ეზიარა უძველეს ენებსა და ცივილიზაციებს. მამისგანვე დაჰყვა დამოუკიდებლობის მძაფრი შეგრძნება, ლიტერატურის დიდი სიყვარული და მოგზაურის სული. მთელი სიცოცხლე მოგზაურობაში გაატარა: იგალია, საბერძნეთი, შვეიცარია, გერმანია, ინგლისი, სკანდინავია, ჩინეთი, იაპონია, ინდოეთი, შორეული და ახლო აღმოსავლეთი, აფრიკა და ვინ მოთელის, რამდენ ქვეყანაში ყოფილა და თუ დარჩა რაიმე უნახავი. ამიგომაც ხშირად ამბობდა: რამდენიმე სამშობლო და რამდენიმე რელიგია მაქვსო. საბერძნეთის დიდ მოგზაურად საბოლოოდ იქ სურდა დამკვიდრებულიყო, მაგრამ მეორე მსოფლიო ომის დროს ამერიკაში თავისი მთარგმნელის და მეგობრის სანახავად ჩასულს ერთი პატარა კუნძული აღმოუჩენია და სამუდამოდ იქ დასახლდა: „კუნძულები ყოველთვის მიყვარდა, –

ამბობდა იგი, — კუნძულზე ისეთი გრძნობა გეუფლება, თითქოს სამყაროსა და ადამიანთა მიწის მიჯნაზე იმყოფები“.

მარგერიტ იურსენარის შემოქმედება ძალიან დიდი არ არის. ის თითოულ ნაწარმოებზე ბევრს მუშაობდა და ხშირად გამოცემის შემდეგაც უბრუნდებოდა, რადგან მიაჩნდა, რომ ნაწარმოები არასოდეს დამთავრებული არ იყო და რომ იგი სულ უნდა სრულეყო: „ნათქვამი სიტყვები ზუსტად არ გამოხატავენ, რასაც ვფიქრობ, მით უფრო კი დაწერილი სიტყვები. წერისას მუდმივად უნდა ამოვარჩიო ერთ-ერთი. მე კი ათას გამოთქმაში არც ერთი არ მაკმაყოფილებს.“

იურსენარს ღრმა და ფართო ერუდიცია ჰქონდა. შესანიშნავად იცნობდა ანტიკურ ფილოსოფიას, ხელოვნებასა და ლიტერატურას, აღმოსავლეთის სიბრძნეს და ინდურ მისტიკას.

მისი ინტერესების დიაპაზონი საოცრად ფართო იყო და ერთი შეხედვით ამ ინტერესთა შორის კავშირის დაჭერა ძნელიც კია. მის შემოქმედებაში ვხვდებით ანტიკური საბერძნეთისა და რომის გაცოცხლებულ ისტორიასა და პიროვნებებს, ალქიმეოსების ეპოქას და პირველ მსოფლიო ომს, ესეებს პინდარესა და თომას მანზე, მოთხრობებს ლიურერსა და ელ-გრეკომე, ძველი და ახალი ბერძნული პოეზიის, შავკანიანების პოეზიის, ვირჯინია ვულფის თარგმნებსა და სხვა.

მისი ნაწარმოებების მოქმედების სივრცის სფე-

როც ძალზე ფართოა: ხმელთაშუა ზღვიდან ჩრდილოეთის ზღვამდე, ჩინეთიდან ახლო აღმოსავლეთამდე, საბერძნეთი, რომი, ფლანდრია, ავსტრია-უნგრეთი, ამერიკა, ინგლისი და ბევრი სხვა.

ხოლო დროის მრავალფეროვნება ყოველგვარ მოლოდინს აჭარბებს: ანტიკური, ქრისტიანული, თანამედროვე საბერძნეთი და რომი, საშუალო საუკუნეები, რენესანსი, XVIII-XIX საუკუნეები, პირველი მსოფლიო ომი და სხვა.

იურსენარი უძველესი ცივილიზაციების ისტორიის ფართო ცოდნას აღრმავენს ბუნებით მომადლებული პოეტურობით. წარმოდგენა, ოცნება, ინტუიცია მჭიდრო კავშირშია მის მაღალ ინტელექტთან და დიდ სინათლესთან.

იურსენარი ისტორიულ ფაქტებსა და წარმოსახვათა სამყაროს აერთიანებს და თავისებურ ინტერპრეტაციას აძლევს მათ. მას კონკრეტული ფაქტები კი არ აინტერესებს, არამედ ის, რაც ყველა ეპოქას და ყოველ ადამიანს ახასიათებს, ის, რაც იქცევა „სუბსტანციად, ღირებულებად, არქეტიპად, მითად“. ისტორია, წარმოსახვათა სამყარო და კლასიკური სტილი ქმნის მაღალმხატვრულ ნაწარმოებებს, ძლიერს, დახვეწილს, ამადლებულს, ადამიანურსა და შთამბეჭდავს. იურსენარი ხატავს რომის იმპერატორ ადრიანეს თუ XVI საუკუნის ალქიმიკოსს, ზენონს, — ეს შორეული პერსონაჟები, რეალურნი თუ შეთხზულნი, — თანამედროვე მკითხველთათვის ახლობელნი არიან, რადგან ისე-

თი პიროვნება არის შერჩეული, რომლის ამროვნება და ქცევა ყოველი დროის ადამიანისათვის არის დამახასიათებელი; თარგმნის იგი ძველბერძნულ პოეზიას თუ შავკანიანების Spirituals, - ეს ლექსები თანამედროვე ადამიანის სულს ეხება, რადგან ისეთებია შერჩეული, რომლებიც უნივერსალურ ჭეშმარიტებებს შეიცავენ.

ბევრ მწერალს თემად ისტორია აუღია, მაგრამ იურსენარმა ისე შეიგანა ისტორია ლიტერატურაში, როგორც არავინ. ძველი დროისა და პიროვნებების გაცოცხლებით იგი მთელი სერიოზულობით და სიღრმით სვამს ადამიანის პრობლემას. მთელი მისი შემოქმედება - ეს არის მედიტაციები ადამიანსა და მის ბელბე, ადამიანზე, რომელიც „დროსავით ცვალებადია და უცვლელი“. ეს არის კლასიკური ადამიანი: გონიერი, მგრძნობიარე, ღირსეული, გულგახსნილი ადამიანური ემოციების მიმართ.

მარგერიტ იურსენარს დაწერილი აქვს მოთხრობები, რომანები, ლექსები, ესეები, ნოველები, პიესები და თარგმნილი აქვს რამდენიმე პროზაული და პოეტური ნაწარმოები. მწერლის პირველი გამოცემები (1921-22) შეუმჩნეველი დარჩა. იმ დროს მას, როგორც მწერალს, მხოლოდ ლიტერატურული წრეები თუ იცნობდნენ.

იურსენარი უკვე ხანშიშესული იყო, როცა საყოველთაო აღიარება მოვიდა. პირველი აღიარება მოუტანა 1951 წელს გამოცემულმა რომანმა „ადრი-

ანეს მოგონებები“. პირველი ლიტერატურული პრემია „ფემინა“ მიიღო რომანში „L'oeuvre au Noir“ 1968 წელს, როცა 65 წლისა იყო. 78 წლისა აკადემიკოსად აირჩიეს. 84 წლისა რომ შესრულდა ევროპის მწერლების უმაღლესი ჯილდო მიეკუთვნა. ხოლო ბოლო გამოცემებმა „სამყაროს ლაბირინთის“ სამმა ტომმა („ჩრდილოეთის არქივები“, „ძვირფასი მოგონებები“ და „რა? მარადისობა“) დიდი პოპულარობა მოუტანა. სიცოცხლეშივე გამოქვეყნდა მისი ნაწარმოებები საფრანგეთის ყველაზე საპატიო და ძვირფას გამოცემაში – „ლა პლეიად“.

„...ბეღია ბერძენად დაიბადო ან გინდოდეს ბერძენი იყო“, – უთქვამს ერთხელ მწერალს. ბავშვობიდანვე შესისხლხორცებული ძველბერძნული ენა და კულტურა მთელი არსებით უყვარდა. ეთაყვანებოდა ანტიკურ ქანდაკებებს: „დიდსა და მშვენიერს, ერთდროულად ძლიერსა და ნაზს“. თითქოს სურდა მუზეუმში უძრავად მდგომი ქანდაკებები და ნივთები უხსოვარი დროის სიღრმეებიდან გარეთ გამოეტანა. სწორედ ბერძნული მემკვიდრეობა იყო მისი შემოქმედების დაუშრეტელი წყარო: „ახალი ევრიდიკე“, „გვირგვინი და ღირა“ „ელექტრა ანუ ნიღბების ცვენა“, პინდარე, ძველბერძნული პოეზია, კავაფი, და ბოლოს, საბერძნეთის თაყვანისმცემლის, რომის იმპერატორის გაცოცხლება რომანში „ადრიანეს მოგონებანი“.

ადრიანე და XVI საუკუნის ალქიმიკოსი გენონი

მწერლის წარმოდგენაში გაჩნდნენ, როცა იგი 18 წლისა იყო. 30 წლის განმავლობაში აღრიანე არ მოსცილებია, სანამ 1951 წელს მწერალმა მას მეორე სიცოცხლე არ აჩუქა; ხოლო 47 წლის შემდეგ კი ბენონი შექმნა. „ჩემი ცხოვრება ისე წარიმართა, რომ ჯერ მოვისურვე წარმომედგინა, მერე გავეგო, ხოლო შემდეგ დამეხატა ადამიანი, რომელიც მოქმედებს, ეძიებს, ყველაფერი ესმის, ყველაფერთან კავშირშია, მაგრამ მაინც მარტოსულია.“

იურსენარის პერსონაჟები მასავით მოგზაურნი არიან და უძველეს ცივილიზაციებს ეთაყვანებიან. აღრიანე ეტრფის ეგვიპტურ, ებრაულ და ძველბერძნულ სამყაროს. მისი სულიერი სამშობლო საბერძნეთია: „დაპყრობილმა საბერძნეთმა დაიპყრო მისი მძვინვარე დამპყრობელი“. ბენონი კი ეთაყვანება წარმართულ სამყაროს – აღრიანეს სამყაროს. „აღრიანეს მოგონებებზე“ მუშაობის დაწყებისას იურსენარი თავისი ახალგაზრდობის ჩანაწერებში ფლობერის სიტყვებს წააწყდა: „ღმერთები რომ აღარ იყვნენ, ხოლო ქრისტე ჯერ არ იყო მოსული, ციცერონიდან მარკუს ავრელიუსამდე იყო მხოლოდ ერთი მომენტი, როცა მხოლოდ ადამიანი იყო“. სწორედ ასეთი ადამიანი, – ძლიერი, სამართლიანი, მაგრამ მკაცრი მბრძანებელი, ვნებიანი, განჯვით აღსავსე და ადამიანურ ნაკლთა მქონე – დაგვიხატა მწერალმა აღრიანეს სახით. ხანშიშესული იმპერატორი სწერს მარკუს

ავრელიუსს და წერილის წერას იწყებს იმ დღეს, როცა გაიგებს, რომ მძიმე ავადმყოფობის გამო დიდი ხნის სიცოცხლე არ დარჩენია. ეს პირველი წერილი ნელ-ნელა გადაიბრლება მთელი მისი ცხოვრების მოგონებად, აღსარებად, დღიურად. იგი ჭაბუკს თავისი ცხოვრების შესახებ ყველაფერს უყვება. წიგნებისა და კულტურის გრფიალს, სილამაზის შეგრძნებას, ძალაუფლებისაკენ სწრაფვას, ომებსა და სისასტიკეს მტრების მიმართ, ადამიანებთან დამოკიდებულებას და ქვეყნის მართვის წესებს, თავის დიდ სიყვარულსა და განცდებს; და როგორც შემკვიდრეს, უზიარებს თავის დიდ გამოცდილებას.

მკითხველის წინ საოცარი სისავსით და დამაჯერებლად ისაგება 20 საუკუნის წინ არსებული სამყარო, ადამიანები, ისტორიული მოვლენები, მაგრამ იგრძნობა, რომ მიუხედავად ძველი ცივილიზაციების დიდი სიყვარულისა, იურსენარს მხოლოდ წარსულის გასაცოცხლებლად არ აურჩევია ეს ეპოქა და ეს პერსონაჟი. პირველივე წერილში თავმოყრილია ნაწარმოების მთავარი თემები, რომლებიც ნელნელა ოსტატურად ვითარდებიან და ხორცს ისხამენ: ადამიანი და მისი თავისუფლება, ადამიანი და სიკვდილი, ადამიანი და მისი ბედი, ყალბი და ნამდვილი ცხოვრება, სიკეთე და ბოროტება, სიყვარული და მეგობრობა, სწრაფვა ძალაუფლებისაკენ და ცხოვრების ამაოება. ამ „მოგონებებში“ არ არის არც ერთი განცდა, არც ერთი

გაფიქრება, არც ერთი მოქმედება, ამრობრივად თანამედროვეობასთან რომ არ იყოს დაკავშირებული. ამიტომ არის, რომ ის შორეული ეპოქა და მისი პერსონაჟები ასე ახლოს დგანან თანამედროვე მკითხველის სულთან. შავკანიანების „Spirituals“-ის თარგმანსაც იმიტომ მოჰკიდა მწერალმა ხელი, რომ მათშიც ის მარადიული თემა დაინახა, რომელიც მოსვენებას არ აძლევდა: ადამიანი და მისი ბედი, ჰუმანიზმი შექმნილი ადამიანთა მონობისა და იმედისაგან. „ყველანი მონები ვართ... და ყველანი მოვკვდებით. ყველა მივისწრაფვით თითოეული თავისებურად იმ სამეფოსაკენ, სადაც მშვიდობა სუფევს. Spirituals-ის მომდერალს, როგორც ყველას, სურს მიაღწიოს იმ ქვეყანას, სადაც კვირას ბოლო არ ექნება...“

მარგერიტ იურსენარს არ უყვარდა ინტერვიუების მიცემა და მხოლოდ აკადემიაში შესვლის შემდეგ დაიბეჭდა მისი რამდენიმე ვრცელი ინტერვიუ. იქამდე კი მხოლოდ ერთხელ აიძულეს ეპასუხა კითხვებზე, რომელსაც მარსელ პრუსტის კითხვარი ეწოდება. ამ კითხვარზე მწერლის პასუხები სრულ ჰარმონიაშია მის შემოქმედებით კრელოსთან და ნათლად წარმოაჩენს მწერლის პიროვნებას.

„...მისი საყვარელი ისტორიული პიროვნებები არიან ისინი, ვინც იღვწოდნენ ადამიანის სრულყოფისა და ადამიანური ბედის გაუმჯობესებისათვის... მისი საყვარელი პერსონაჟები – მამაკაცები და ქალები – რეალურ ცხოვრებაში არიან ისინი,

ვისაც რაიმე სარგებლობა მოუტანია ადამიანისათვის ან თავი გაუწირავს მისთვის... მისი სულიერი მდგომარეობა — ეს არის სევდა და ღელვა სამყაროს მდგომარეობის გამო... მისთვის უბედურების მწვერვალი არის შეუძლებლობა ან უმცირესი შესაძლებლობა, უშველოს რაიმეთი სამყაროს განჯვას და სასოწარკვეთას... და ბოლოს, იგი ისურვებდა ეცხოვრა ქვეყანაში, სადაც იმეუებს ჭკუა, უბრალოება, სიკეთე და სამართალი.“ — ეს სიტყვები და მათი განცდა რეზრენივით გასდევს მთელ მის შემოქმედებას. შეიძლება დაგვემატებინა შემთხვევით გამორჩენილი სიტყვა — სილამაზე, რომელიც ამშვენებს ყველა მის ნაწარმოებს.

„...1985 წელს, აზიის ერთ ქვეყანაში მოგზაურობისას, იურსენარმა წაიკითხა მოხსენება თემაზე: „ჩვენი უკანასკნელი მოგზაურობა“. ლექციის შემდეგ ქუჩაში გამოსულს მანქანა დაეჯახა. იგი სასწაულებრივად გადარჩა. საავადმყოფოში ყოფნისას მისმა მეგობარმა და მდივანმა მას მიაართვა მაღაქიგის უძველესი ნივთი, რომელიც ოდესღაც თვით მწერალს უყიდა ინდოეთში და ამ მეგობრისათვის ეჩუქებინა. ხელები უკანკალებდა თუ თვლებდა, ავადმყოფ მწერალს ხელიდან გაუსხლტა ეს ძვირფასი ნივთი, რომელმაც დამსხვრევისას გამოსცა „მსუბუქი, ფაგალური და უჩვეულო ბგერები“. ამ ნივთის გაქრობამ მწერალი დააღონა, მაგრამ მაშინვე აღუნიშნავს — ამ ნივთის აღსასრულის ბგერა ლამაზი იყო.

აღსასრული, სიკვდილი, უსასრულობაში გაუჩინა-
რება იურსენარის შემოქმედების ერთ-ერთი ძირი-
თადი თემაა,¹ მაგრამ ეს აღსასრული მას ცხოვრე-
ბის ბუნებრივ და ჩვეულებრივ ნაწილად მიაჩნია.
ერთ-ერთ ბოლო ნაწარმოებში იურსენარი ამბობს:
„მილიონი წელი მეძინა, მილიონი წელი კვლავაც
დავიძინებ...“ და ამ საბოლოო დაძინების „უაგალუ-
რი, მსუბუქი და უჩვეულო ქლერადობის ღამაში
ბგერა“ მწერალს 1987 წლის 18 დეკემბერს ჩაესმა.

იგი დასაფლავებულია აღმოსავლეთ ამერიკის
ერთ-ერთ მყუდრო, დიდი ქალაქებისაგან განაპირე-
ბულ ადგილას, მონდევერის პაგარა კუნძულზე,
მისი პაგარა ხის სახლის შორიახლო მღებარე სა-
საფლაოზე.

მზია ბაქრაძე

¹ „აღმოსავლური ნოველების“ მთავარი თემაც სიკვდილის თემაა.

... თქვენი საყვარელი პერსონაჟი რეალურ ცხოვრებაში?

- ყველა ის, ვისაც რაიმე სარგებლობა მოუტანია ადამიანისათვის ან თავი გაეწირავს მისთვის.

რა თვისებას აფასებთ ყველაზე მეტად მამაკაცში?

- ჭკუას, უბრალოებას, სიკეთეს, სამართალს.

რა თვისებას აფასებთ ყველაზე მეტად ქალში?

- ჭკუას, უბრალოებას, სიკეთეს, სამართალს.

რა არის თქვენთვის უბედურების მწვერვალი?

- შეუძლებლობა, ან უმცირესი შესაძლევლობა გუშეგელო რაიმეფიო სამყაროს ტანჯვას და სასოწარკვეთად. ბედნიუების თქვენი ოცნება?

- ვიცხოვრო ისეთ სამყაროში, სადაც იმეფებს ჭკუა, უბრალოება, სიკეთე და სამართალი ...